

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

S. Biorek

ppłk dypl. TADEUSZ DAKUDOWICZ

PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE
LUZOWANIA PODODDZIAŁÓW PIECHOTY

Rozprawa doktorska

2

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/1948

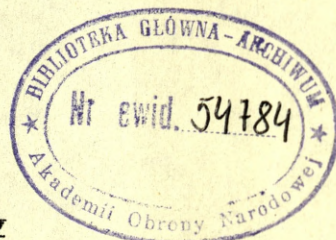
05-001948-002-0

54784

WARSZAWA

1992

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

ppłk dypl. Tadeusz DAKUDOWICZ

**PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE LUZOWANIA
PODODZIAŁÓW PIECHOTY**

Rozprawa doktorska

2

~~5/1948~~

Opracowana

pod kierownictwem naukowym

Shorig

plk. prof. dr. hab. Stanisława KOZIEJA

WARSZAWA

MAJ

1992

SPIS TRESCI

	Strona
WSTĘP	4
Rozdział 1	
METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ	7
Rozdział 2	
HISTORYCZNE ASPEKTY I GŁÓWNE PROBLEMY WSPÓŁCZESNEGO LUZOWANIA WOJSK	20
2.1. Poglądy i doświadczenia z luzowania pododdzia- łów do zakończenia drugiej wojny światowej	20
2.2. Problemy luzowania w wojnach lokalnych po dru- giej wojnie światowej	32
2.3. Cechy charakterystyczne współczesnego luzowania wojsk	40
2.3.1. <i>Pojęcie i istota współczesnego luzowania</i> <i>wojsk</i>	40
2.3.2. <i>Nowe aspekty współczesnego luzowania</i> <i>wojsk</i>	45
Rozdział 3	
GŁÓWNE CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA ORGANIZACJĘ I SKUTECZ- NOSC LUZOWANIA	50
3.1. Rozpoznanie taktyczne wojsk lądowych w aspekcie luzowania pododdziałów.....	51
3.2. Warunki organizacji i prowadzenia luzowania ...	57
3.3. Wpływ struktur organizacyjnych i ugrupowania bojowego na przebieg luzowania	63
3.4. Sposoby luzowania pododdziałów	77
3.5. Warunki czasowo-przestrzenne luzowania podod- ziałów	85
Rozdział 4	
PRZYGOTOWANIE LUZOWANIA PODODZIAŁÓW. ZAKRES PRZED- SIĘWZIĘC ORGANIZATORA, PODODZIAŁU LUZUJĄCEGO I LU- ZOWANEGO	102
4.1. Przedsięwzięcia dowódcy i sztabu organizującego luzowanie	103
4.2. Przygotowanie luzowania w pododdziałach	112
Rozdział 5	
PROWADZENIE LUZOWANIA PODODZIAŁÓW PIECHOTY	116
5.1. Luzowanie zaczepne	116

5.2. Luzowanie obronne	119
WNIOSKI I UOGÓLNIENIA KONCOWE	127
BIBLIOGRAFIA	131
ZALĄCZNIKI:	
1. Wykaz ćwiczeń taktycznych prowadzonych w WSOWZ na poligonach WĘDRZYN i RAKÓW, które objęto obserwacją i eksperymentami modelowymi.....	136
2. Notatka z badań dokumentacji ćwiczeń taktycznych w jednostkach wojskowych POW i SOW, w których występował element luzowania pododdziałów	139
3. Wyniki sondażu diagnostycznego	145
ANEKSY:	
1. Arkusz przeprowadzonej rozmowy kierowanej - wywiadu do badań na temat: "Sposoby luzowania pododdziałów piechoty "	149
2. Omówienie przebiegu luzowania batalionu czołgów przedstawione przez Oddział IX podczas konferencji naukowo-teoretycznej Sztabu POW	156
3. Plan przedsięwzięć zespołu badawczego podczas badań prowadzonych w toku ćwiczenia taktycznego podchorążych trzeciego rocznika WSOWZ na OC Wędrzyn	161

WSTĘP

Wstępna ocena obecnego stanu zagrożenia państwa oraz analiza pojawiających się projektów nowych rozwiązań strukturalnych wojska i przyporządkowania mu nowych ustaleń operacyjnych potwierdza powszechnie panującą tezę, że przyszłe działania bojowe toczyć się będą w szybko zmieniającej się sytuacji, na oddzielnych, często izolowanych kierunkach. Będą to działania wysoce manewrowe, prowadzone w skomplikowanych sytuacjach taktycznych, w ścisłej współzależności różnych rodzajów oddziaływania na przeciwnika. Często będą to sytuacje drastyczne, krytyczne i zmienne, wymagające natychmiastowej reakcji ogniowej i uderzenia wojsk, w tym zmiany wojsk porażonych.

Nowoczesna broń pozwala stronom walczącym szybko uzyskać przewagę w siłach i środkach na określonych kierunkach i w wybranych rejonach oraz szybko wykonać manewr. Powodować to będzie konieczność przegrupowania, uzupełniania oraz wyprawiania walczących i wprowadzania świeżych wojsk do walki. Jakkolwiek rozwój środków walki permanentnie powoduje zmiany w sposobach prowadzenia działań bojowych, to w dalszym ciągu decydującą rolę odgrywa człowiek, którego siły fizyczne i psychiczne są ograniczone, wyczerpują się. Ponadto masowe straty powodować będą utratę zdolności bojowej pododdziałów, oddziałów, a nawet związków taktycznych. Luzowanie wojsk będzie zatem częstym przedsięwzięciem, zwłaszcza na szczeblach taktycznych. Będzie występowało wszędzie tam, gdzie zajdzie potrzeba wprowadzenia pododdziałów z walki.

Określenie czynników warunkujących skuteczność luzowania, a także ustalenie zakresu przygotowania i sposobów prowadzenia luzowania pododdziałów piechoty jest głównym problemem podejmowanym w niniejszej rozprawie. W oparciu o uzyskane wyniki badań, zarówno doświadczeń historycznych, obecnej praktyki ćwiczebnej wojsk, jak i ćwiczeń eksperymentalnych zaproponowano niektóre, możliwe w istniejących warunkach rozwiązania, prowadzące do sprawnej realizacji luzowania w warunkach bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem.

Powyższe założenia legły u podstaw konstrukcji pracy.

W rozdziale pierwszym przedstawione zostały uwarunkowania i założenia metodologiczne badań. Omówiono główne publikacje traktujące o luzowaniu wojsk oraz stan praktyki ćwiczebnej uwzględniającej to zagadnienie. Sprecyzowano cel badań, problemy badawcze, hipotezę roboczą, metody oraz narzędzia badawcze i teren badań. Obszar poszukiwania rozwiązań problemu określono w postaci listy zagadnień pochodnych, których logiczne zależności zilustrowano w postaci dendrytu.

W rozdziale drugim przedstawiono historyczną ewolucję praktyki i teorii luzowania pododdziałów piechoty oraz określono pojęcie, istotę i nowe aspekty współczesnego luzowania.

Rozdział trzeci poświęcono analizie głównych czynników wpływających na przebieg procesu luzowania. Ukazano podstawowe kanony oraz środki i metody prowadzenia rozpoznania taktycznego przez niektóre państwa. Określono wpływ struktur organizacyjnych i ugrupowania bojowego na przebieg luzowania oraz warunki czasowo - przestrzenne jego prowadzenia. W efekcie wyodrębniono i omówiono sposoby luzowania pododdziałów.

W rozdziale czwartym zawarto zakres przedsięwzięć planistycznych i organizacyjnych stron uczestniczących w przygotowaniu luzowania.

Rozdział piąty zawiera proponowaną technikę luzowania pododdziałów piechoty w określonych uwarunkowaniach sytuacji taktycznej.

W załącznikach i aneksach do pracy zamieszczono wyniki wywiadu z uczestnikami ćwiczeń, w których praktycznie luzowano pododdziały piechoty (czołgów) oraz wyniki badań dokumentacji szkoleniowej jednostek wojskowych POW i SOW w latach 1984 - 1990.

Mając na uwadze różnorodność warunków, w jakich można luzować pododdziały piechoty, unikano tworzenia "sztywnych" modeli działania. Uważa się bowiem, że każdorazowo - w konkretnej sytuacji istnieje konieczność wyboru i stosowania odrębnych rozwiązań wyprowadzonych z realnych warunków. Z tego to głównie względu praca ma charakter analityczno-projektowy. Są to bowiem tej klasy problemy, których rozwiązanie znajduje powszechne zastosowanie mimo różnic w poglądach. Podkreślić należy także, że praca koresponduje z wymaganiami i postulatami wynikającymi z ustaleń projektów nowych regulaminów walki.

Obok materiałów źródłowych, wniosków wynikłych z badań i własnych spostrzeżeń wykorzystano w pracy uwagi przekazane przez Pana płk. prof. dr. hab. Stanisława Kozieja, któremu za udzieloną pomoc pragnę złożyć serdeczne podziękowanie. Pragnę w tym miejscu również podziękować Panu płk. dr. Stanisławowi Ptakowi za udogodnienie warunków do pracy nad rozprawą oraz cenne praktyczne rady i uwagi.

Rozdział 1

METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ

Postęp techniczny i technologiczny implikuje wyposażenie sił zbrojnych w coraz skuteczniejsze środki prowadzenia walki, wywołuje określone zmiany w strategii, sztuce operacyjnej i taktyce. W ostatnich latach są to zmiany dość radykalne - na tyle istotne, że w ich wyniku ulega przewartościowaniu odniesienie do działań zbrojnych takich kategorii, jak: czas, przestrzeń, szybkość, skrytość itp.

Powszechnie dostępna literatura przedmiotu potwierdza, że problem zmiany sposobów działania wojsk powodowany zmianami w ich technicznym wyposażeniu był zawsze przedmiotem szczegółowych dociekań. Wojskowi teoretycy stale poszukiwali optymalnych w danych warunkach sposobów użycia techniki w przyszłej wojnie. Ze zrozumiałych względów szczególne zainteresowanie budzi w tych badaniach problem dominacji nad przeciwnikiem. Specjalistów przyciąga zarówno problematyka tworzenia przewagi ilościowej oraz jakościowej, jak i sytuacyjnej. O luzowaniu wojsk, jako jednym z możliwych sposobów uzyskania dominacji, wspomina się jednak zazwyczaj marginesowo.

Odbiciem, tego był do roku 1991 stan problematyki luzowania w literaturze fachowej. Prawie wszystkie opracowania w dziedzinie sztuki wojennej zaledwie "dotykały" tych zagadnień, odzwierciedlając często niezgodność poglądów lub wręcz dowolność interpretacji i to nawet w kwestiach podstawowych. Lakonicznie i nieprecyzyjnie przedstawiono zagadnienia luzo-

wania również w obowiązujących podręcznikach podstawowych i regulaminach walki. Fakt ten szczególnie wyraźnie dał się zauważyć podczas opracowania kolejnej edycji "Regulaminu walki wojsk lądowych...". Napotymano tu znaczne trudności w przedstawieniu zagadnień zorganizowanego przekazania przez wojska zajmowanych rejonów (pozycji, rubieży, pasów, odcinków) w warunkach bojowych.

Do 1990 roku najbardziej znaczącą publikacją o charakterze naukowym poświęconą problematyce luzowania wojsk była rozprawa doktorska Z. Wontruckiego.¹⁾ Autor zawarł w niej próbę oceny możliwości wykorzystania na współczesnym polu walki doświadczeń z luzowania wojsk w działaniach bojowych na frontach II wojny światowej. Z analizy wybranych sytuacji taktycznych, w których wojska 1 i 2 armii WP w latach 1943 - 1945 prowadziły luzowanie, autor wyciągnął wnioski dotyczące przydatności stosowanych ówczesnie rozwiązań do warunków współczesnych, przy czym prawie cały proces wnioskowania przeprowadza głównie na zasadzie bezkrytycznej analogii. Autor bez uwzględniania współczesnych wymogów pola walki próbuje nieomal automatycznie przenieść ówczesne rozwiązania na grunt teraźniejszości. O ile powyższej pozycji nie można odmówić dużych walorów w sensie pracy historycznej, to możliwości wykorzystania przedstawionych rozwiązań wydają się nieadekwatne do współczesnych wymogów.

Problemy związane z luzowaniem wojsk nieco głębiej przedstawili później autorzy opracowania wewnętrznego ASG WP

1) Z. Wontrucki: Doświadczenia z luzowania wojsk uzyskane w działaniach bojowych 1 i 2 AWP w latach 1943 - 1945 i możliwości ich wykorzystania na współczesnym polu walki. Rozprawa doktorska. Warszawa 1982.

(skrypt),²⁾ stanowiącego (jednak tylko po części) efekt realizacji katedralnego tematu badawczego. Autorzy wykazując wzrost znaczenia luzowania na przyszłym polu walki, przedstawili historyczną ewolucję teorii luzowania na tle ogólnych koncepcji prowadzenia działań bojowych, ukazując sygnałnie także możliwości i sposoby wykonywania tego przedsięwzięcia w warunkach współczesnych. Analizę ewolucji poglądów na luzowanie wojsk ukazano w aspekcie postanowień regulaminów walki obowiązujących w określonych okresach. Dotyczy to także części opracowania poświęconej współczesnym problemom luzowania, zawierającej głównie interpretację obowiązującego obecnie regulaminu walki, wzbogaconą uwagami o możliwych sposobach luzowania.

W obowiązującym regulaminie walki problemy luzowania przedstawione są niewystarczająco. Wspomina się w nim tylko o możliwościach luzowania zarówno w natarciu, jak i w obronie. Formułuje się ogólnie wytyczne do jego prowadzenia, ale dotyczy to w zasadzie szczebla oddziału i związku taktycznego. W odniesieniu do szczebla batalionu mówi się o luzowaniu jedynie w obronie, natomiast w przywiązaniu do szczebla kompanii (plutonu) o luzowaniu w obronie i na podstawie wyjściowej do ataku.

Brak jednoznacznej klasyfikacji i ujęcia powyższych problemów w literaturze podstawowej nie pomaga w ustysystematyzowanej interpretacji poglądów w tej dziedzinie.

W podobnym tonie utrzymane są nieliczne publikacje, poruszające problem luzowania, zamieszczone w periodykach wojskowych. Najwartościowszym spośród nich wydaje się artykuł

²⁾ J. Zieliński, J. Pająk: Luzowanie wojsk na szczeblu dywizji i pułku. Skrypt. Warszawa: ASG WP 1987.

płka dra Zdzisława Galewskiego³⁾ traktujący o luzowaniu wojsk w działaniach bojowych. Autor podjął próbę klasyfikacji luzowania, jego zdefiniowania oraz udzielenia odpowiedzi na szereg nasuwających się wątpliwości związanych z jego prowadzeniem. Na uwagę zasługuje także publikacja ppłka dra Jerzego Zielińskiego⁴⁾ ukazująca problemy luzowania wojsk na szczeblu taktycznym. Stanowi ona jednak w zasadzie streszczenie wspomnianego wcześniej opracowania wewnętrznego ASG WP.

Dopiero rozprawa doktorska J. Pajaka⁵⁾ przynosi naukową próbę usystematyzowania dotychczasowych poglądów o luzowaniu wojsk w warunkach współczesnego pola walki. Zawiera ona analizę narodzin i ewolucji luzowania - głównie pod kątem wykrycia istoty, określenia przydatności i możliwości stosowania luzowania obecnie i w przeszłości. Podsumowaniem prowadzonych rozważań jest prezentacja rodzajów luzowania z zarysem przebiegu. Rozważania autora i wnioski z nich wypływające dotyczą jednak głównie szczebla związku taktycznego i oddziału. Szczebel pododdziału traktowany jest w nich w zakresie niezbędnym do zobrazowania wybranych tez. Autor w prowadzonych rozważaniach pomija także kwestie związane z przygotowaniem i zabezpieczeniem procesu luzowania.

W związku z powyższym należy obawiać się, że stwierdzenie "... w dalszym ciągu słabo opanowano praktyczną umiejętność luzowania oddziałów i pododdziałów..." zawarte w rozkazie Ministra Obrony Narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych w roku

³⁾ Z. Galewski: Luzowanie wojsk w działaniach bojowych. Myśl Wojskowa 1988 nr 8, s. 9.

⁴⁾ J. Zieliński: Luzowanie wojsk na szczeblu taktycznym. Zeszyty Naukowe ASG WP 1988 nr 2(53).

⁵⁾ J. Pajak: Luzowanie wojsk w warunkach współczesnego pola walki. Rozprawa doktorska. Warszawa: AON 1990.

1987,⁶⁾ może być dalej aktualne.

Niedocenywanie problematyki luzowania potwierdza także praktyka ćwiczeń, w których zagadnienia te należą do rzadkości, a gdy są podejmowane, to z reguły jako problem teoretyczny lub pokazowy.

Badania planów szkolenia jednostek wojskowych oraz dokumentacji przeprowadzonych ćwiczeń taktycznych pozwalają na stwierdzenie, że w Śląskim Okręgu Wojskowym i Pomorskim Okręgu Wojskowym w latach 1984 - 1990 praktycznie luzowano wojska podczas ćwiczeń tylko w kilku jednostkach. Dotyczy to pojedynczych jednostek 8, 12, 15 DZ oraz 5, 11 i 20 DPanc. Ćwiczenia te realizowano głównie w latach 1986 - 1987. W Pomorskim Okręgu Wojskowym prowadzono je dla potrzeb organizowanej konferencji naukowo-teoretycznej nt.: "Luzowanie oddziałów (pododdziałów) w działaniach bojowych dywizji". Z tego też powodu przyjmowały one prawie zawsze charakter ćwiczeń instruktażowo-pokazowych, w których o sprecyzowanie racjonalnych wniosków było raczej trudno.

Udokumentowane wnioski w zakresie przygotowania i prowadzenia luzowania wojsk, które można przyjąć jako efekt badań empirycznych prowadzonych przez jednostki wojskowe, były rezultatem w zasadzie tylko czterech ćwiczeń prowadzonych w 1987 roku:

- ćwiczenia instruktażowego prowadzonego na szczeblu Sztabu Pomorskiego Okręgu Wojskowego przez pododdziały 12 i 15 DZ;

- ćwiczenia taktycznego z wojskami 28 pcz prowadzonego przez sztab 20 DPanc. w dniach 24-27 czerwca;

⁶⁾ Rozkaz Ministra Obrony Narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych PRL w roku 1987. Warszawa 1986, s. 11.

- ćwiczenia instruktażowego z wojskami 29 pcz prowadzonego przez sztab 11 DPanc. w dniach 4-6 lutego;

- ćwiczenia taktycznego z wojskami 32 pz prowadzonego przez sztab 8 DZ w dniu 27 lutego.

Przedstawione wyżej niedostatki potęgowane są pewnego rodzaju tradycjonalizmem w badaniu teorii taktyki. Postęp techniczny w środkach walki, a szczególnie w środkach rozpoznania, zmiany w sposobach prowadzenia działań bojowych i wynikająca stąd złożoność uwarunkowań bezkolizyjnego luzowania wojsk stwarzają potrzebę dokonania aktualizacji istniejących w tym zakresie poglądów. Na tej bazie zrodziła się potrzeba szerszego ujęcia teorii problemu i umiejscowienia go w warunkach przyszłego pola walki.

Wychodząc naprzeciw potrzebom teorii i praktyki wojskowej za *główny cel* w podejmowanych badaniach stawia się *wypracowanie taktyki luzowania pododdziałów zmechanizowanych zapewniającej jego sprawną realizację w warunkach bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem.*

Podjmując działania zmierzające do osiągnięcia tak sformułowanego celu badawczego, zakładano przede wszystkim użyteczny charakter rozprawy. Z tego też względu problematyka badań została ograniczona do szczebla taktycznego, a główny przedmiot zainteresowania stanowi batalion i kompania. W ograniczonym zakresie rozpatrywany jest pułk. O takim ustawieniu problematyki zdecydował obszar zainteresowań Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych.⁷⁾

⁷⁾ Brak konkretnych wyników dotychczasowych badań w znacznym stopniu utrudnia naukowe podejście do rozpatrywanej problematyki. Do badań metodami empirycznymi autor dysponował pododdziałem w sile wzmocnionej kompanii piechoty.

Na bazie powyższych ustaleń sformułowany został następujący *główny problem badawczy: jakie czynniki warunkują skuteczność luzowania oraz jakie powinny być najskuteczniejsze sposoby przygotowania i prowadzenia luzowania pododdziałów zmechanizowanych.*

Obszar poszukiwania rozwiązań problemu określa przedstawiona poniżej lista zagadnień pochodnych. Logiczne zależności tych zagadnień ilustruje rys. 1.

(1) Ocena możliwości przeciwnika w zakresie rozpoznania pola walki

(2) Znaczenie terenu i wyboru rejonu luzowania

(3) Wpływ ugrupowania bojowego na przebieg luzowania

(4) Warunki luzowania pododdziałów piechoty

(5) Sytuacje taktyczne warunkujące celowość luzowania pododdziałów

(6) Sposoby luzowania

(7) Czynniki wpływające na skuteczność luzowania

(8) Przebieg luzowania w określonych sytuacjach taktycznych

(9) Przedsięwzięcia organizatora luzowania

(10) Przygotowanie do luzowania pododdziału luzującego

(11) Przedsięwzięcia przygotowawcze pododdziału luzowanego

(12) Organizacja luzowania

(13) Podstawowe zadania rodzajów wojsk w zabezpieczeniu luzowania

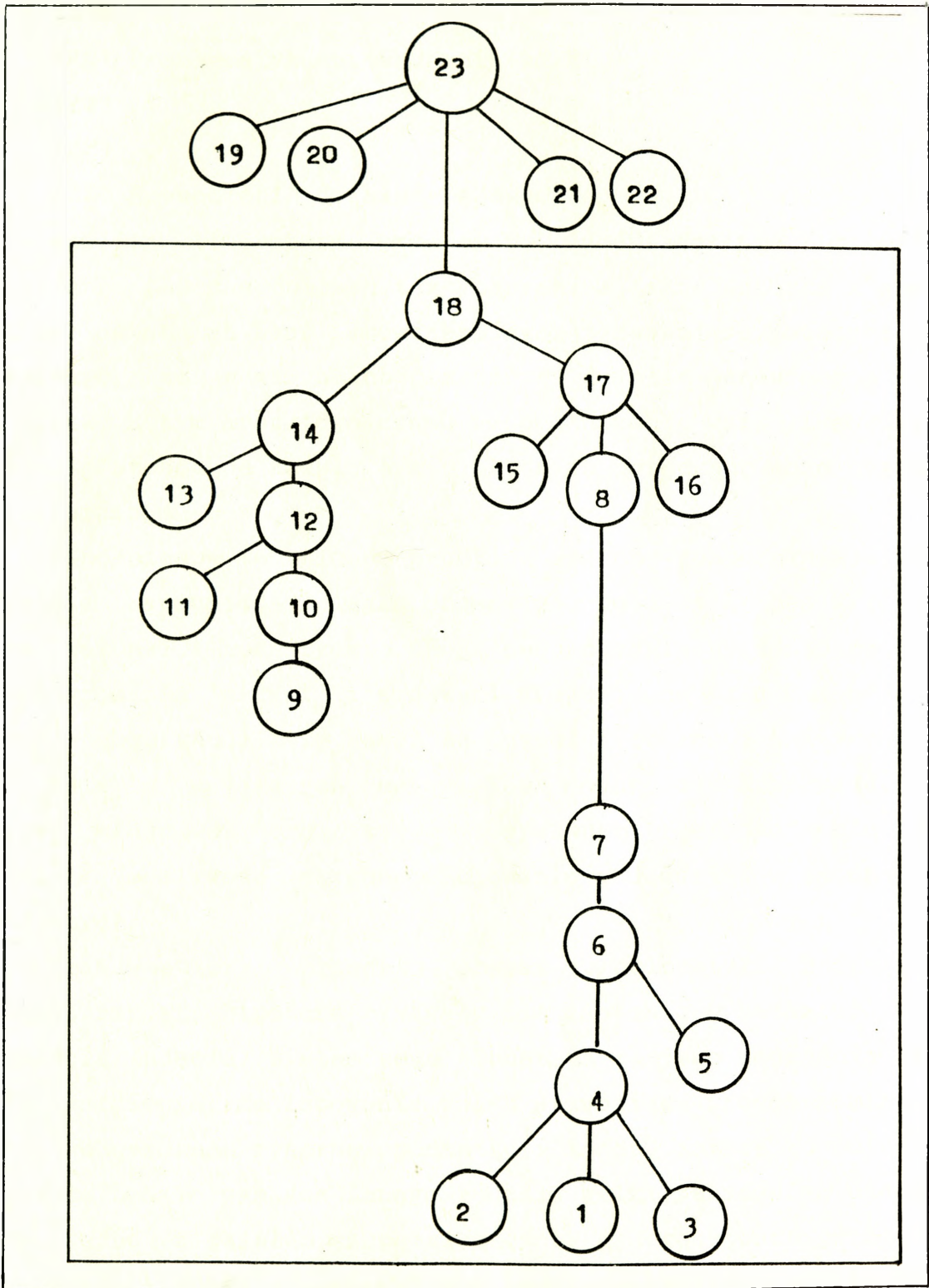
(14) Przygotowanie luzowania

(15) Główne problemy zabezpieczenia bojowego luzowania

(16) Dowodzenie podczas luzowania

(17) Prowadzenie luzowania

(18) Luzowanie pododdziałów piechoty

Rys. 1. Obszar problematyki badań

(19)

(20) Problematyka prowadzenia walki

(21)

(22)

(23) Prowadzenie działań bojowych

Analiza literatury przedmiotu, doświadczenia i wnioski zebrane podczas ćwiczeń taktycznych, a także wnioski z analizy ostatnich konfliktów zbrojnych pozwalają hipotetycznie założyć, że w warunkach przyszłych działań manewrowych i w związku z tym krótkiego czasu na organizację walki luzowanie będzie stosowane nadal, a w niektórych wypadkach może okazać się niezbędne.

Współczesne techniczne środki i sposoby rozpoznania w zasadzie zapewniają ciągłą obserwację pola walki bez względu na warunki atmosferyczne. Mogą one znacznie utrudnić skryte manewrowanie siłami i środkami nie tylko w polu bezpośredniej obserwacji, ale nawet na pewnej głębokości taktycznej. W świetle uzyskanych materiałów można jednak przyjąć, że przy właściwej organizacji i sprawnym przeprowadzeniu istnieje możliwość skrytego luzowania pododdziałów zmechanizowanych.

Przedstawiony uprzednio obszar problematyki badawczej oraz przyjęta hipoteza wymagały zastosowania w badaniach podejścia (ujęcia) systemowego. Podstawą takiego podejścia było założenie, że luzowanie wojsk stanowiące proces zamknięty, obwarowane rygorami początku i końca, zawsze podporządkowane będzie wymogom innego rodzaju walki, stanowiąc niejako jedno z działań uzupełniających, a jego sposób przeprowadzenia i przebieg uzależniony będzie całkowicie od istniejącej sytuacji taktycznej. Te podporządkowania i zależności tworzą na tyle silne więzi, że nie sposób rozpatrywać luzo-

wania w oderwaniu od nich.

Podobnie pracę dowódcy pododdziału nad organizacją i podczas prowadzenia luzowania należy rozpatrywać w kontekście wypracowania przez niego decyzji o walce. Luzowanie pododdziału stanowi co prawda odrębny element (etap) pracy dowódcy, lecz jej treść oraz korekty w wypadku wystąpienia zakłóceń muszą zawsze ściśle wiązać się z koniecznością (perspektywą) prowadzenia dalszych działań.

Z uwagi na złożoność problemu przy wyborze metod badawczych kierowano się następującymi kryteriami: adekwatności, sprawdzalności i mierzalności. Założenia badawcze i wymienione kryteria wymagały - stosownie do charakteru problemów badawczych - zastosowania następujących metod: analizy materiałów źródłowych i badania dokumentacji szkoleniowej, biernej i uczestniczącej obserwacji naukowej ćwiczeń prowadzonych z wojskami na poligonach oraz szkolnych ćwiczeń taktycznych, eksperymentu modelowego, pomiaru, badania sądów i opinii, oceny ekspertów, metod statystycznych.

Analizę materiałów źródłowych zastosowano celem ustalenia istoty, genezy i historycznych uwarunkowań oraz opracowania założeń badawczych. Objęto nią wszystkie dostępne materiały traktujące o luzowaniu wojsk, a w szczególności: (1) dokumenty dyrektywno-normatywne z zakresu szkolenia taktycznego, wśród nich regulaminy walki wojsk lądowych Wojska Polskiego, byłej Armii Radzieckiej, armii USA, rozkazy ministra obrony narodowej do szkolenia w latach 1984 - 1990; (2) materiały publicystyczne, popularno-naukowe i naukowe, między innymi: rozprawy doktorskie, prace dyplomowe i kursowe słuchaczy ASG WP, opracowania wewnętrzne ASG WP (skrypty), publikacje zamieszczone w periodykach wojskowych polskich i zagranicznych; (3) materiały dowództwa POW i SOW, wśród nich materia-

ły wprowadzające na konferencję okręgową POW i doniesienia prezentowane na niej, projekty wniosków racjonalizatorskich 11 DPanc.

Badaniem dokumentacji szkoleniowej objęto materiały z ćwiczeń taktycznych oraz plany szkolenia jednostek wojskowych Śląskiego Okręgu Wojskowego i Pomorskiego Okręgu Wojskowego (wszystkich dywizji i pułków zmechanizowanych oraz pułków czołgów), dotyczące lat 1984 - 1990. Miała ona na celu identyfikację stosowanych w tych jednostkach wojskowych rozwiązań z zakresu luzowania wojsk.

Obserwacja objęto ćwiczenia taktyczne prowadzone w WSOWZ (załącznik 1A) oraz w wybranych jednostkach wojskowych SOW i POW, w celu zebrania danych o przyjętych modelach przygotowania luzowania oraz zakresie zagadnień rozpatrywanych przez dowódców pododdziałów podczas organizacji i prowadzenia luzowania. Obserwowano realizację przyjętych rozwiązań w zakresie sposobów luzowania oraz zakłócenia tego procesu wynikiem w toku ćwiczeń. Obserwację uczestniczącą stosowano podczas ćwiczeń taktycznych prowadzonych w WSOWZ na poligonach Wędrzyn i Raków w ramach programowego kształcenia taktycznego podchorążych (załącznik 1B).

Eksperymenty modelowe organizowane zarówno w trakcie ćwiczeń taktycznych (jak obserwacja uczestnicząca - załącznik 1B), jak i samodzielnych przedsięwzięć wykorzystano do weryfikacji przyjętych założeń i proponowanych rozwiązań oraz do pomiaru uzyskanych rezultatów. Do ich prowadzenia dysponowano trzykrotnie siłami kompanii piechoty (załącznik 1D), trzykrotnie siłami dwóch organicznych plutonów piechoty ukompletowanych w 100% (załącznik 1C), a w pozostałych wypadkach siłami jednego plutonu. W jednym przypadku przeprowadzono eksperyment, dysponując dwoma pododdziałami w sile

kompanii piechoty, w tym jedną wzmocnioną plutonem czołgów i baterią moździerzy (załącznik 1E, aneks 3).

Pomiar naukowy stosowano podczas obserwacji ćwiczeń, jak i w trakcie eksperymentów modelowych. Dotyczył on głównie czasu trwania poszczególnych czynności organizacyjnych dowódców pododdziałów różnych szczebli dowodzenia, a także czasu trwania poszczególnych czynności i grup przedsięwzięć w trakcie zamiany pododdziałów.

Badania sądów i opinii prowadzono głównie dla uzyskania opinii od osób, które z racji zajmowanego stanowiska służbowego uczestniczyły w ćwiczeniach taktycznych z wojskami, gdzie występował element luzowania wojsk. Na respondentów wybierano dowódców i szefów sztabów pułków jako organizatorów i zabezpieczających proces luzowania pododdziałów, a także dowódców batalionów, kompanii i plutonów bezpośrednio uczestniczących w tym procesie.

Kwestie złożone poddawano osądowi ekspertów, którymi byli oficerowie AON, dowództwa POW i SOW, dowództw związków taktycznych (12 i 15 DZ) oraz Katedry Taktyki WSOWZ.

Analiza statystyczna dotyczyła wyników uzyskanych podczas pomiarów, a także wyników ankiet prowadzonych w ramach badania sądów i opinii.

Metodom tym towarzyszyło nieodłącznie uogólnianie, abstrahowanie, a często porównanie. Synteza miała miejsce w całym procesie badań i była ściśle wiązana z innymi metodami.

W uogólnieniu przedstawionego przeglądu stwierdzić można, że nie ma uniwersalnej metody badawczej, która byłaby przydatna do rozwiązania wszystkich badanych problemów; zastosowane metody badawcze wzajemnie się przeplatały, a niektóre z nich dominowały przy rozwiązywaniu określonych problemów.

Rozwiązania podjętych problemów i sprawdzenia hipotezy za pomocą przedstawionych metod dokonano w odpowiednio dobranym terenie badań. Badania prowadzono prawie we wszystkich związkach taktycznych i oddziałach wojsk zmechanizowanych Śląskiego Okręgu Wojskowego i Pomorskiego Okręgu Wojskowego. Jednak główne prace badawcze zostały wykonane w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych podczas programowych ćwiczeń taktycznych i celowo organizowanych eksperymentów.

Materiał empiryczny zebrany w oddziałach i związkach taktycznych podczas ćwiczeń pozwolił utworzyć bazę faktów o praktykowanym obecnie modelu pracy dowódcy pododdziału nad przygotowaniem luzowania oraz stosowanych sposobach jego prowadzenia.

Zebrane fakty poddano dalszej obróbce metodami teoretycznymi i eksperymentom modelowym, doprowadzając do ich uogólnienia.

Rozdział 2

**HISTORYCZNE ASPEKTY I GŁÓWNE
PROBLEMY WSPÓŁCZESNEGO
LUZOWANIA WOJSK**

Rozpatrując problem przygotowania i prowadzenia luzowania pododdziałów na przyszłym polu walki, nie sposób pominąć poglądów i doświadczeń w tego rodzaju przedsięwzięciach z przeszłości. Na podstawie analizy dorobku teoretyków wojskowych i przebiegu działań wojennych (zwłaszcza w drugiej wojnie światowej i konfliktach zbrojnych po jej zakończeniu), łatwiej można sprecyzować cele oraz istotę luzowania i określić podstawowe wymagania w odniesieniu do jego efektywności. Celem rozważań w tym rozdziale będzie zatem uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

(1) Jakie były poglądy na luzowanie oraz jak organizowano i prowadzono tego rodzaju działania w przeszłości?

(2) Czym się charakteryzuje współczesne luzowanie?

(3) Jaka może być rola luzowania wojsk na przyszłym polu walki?

(4) Jakim wymaganiom powinno odpowiadać efektywne luzowanie?

2.1. Poglądy i doświadczenia z luzowania pododdziałów do zakończenia drugiej wojny światowej

Nieuchronną konsekwencją stałego, a na pewnych etapach gwałtownego, rozwoju środków walki były ciągłe zmiany sposobów jej prowadzenia. Wraz z tym zmieniało się też pojęcie

luzowania, którego możliwość i konieczność prowadzenia dostrzegano szczególnie w okresie międzywojennym. Błędym byłoby jednak twierdzenie, iż luzowanie narodziło się w XX w. Miało ono miejsce już od najdawniejszych czasów, np. podczas obrony grodu. Rezerwy (odwoły) przeznaczano nie tylko do wspierania walczących wojsk, ale również do zastępowania w "ogniu" wojsk, które zdeorganizowane - nie były w stanie prowadzić dalszych działań. Jednak do czasu wybuchu pierwszej wojny światowej prawdopodobnie nie opracowano teorii luzowania, chociaż częściowo wzmiankowano o niektórych aspektach tego typu działań.⁸⁾ Hipotezę tę potwierdza przede wszystkim brak wzmianek o luzowaniu lub o zamianie wojsk w podręczniku "Taktyka" wydanym w Krakowie w 1913 roku, którego podstawę opracowania stanowiły regulaminy i instrukcje wydane w Wiedniu i Berlinie w latach 1898 - 1912. Dopiero dokumenty tworzone na bazie podsumowania i uogólnienia doświadczeń pierwszej wojny światowej dostarczają wielu wskazówek dotyczących prowadzenia luzowania.⁹⁾ Ustalenia normatyw-

⁸⁾ Wykład teoretyczny i praktyczny działań wojennych drugiego rzędu przełożony z francuskiego i z niemieckiego. Warszawa 1830; W. Chrzanowski: Rys taktyki zastosowanej piechoty tudzież manewry pułkowe i brygadowe. Paryż 1837; Wł. Wilczyński: Krótki rys taktyki trzech broni. Kraków 1867; M. Dragomirow: Uczeńnik taktyki. Sanktpetersburg 1881; K. Duch, F. Porębski: Taktyka. Kraków 1913.

⁹⁾ Przepis służby polowej (tłumaczenie z francuskiego). Warszawa: Towarzystwo Polskie Wiedzy Wojskowej 1917; P. Azan: The war of positions. Cambridge 1917; St. Wecki: Krótka taktyka ogólna. Poznań 1919; Le Verger: Taktyka piechoty. Wykłady na kursie informacyjnym dla wyższych dowódców. Warszawa 1921; Faury: Zasady taktyki ogólnej. Wykłady na kursie informacyjnym dla wyższych dowódców. Warszawa 1921; W. Block: Rozwój taktyki w ciągu wielkiej wojny. Przedm. T. Kutrzeba. Tłum. z niemieckiego T. Różycki. Warszawa 1921; Regulamin służby polowej. T. 1 i 2. Warszawa 1921; Regulamin piechoty cz. 1 i 2. Warszawa 1921; P. Lucas: Rozwój myśli taktycznej we Francji i w

ne przyjęte przez Ministerstwo Spraw Wojskowych we wprowadzanych w 1921 roku do użytku regulaminie piechoty i regulaminie służby polowej, stanowiących uogólnienie polskich i francuskich doświadczeń wojennych, nie definiują tego pojęcia, ale pozwalają wnioskować, że luzowanie traktowano jako czynność polegająca na zastępowaniu jednych jednostek przez drugie. Każdorazowo jednak cel luzowania sprowadzano do uporządkowania zluzowanych jednostek i dania odpoczynku żołnierzom po ciężkich walkach. Uważano, że luzowanie może mieć miejsce w natarciu i w walce pozycyjnej.

W natarciu jednym z zadań batalionu w odwodzie pułku było zluzowanie pierwszej linii i prowadzenie natarcia, którego pierwsza linia nie mogła doprowadzić do skutku.¹⁰⁾ Także kompania drugiej linii mogła być użyta do zluzowania pierwszej linii i przejęcia jej zadania.¹¹⁾ Luzująca kompania postępując w kolumnach, na sygnał przechodziła przez linię luzowanej kompanii i nie zatrzymując się dążyła do nakazanego celu. Pierwsza linia cofając się przez odstępy w ugrupowaniu drugiej linii, czyniła jej miejsce do rozwinięcia i uderzenia, po czym formowała się w kolumny na miejscu, które wcześniej zajmowała druga linia.

Niemczech podczas wojny 1914 - 1918. Tłum. z francuskiego J. Biernacki. Warszawa 1925; Dowodzenie i walka broni połączonych. Tłum. z niemieckiego St. Thun. Warszawa 1925; Allehaut: Walka piechoty. Studium ilustrowane konkretnymi wypadkami wojny 1914 - 1918 rok. Tłum. z francuskiego F. Zarzycki. Warszawa 1926; Francuska instrukcja o organizacji i funkcjonowaniu sztabów w polu. Tłum. W. Stachiewicz. Warszawa 1926; Angielski regulamin służby polowej. Tłum. H. Ramiszowski. Warszawa 1926.

¹⁰⁾ Regulamin piechoty. Cz. II. Walka oddziałów piechoty. Warszawa 1921, s. 70 pkt 185.

¹¹⁾ Tamże, s. 54 pkt 145.

Podczas prowadzenia obrony pozycyjnej podstawową jednostką organizacyjną luzującą i luzowaną był pluton. Regulamin określa siedemnaście punktów podlegających przekazaniu na odcinku obrony,¹²⁾ w tym między innymi: sposób prowadzenia rozpoznania i wiadomości o nieprzyjacielu, wszystkie urządzenia pozycji, szkice miejsc ostrzeliwanych przez nieprzyjaciela oraz dróg prowadzących do dowództw, rozpoczęte i zamierzone roboty, sygnały i znaki alarmowe, siły i środki będące w odcinku obrony, a nie należące do kompanii. Po zakończeniu luzowania składano meldunek o zluzowaniu odcinka. Pododdział luzujący kontynuował obronę ściśle według przekazanego mu planu obrony, a wszelkie zmiany dopuszczalne były tylko za zgodą przełożonego.

W okresie międzywojennym dalszy rozwój myśli wojskowej, związany przede wszystkim ze znacznymi przeobrażeniami w utechniczaniu armii, spowodował wyraźny wzrost znaczenia luzowania wojsk. Konieczność luzowania dostrzegano nie tylko w obronie pozycji czy natarciu, ale także podczas przegrupowania wojsk i rozmieszczenia ich w terenie. Przechodzenie zaś do pościgu mogło odbywać się po zluzowaniu pododdziałów, które stworzyły warunki do jego prowadzenia.¹³⁾ W regulaminie piechoty z 1933 roku¹⁴⁾ po raz pierwszy luzowaniu poświęcono osobny rozdział, zalecając jego przygotowanie w

12) Tamże, s. 43 pkt 117.

13) J. Załuska: Taktyka. Wyd. 3. Bydgoszcz 1926; Podręcznik do operacyjnej służby sztabów. Wyd. 2. Warszawa 1927 - 1928; Polewoj ustaw RKKK. Moskwa 1929; Taktyka. Warszawa 1932; J. Rzepecki: Kompania i pluton w polu. Taktyka małych pododdziałów piechoty. Warszawa 1932; Regulamin piechoty. Cz. 1 i 2. Warszawa 1933; Encyklopedia wojskowa pod red. Ottona Laskowskiego. T. V. Warszawa 1936, s. 181.

14) Regulamin piechoty. Cz. 2. Walka pododdziałów piechoty. Warszawa 1933.

dzień, a prowadzenie w nocy według wcześniej opracowanego planu. Luzowanie powinno być prowadzone pododdziałami o różnych godzinach w odstępach nieregularnych, przy czym nie zalecano jednoczesnego luzowania piechoty i artylerii.

Szczególnie wiele cennego materiału w zakresie rozwoju teorii i praktyki luzowania wojsk wnoszą doświadczenia z działań bojowych prowadzonych podczas drugiej wojny światowej. Uogólnienia i wnioski z tych doświadczeń stanowią materiał poznawczy i badawczy w formułowaniu poglądów o luzowaniu na przyszłym polu walki.

Badania dokumentów archiwalnych oraz literatura naukowa i pamiętnikarska traktująca o działaniach 1 i 2 AWP pozwalają wnioskować, że luzowanie wojsk, choć traktowano go jako przedsięwzięcie bardzo trudne, było stosowane często.¹⁵⁾ Luzowanie traktowano jako zorganizowaną zamianę wojsk w działaniach bojowych, polegającą z jednej strony na przekazaniu przez wojska luzowane zadań oraz pozycji lub rubieży terenu, z drugiej zaś na przejęciu przez wojska luzujące zadań wykonywanych dotychczas przez wojska luzowane i zajmowanego przez nie terenu. Cel luzowania przedstawiano jako: wprowadzenie pododdziałów na podstawy wyjściowe do natarcia z bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem; wyprowadzenie pododdziałów luzowanych spod uderzenia dla odtworzenia ich zdolności bojowej; stworzenie nowego ugrupowania bojowego.

Wśród sposobów luzowania na czołowe miejsce wysuwa się luzowanie na zajmowanych pozycjach (statyczne). Prowadzono go z reguły w położeniu statycznym, przez zamianę pododdziałów na zajmowanych pozycjach przed natarciem lub

¹⁵⁾ Z. Wontrucki: Doświadczenia z luzowania..., op. cit.; J. Sankowski: Luzowanie wojsk w obronie (z doświadczeń ostatniej wojny). Przegląd Piechoty 1946 z. 5-6.

walką obronną. Innym sposobem było luzowanie przez zorganizowanie nowej pozycji obronnej w przodzie, w głębi lub z tyłu. Istota tego sposobu polegała na przyjęciu uderzenia nieprzyjaciela na nowo zorganizowanej pozycji, a tym samym oderwaniu się pododdziałów będących w dotychczasowej styczności z nieprzyjacielem. Zamiany pododdziałów, których natarcie nie uzyskało powodzenia, dokonywano przez wprowadzenie nowych sił bez ich zatrzymywania na zajmowanej pozycji. Nowo wprowadzone wojska przejmowały zadanie w ruchu, co w istocie było luzowaniem przez natarcie.

Luzowanie przygotowywano w dzień, a przeprowadzano w nocy. Na przygotowanie go przeznaczano dla batalionu 1-2 godziny czasu dziennego, a na przeprowadzenie - 2-3 godziny czasu nocnego.

Planowaniem luzowania zajmowały się sztaby oddziałów, zaś bezpośrednią organizacją i prowadzeniem kierowali dowódcy pododdziałów piechoty. Szczególną uwagę przykładano do zorganizowania i prowadzenia rekonesansów z dowódcami pododdziałów luzujących w rejonie luzowania. Za podstawowy uważano rekonesans dowódcy batalionu z dowódcami kompanii.

Organizując współdziałanie, szczególną uwagę zwracano na zabezpieczenie styków i skrzydeł w razie ataku nieprzyjaciela. W tym też wypadku dowodzenie powierzano dowódcom pododdziałów luzowanych. Dowódcy ci przebywali na swoich punktach obserwacyjnych aż do całkowitego opuszczenia przez ich pododdziały dotychczas zajmowanych pozycji. Na szczeblu pododdziału system rozbudowy inżynieryjnej, ognia i zapór przekazywano i przyjmowano ustnie w terenie, czasami sporządzano szkice obrony.

Zabezpieczenie luzowania polegało głównie na zorganizowaniu rozpoznania wzrokowego, bezpośrednim ubezpieczeniu woj-

sk, przeważnie biernej obronie przeciwlotniczej oraz maskowaniu. Dużą wagę przywiązywano do regulacji ruchu i działania przewodników. Ogniowo-artyleryjskie zabezpieczenie luzowania było realizowane przez szczebel oddziału.

Technika luzowania zależała od przyjętego sposobu. Podczas luzowania statycznego na pozycjach pododdziałom wyznaczano rejon wyczekiwania oddalony około 1,5 - 2 km od przedniego skraju (około godziny marszu). Odległość ta pozwalała na szybkie podejście pododdziałów do rejonu luzowania bez zbytniego męczenia ludzi, a jednocześnie umożliwiała ukrycie przed obserwacją naziemną nieprzyjaciela. Następnie pododdziały z rejonów wyczekiwania, prowadzone przez przewodników i kierowane przez regulację ruchu, wychodziły pieszo w rejon (transzeje, okopy, stanowiska ogniowe) zajmowane przez pododdziały luzowane. Przekazywano sobie ustnie i za pomocą szkiców wszystko to, co luzowani wiedzieli o nieprzyjacielu i terenie oraz to, co wykonali w ramach dotychczasowej działalności, po czym luzowani odchodzili do tyłu - do wyznaczonych rejonów zbiórek. Kolejność luzowania była zazwyczaj następująca: jako pierwsza zajmowała i opuszczała pozycję piechota, następnie moździerze, jako ostatnia - artyleria. Dowódcy luzowanych pododdziałów opuszczali swoje punkty obserwacyjne wtedy, kiedy ich artyleria zeszła ze stanowisk ogniowych.

Luzowanie przez obronę wojsk luzujących miało nieco inny przebieg. Podczas rekonesansu (przygotowanego wcześniej lub z marszu w czasie podchodzenia wojsk luzujących) ustalono dogodną rubież i sposób przejęcia walki; następnie poddział z marszu, poszczególnymi elementami ugrupowania bojowego, przechodził do obrony w kolejności: elementy rozpoznania, ubezpieczenia, pierwszy rzut, drugi rzut itd. W takiej

również kolejności pododdział luzujący przejmował walkę. Pododdział luzowany odchodził do tyłu dopiero z chwilą, gdy natarcie nieprzyjaciela zostało załamane, a warunki terenowe i obserwacyjne umożliwiały względnie bezpieczne wycofanie się.

Luzowanie przeprowadzano także przez natarcie wojsk luzujących. W czasie rekonesansu prowadzonego przez dowódcę pododdziału luzującego ustalano: kierunek i rubież wejścia do walki pododdziału luzującego, zadania bojowe (w początkowej fazie pokrywały się zazwyczaj z zadaniami, jakie miał pododdział luzowany), sposób przejęcia walki z nieprzyjacielem (wejście w styczność z nieprzyjacielem zza skrzydła albo przez szyki bojowe pododdziału luzowanego), czas i rubież wspólnego działania luzujących i luzowanych oraz moment odejścia ich z pozycji. Wymianę informacji w takich wypadkach prowadzono w toku osobistych kontaktów dowódców pododdziałów lub też w drodze rozkazów i zarządzeń wyższego szczebla z pominięciem bezpośredniego kontaktu luzujący - luzowany.

Luzowanie było też czynnością często realizowaną przez jednostki Wojska Polskiego na Zachodzie. Można tu wymienić choćby wejście w styczność z wrogiem Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich pod Tobrukiem przez luzowanie załogowe pododdziałów 9 DZ Australijskiej,¹⁶⁾ a następnie zluzowanie jej z kolei po 10 miesiącach walk przez 2 BZ południowoafrykańską wykorzystującą do zamaskowania tego przedsięwzięcia tumany pustynnego kurzu.¹⁷⁾

¹⁶⁾ W. Biegański: Szczurami Tobruku ich zwali. Warszawa 1988, s. 60.

¹⁷⁾ Tamże, s. 154.

Często luzowano pododdziały II Korpusu Polskiego prowadzącego działania we Włoszech, szczególnie podczas walk pod Monte Cassino i Piedimonte w maju 1944 roku. Podkreślenia wymaga fakt, że często organizatorem tych działań był dowódca batalionu, który je zarówno wykonywał, jak i zabezpieczał we własnym zakresie. Teren zmuszał walczące wojska do działania siłami pododdziałów niejednokrotnie na samodzielnych kierunkach i prowadzenia przewlekłych, zaciętych walk powodujących szybką utratę ich zdolności bojowej. To z kolei implikowało konieczność ich częstej wymiany, wielokrotnie bezpośrednio pod oddziaływaniem ogniowym nieprzyjaciela.¹⁸⁾

Uogólnienie wniosków z doświadczeń wojennych znalazło odzwierciedlenie w opracowywanych regulaminach walki. W Wojsku Polskim na Zachodzie miało to wyraz w ośmioczęściowym dokumencie normatywnym "Batalion piechoty i jego części składowe",¹⁹⁾ stanowiącym jednocześnie uprawomocnioną transmisję angielskich zasad taktyki. Luzowanie przywiązywano tylko do działań obronnych, ale określano je jako jedno z najczęstszych działań w polu, które należy prowadzić zazwyczaj w nocy, stosując przy tym sposoby proste, znane każdemu żołnierzowi. Luzowanie powinno być prowadzone cicho, szybko i zakończone do świtu. Rozpoznanie organizowano zazwyczaj na 24 godziny przed luzowaniem przez obsługi posterunków obserwacyjnych, a - jeśli było to możliwe - służbę na odcinku luzowania przejmowały także wcześniej obsługi sieci i central łączności. Ubezpieczenie i kierowanie ruchem wojsk zapewniały patrole bojowe wydzielane z pododdziałów luzowa-

¹⁸⁾ M. Wańkowicz: Anoda-Katoda. Międzyepoka. Kraków 1988.

¹⁹⁾ Batalion piechoty i jego części składowe. Cz. 1. Batalion piechoty. Dodatek nr 1. Natarcie w nocy. Luzowanie. Wielka Brytania: MON 1944.

nych oraz pododdziały "pogotowia". Dla usprawnienia kierowania ruchem pododdział luzowany zobowiązany był oznaczyć wszystkie drogi dojścia oraz zorganizować punkt kontrolny (na batalion), przez który przechodziły pododdziały luzujące i luzowane. Plan luzowania opracowywano podczas rekonesansu rejonu luzowania, określając szczegółowo obowiązki dowódcy batalionu, kompanii i plutonu podczas jego przyjmowania.²⁰⁾

Wnioski zrodzone na bazie doświadczeń pododdziałów Armii Radzieckiej i Wojska Polskiego znalazły odzwierciedlenie w tymczasowym "Regulaminie walki piechoty" część 2 (batalion, pułk),²¹⁾ który określał także warunki i sposób luzowania. Według prezentowanych ustaleń luzowanie przewidywano podczas zajmowania podstaw wyjściowych do natarcia położonych w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. W pierwszej kolejności miały wychodzić na podstawy wyjściowe jednostki osłony, następnie artyleria, siły główne, zaś w ostatniej kolejności czołgi. Zajmowanie podstaw wyjściowych poprzedzać miało zajęcie rejonów wyjściowych oddalonych 5 - 7 km od przedniego skraju obrony. Zajęcie tych rejonów miało odbywać się w nocy, na dobę przed rozpoczęciem luzowania, po uprzednio przygotowanych trasach marszu i szczegółowym zorganizowaniu regulacji ruchu. Artyleria i punkty obserwacyjne powinny zajmować stanowiska nie później niż na dobę przed rozpoczęciem natarcia.

Luzowanie pododdziałów odbywało się z zasady w ciągu przedostatniej nocy przed natarciem, celem zapewnienia czasu na przestudiowanie terenu, zorganizowanie współdziałania,

²⁰⁾ Działania wojsk w polu. Wyd. 2. Wielka Brytania: MON 1943.

²¹⁾ Regulamin walki piechoty. Tymczasowy. Łódź: Naczelne Dowództwo WP. Cz. 2. (Batalion, pułk).

przy jednoczesnym zabronieniu prowadzenia rozpoznania. W tym czasie aktywne rozpoznanie na korzyść luzujących prowadziły pododdziały znajdujące się w styczności z przeciwnikiem, organizując zwiadowcze grupy wypadowe, podsłuchy, zwiększając liczbę punktów obserwacyjnych.²²⁾ Luzowanie rozpoznania i ubezpieczeń przeprowadzano w ciągu ostatniej nocy przed natarciem.

Do zadań luzowanego należało:

- przekazanie luzującym danych o nieprzyjacielu, jego wzmocnieniu, środkach ogniowych, polach minowych oraz o przeszkodach przeciwczołgowych i przeciw piechocie;
- ułożenie wspólnie z luzującym planu luzowania;
- przygotowanie przewodników;
- zabezpieczenie luzowania przed zaskoczeniem nieprzyjaciela;
- przekazanie głównych linii łączności przewodowej;
- zameldowanie przełożonemu o przekazaniu obowiązków.

Luzujący miał z kolei następujące zadania:

- przestudiowanie wszystkich danych sytuacyjnych;
- ułożenie wspólnie z luzowanym planu luzowania;
- zorganizowanie skrytego podejścia do luzowania;
- przestrzeganie kolejności luzowania i tras marszu;
- zameldowanie przełożonemu o obsadzeniu odcinka.

Luzowanie odbywało się według wspólnie opracowanego planu, w którym należało przewidzieć:

- rejony wyjściowe dla każdego batalionu i pułku, czas i kolejność przesunięcia, trasę marszu i czas wyjścia do tych

²²⁾ A. Wolny: Formy i sposoby rozpoznania ogólnowojskowego od czasów najdawniejszych. Materiały do ćwiczenia grupowego. Warszawa: ASG WP, 1978, s. 44-45.

rejonów;

- kto, na jakim odcinku, kiedy i kogo luzuje;
- wyznaczenie służby regulacji ruchu;
- podział rowów ciągłych i łączących, schronów i innych urządzeń pomiędzy pułki, bataliony i kompanie;
- rejony stanowisk ogniowych dla artylerii, karabinów maszynowych oraz kolejność i sposób zajmowania i luzowania;
- które z luzowanych jednostek wysyłają przewodników i dokąd, kiedy oraz do czyjej dyspozycji mają być oni wysłani;
- sposób meldowania gotowości do luzowania, rozpoczęcia marszu oraz rozpoczęcia i zakończenia luzowania;
- sposób działania na wypadek natarcia nieprzyjaciela w czasie luzowania;
- organizację łączności w czasie ruchu do rejonu wyjściowego i podczas luzowania.

W czasie luzowania dowodził dowódca luzowanego pododdziału, zaś luzujący przygotowywał punkty obserwacyjne, a przed rozpoczęciem marszu z rejonów wyjściowych do rejonów luzowania organizował na podstawie wyjściowej stanowisko dowodzenia. Wchodzenie wojsk do rejonów luzowania musiało być połączone z przekazaniem danych o systemie ognia, ich sprawdzeniem i uzupełnieniem, zaś zachowanie się powinno być takie jak luzowanego.

Nie przewidywano wprowadzenia czołgów na przedni skraj, lecz tylko do rejonów wyjściowych do wcześniej przygotowanych okopów.

Przewidywano również prowadzenie luzowania podczas natarcia. Jako jedno z zadań drugiego rzutu przewidywano także luzowanie pododdziałów czołowych w wypadku, gdy te nie są w stanie kontynuować natarcia.

* *

*

Działania bojowe w okresie pierwszej wojny światowej ukształtowały praktykę luzowania wojsk, która została rozwinięta w okresie międzywojennym. Najlepszym sprawdzianem poglądów i koncepcji zrodzonych w tym czasie, a odnoszących się do prowadzenia działań bojowych i wykorzystania środków walki, była praktyka działań bojowych podczas drugiej wojny światowej. Potwierdziła ona, że luzowanie wojsk - choć traktowane jako bardzo trudne - było stosowane często; co więcej, było ono także często pierwszym przedsięwzięciem poprzedzającym realizację zaczepnych lub obronnych zadań bojowych. Wymagało zawsze dokładnego przygotowania, wszechstronnego zabezpieczenia i sprawnego przeprowadzenia. Stanowiło jedną z form zaskoczenia przeciwnika i uzyskania nad nim przewagi.

Kierunki rozwiązywania problemów wynikających z organizacji i prowadzenia luzowania znajdowały odzwierciedlenie w teorii sztuki wojennej, szczególnie zaś zostały uwypuklone w dokumentach normatywnych powstałych bezpośrednio po zakończeniu działań wojennych.

2.2. Problemy luzowania w wojnach lokalnych po drugiej wojnie światowej

Podczas wojen lokalnych prowadzonych po zakończeniu II wojny światowej luzowanie wojsk było częstym zjawiskiem. Chcąc na podstawie prowadzonych walk wyciągnąć jakiegokolwiek wnioski, należy czynić to uważnie, dlatego iż wojny te toczyły się w specyficznych warunkach, odmiennych od warunków naszego teatru działań wojennych. Mimo specyfiki warunków klimatycznych i terenowych można w interesującej problema-

tyce luzowania wojsk dostrzec pewne zmiany w porównaniu z tym, co miało miejsce podczas ostatniego konfliktu zbrojnego w skali światowej. Były one następstwem pojawienia się nowych środków walki, które - szczególnie w Indochinach i na Bliskim Wschodzie - zastosowano w szerokim zakresie i w stosunkowo odległym (od 1945 roku) czasie.

Najwięcej doświadczeń w zakresie luzowania wojsk wypływa z wojny w Indochinach. Podczas trzydziestu lat²³⁾ prowadzonych walk luzowania dokonywały pododdziały Wietnamskiej Armii Ludowej (WAL)²⁴⁾ i Ludowej Armii Wyzwolenia (LAW)²⁵⁾ oraz wojsk interwencyjnych, tak francuskich, jak i amerykańskich.

Luzowanie występowało zarówno jako przedsięwzięcie zamierzone, jak i wymuszone sytuacją w walce. Prowadzono je w wymiarze pododdziałów wojsk narodowych oraz koalicyjnych, przeważnie bez zachowania jednolitej struktury organizacyjnej biorących udział w luzowaniu jednostek.

Wietnamska Armia Ludowa w szerokim zakresie luzowała wojska po zakończeniu sześciotygodniowej zwycięskiej kontrofensywy prowadzonej w pobliżu granicy z ChRL (rozpoczęcie 16.09.1950 r.). Luzowanie prowadzono w celu odtworzenia zdolności bojowej części użytych po raz pierwszy w wojnie dużych oddziałów i związków taktycznych, by przerzucić je następnie na południowy zachód od Hanoi i przejść do działań

²³⁾ Od września 1945 r. do maja 1975 r., kiedy to zostaje opanowane całe terytorium Wietnamu Południowego (Sajgon opanowano 30.04.1975 r.).

²⁴⁾ Powstała w grudniu 1949 r. z przemianowania Wietnamskiej Armii Wyzwoleńczej.

²⁵⁾ Powołana 15.05.1961 r. w obliczu zarysowującej się możliwości ingerencji zbrojnej Stanów Zjednoczonych w Wietnamie Południowym.

zaczepnych w delcie rzeki Czerwonej.²⁶⁾

Przykładem prowadzenia działań z zamierzonym luzowaniem wojsk jest "plan Navarre" (od nazwiska dowódcy francuskich sił zbrojnych w Indochinach - gen. H. Navarre) zakładający zniszczenie regularnych jednostek WAL i zwycięskie zakończenie wojny w ciągu około 18 miesięcy. W etapie drugim realizacji planu (1954 r.), zakładającym prowadzenie na szeroką skalę działań zaczepnych w celu opanowania rejonów w środkowej i południowej części Wietnamu, przewidywano pozyskanie niezbędnych sił po zluzowaniu i przerzuceniu części jednostek wykonujących zadania pierwszego etapu w północnej części Wietnamu.²⁷⁾

Szczególnie często przedsięwzięcia związane z luzowaniem wykonywały wojska amerykańskie. Praktycznie każde działania prowadzone sposobem "oczyszczaj i utrzymuj" względnie "oczyszczaj i zabezpieczaj" (Clear and Hold lub Clear and Secure) kończyły się luzowaniem pododdziałów biorących udział w pierwszej ich fazie. W pierwszym etapie - oczyszczania (clearing) brały udział pododdziały jednostek regularnych, głównie amerykańskich i południowokoreańskich, które po wyeliminowaniu na stałe ze ściśle określonego rejonu pododdziałów LAW zadania drugiego etapu - utrzymania rejonów przekazywały wojskom sajgońskim i siłom lokalnym. Siły regularne po odtworzeniu zdolności bojowej używano do prowadzenia podobnych operacji w innych rejonach.²⁸⁾ Następow-

²⁶⁾ M. Sienkiewicz: Wojna wyzwolenicza narodów Indochin 1945 - 1975. Warszawa 1979, s. 23-24.

²⁷⁾ Tamże, s. 28-29.

²⁸⁾ Taktyka amerykańskich pododdziałów sił lądowych w wojnie wietnamskiej. Warszawa 1969, s. 23-24; M. Sienkiewicz, op. cit., s. 110-111.

ło więc tu luzowanie pododdziałów wojsk regularnych prowadzących działania przeciwpartyzanckie, które przekazywały swoje miejsce i zadania dla jednostek o innej strukturze organizacyjnej, działających w układzie koalicyjnym.

Często prowadzono także luzowanie załóg licznych obozów wojskowych.²⁹⁾ Przykładem tego jest luzowanie w październiku 1964 r. części załóg obozów wojsk specjalnego przeznaczenia (rozieszczonych wzdłuż granicy z Laosem i Kambodżą) przez pododdziały 5 grupy wojsk specjalnego przeznaczenia.³⁰⁾

Nie mniej często luzowano także wojska zmechanizowane, i to zarówno na szczeblach pododdziałów, jak i związków taktycznych.

Podczas walk w rejonie zachodniego płaskowyżu centralnego, pod koniec 1965 r., po wielomiesięcznych rokowaniach amerykańsko-południowokoreańskich, do Wietnamu Południowego zostały przerzucone główne siły południowokoreańskiej 1 dywizji piechoty i 2 brygady piechoty morskiej. Wobec niezwykle trudnej sytuacji, w jakiej znalazły się jednostki amerykańsko-sajgońskie na Płaskowyżu Centralnym, zdecydowano skierować je w rejon Quin Nhon, między innymi z zadaniem zluzowania pododdziałów amerykańskiej piechoty morskiej i odciążenia oddziałów 1 dywizji kawalerii powietrznej walczących w prowincji Binh Dinh.

Także podczas operacji "Pagusus/Lam Son 207A" prowadzonej w rejonie amerykańskiej bazy morskiej w Khe Sanh w okresie od 1 do 15 kwietnia 1968 r., dokonano luzowania oddziałów amerykańskiej piechoty morskiej po 78 dniach walki w

²⁹⁾ W końcu 1964 r. na terenie Wietnamu Południowego znajdowało się około 50 obozów zajmowanych tylko przez wojska specjalnego przeznaczenia.

³⁰⁾ M. Sienkiewicz, op. cit., s. 74.

okrażeniu, przez 3 brygadę 1 dywizji kawalerii powietrznej. Zluzowane oddziały wycofano na tyły, a po odtworzeniu przez nie zdolności bojowej użyto ponownie, wprowadzając je do walki w poprzednim rejonie po zluzowaniu tejże samej 3 brygady.³¹⁾

Nasilenie przedsięwzięć związanych z luzowaniem wojsk nastąpiło podczas realizacji założeń "wietnamizacji" w czasie wycofania wojsk amerykańskich z Wietnamu Południowego. Zgodnie z tymi planami do końca marca 1972 r. zamierzano stan liczebny amerykańskich sił zbrojnych w Wietnamie Południowym zredukować do liczby 84500 żołnierzy (w kwietniu 1969 r. liczba ich wynosiła 543400). Wycofanie z walki tych sił ściśle wiązało się z ich luzowaniem i przekazywaniem zajmowanych rejonów oraz zadań dla wojsk południowo-wietnamskich.

Najwięcej wniosków dotyczących samej organizacji i prowadzenia luzowania w odniesieniu do szczebla pododdziału dostarcza również konflikt indochiński.

W trakcie operacji "Gibraltar" prowadzonej w dniach 18 - 19 września 1966 r., zakładającej zniszczenie batalionu LAW w rejonie na płn. od An Khe i przez to zabezpieczenie przyszłego rejonu rozmieszczenia 1 Dywizji Kawalerii Powietrznej, dokonano luzowania pododdziałów walczących w okrażeniu.³²⁾ Część pododdziałów wykonujących to zadanie, w sile kompanii "C" i dwóch plutonów kompanii "B" z 2/502 batalionu piechoty, po wykonaniu szturmie powietrznego i desantowania w pobliżu wioski An Ninh, blokując drogi odejścia sił LAW, została przez nie okrażona. Sytuacja broniących się podod-

31) Tamże, s. 138-141.

32) Taktyka amerykańskich pododdziałów, op., cit., s. 116-121.

działów była groźna, a rejon przez nie utrzymywany taktycznie ważny. Dla udzielenia pomocy okrążonym zdecydowano skierować w rejon walki zgrupowanie w sile pozostałych pododdziałów 2/502 batalionu piechoty, jednej kompanii 2/327 bp oraz dwu kompanii "Rangers'ów" południowo-wietnamskich. O godzinie 10.00 19.09. spiesząc z pomocą nowe zgrupowanie uderzeniowe połączyło się z okrążonym pododdziałem. O godzinie 13.15 batalion na skutek dużych strat poniesionych w walce został zluzowany przez wydzielone pododdziały zgrupowania "Mark" i w całości ewakuowany do stałego miejsca rozmieszczenia. Luzowanie prowadzono przy wsparciu ogniowym artylerii zgrupowania "Mark" (dwa dywizjony) oraz śmigłowców uzbrojonych.

Ciekawy sposób luzowania kompanii piechoty miał miejsce w dniu 15.07.1967 r. podczas udziału kompanii "C" 1/35 batalionu piechoty w operacji "szukaj i zniszcz" prowadzonej w górzystym terenie na płn. od Pleiku.³³⁾ Kompania przeszukiwała teren, posuwając się w kierunku płn. dwoma drogami: 2 i 3 pluton wzdłuż linii grzbietu wzniesienia, a pozostałe siły kompanii - dalej na wschód, równolegle wzdłuż doliny. Połączenie obu tych grup miało nastąpić na przeciwległym stoku wzniesienia. O godzinie 10.00 działania 2 i 3 plutonu zostały zatrzymane ogniem obrońców prowadzonym z dobrze zamaskowanych bunkrów. Próby manewru i obejścia stanowisk obrony nie przyniosły rezultatów, przyczyniając się jednak do powstania dużych strat. W tej sytuacji dowódca kompanii zdecydował zmienić kierunek działania 1 i 4 plutonu i wyjść na tyły obrońców, powiadamiając jednocześnie o zaistniałej sytuacji dowódcę batalionu. Zbyt mała odległość 2 i 3 pluto-

³³⁾ Tamże, s. 139-142

nu od obrońców uniemożliwiała wsparcie ich działań ogniem artylerii i lotnictwa. Atak 4 i części sił 1 plutonu okazał się także za słaby, aby zniszczyć silnie umocnione pozycje obrońców. Dowódca batalionu obserwując przebieg walki i widząc patową sytuację mającej liczne straty kompanii, zdecydował dokonać jej luzowania przez wprowadzenie do walki dodatkowo przerzuconych w ten rejon sił. Przerzutu dokonano transportem śmigłowcowym, w tym części sił bezpośrednio w rejon luzowania (lądowiska 100 m na płd. od zajmowanych pozycji). Po przekazaniu posiadanych informacji pozostałe siły kompanii, prowadząc ogień z miejsca, wspierały natarcie grupy szturmowej, a następnie zostały wycofane i ewakuowane do stałego miejsca rozmieszczenia.

Śmigłowce jako środki transportu do przerzucania w rejon luzowania pododdziałów luzujących i wycofania pododdziałów luzowanych zastosowano także podczas działań w walce o opasowanie wioski Phouc Yen. 30 kwietnia 1968 r. kompania "A" 1/502 bp i kompania południowo-wietnamska po dwóch dniach walki wznowiły natarcie na wioskę. Na skutek zdecydowanego oporu pododdziałów LAW i poniesionych strat kompanie te wycofały się na uprzednio zajmowane pozycje. Kompania południowo-wietnamska niezdolna w rzeczywistości do dalszej walki na skutek poniesionych strat została zluzowana przez przerzuconą na śmigłowcach kompanię "B" 1/501 bp.³⁴⁾

Podczas interwencji sajgońsko-amerykańskiej na Laos w 1971 r. luzowanie pododdziałów prowadzono głównie w postaci zamiany obsłóg baz ogniowo-wypadowych (bez wsparcia ogniowego) rozbudowanych po obu stronach drogi nr 9. W każdej z nich rozmieszczone były pododdziały w sile od kompanii do

³⁴⁾ Tamże, s. 179-181

batalionu. Siły i środki wymieniono drogą powietrzną - śmigłowcami.

Analiza konfliktów na Bliskim Wschodzie wnosi z kolei wiele przykładów "uzależnienia" końcowego wyniku starcia od umiejętnego wprowadzenia do walki świeżych sił.

W zasadzie luzowanie było najczęstszym zjawiskiem w okresie między poszczególnymi wojnami, zwłaszcza między 3 i 4 wojną izraelsko-arabską. Polegało ono głównie na zamianie obsługi umocnionych punktów oporu zarówno rozbudowanych na linii Bar Leva wzdłuż Kanału Sueskiego, jak i na Wzgórzach Golan. Każdy z tych punktów przeznaczony był dla wzmocnionej kompanii piechoty, które regularnie były zmieniane.

Ze względu na krótkie okresy trwania poszczególnych wojen,³⁵⁾ szybkie ich tempo i konieczność angażowania większych sił do działań w pierwszym rzucie, luzowanie nie stanowiło powszechnego zjawiska. Na szeroką skalę wystąpiło ono jednak w czasie czwartej wojny na terenie Wzgórz Golan. Częściowo rozbite pododdziały izraelskich brygad piechoty po zatrzymaniu natarcia sił syryjskich były sukcesywnie luzowane przez podchodzące z głębi odwody.

* *

*

Luzowanie wojsk nie straciło na znaczeniu od zakończenia drugiej wojny światowej. Działania związane ze zmianą wojsk były prowadzone podczas wojen lokalnych na różnych teatrach działań wojennych i przy zastosowaniu najnowocześniejszych w danym czasie środków walki. Potwierdziła się zasada, że świeże wojska po luzowaniu mogą i powinny być użyte do

³⁵⁾ Trzecia wojna - 5-11.06.1967 r.; Czwarta wojna - 6-24.10.1973 r.

osiągania celów jakościowo nowych, zbyt trudnych dla wyczerpanego walkami poprzednika. Każdorazowo jednak stronę luzowaną wycofywano z walki w celu odtworzenia jej zdolności bojowej.

Nowego wymiaru realizacji przedsięwzięć luzowania nadało masowe użycie śmigłowców.

2.3. Cechy charakterystyczne współczesnego luzowania wojsk

Z dotychczas przeprowadzonych analiz wynika, że rozwój technicznych środków walki powoduje również zmiany w prowadzeniu luzowania wojsk. Przedsięwzięcie to przybiera charakter kompleksowy - biorą w nim udział wszystkie rodzaje wojsk.

Znając ogólne zasady organizacji i prowadzenia luzowania w przeszłości oraz kierunki dokonujących się zmian, można określić jego współczesny charakter, a przede wszystkim ich istotę i "nowe" właściwości. To z kolei umożliwi wyjaśnienie wielu innych kwestii związanych z tym działaniem.

2.3.1. Pojęcie i istota współczesnego luzowania wojsk

Ogólne zasady działań bojowych wypracowane w okresie drugiej wojny światowej stały się podstawą szkolenia wojsk i sztabów po jej zakończeniu. Dokonujący się coraz intensywniejszy rozwój techniki i tym samym środków walki w latach pięćdziesiątych wpłynął jednak na zmianę poglądów dotyczących prowadzenia walki. Wprowadza się nowe sposoby przejścia wojsk do natarcia i związane z tym nowe pojęcia.³⁶⁾ Zajęcie

³⁶⁾ Regulamin walki piechoty. Warszawa: MON 1954 (ustalenia dotyczące natarcia z marszu na obronę doraźnie zorganizowaną).

podstawy wyjściowej do natarcia odbywało się zwykle przez luzowanie. Jednak ze względu na większe nasycenie wojsk sprzętem i techniką bojową zaistniała potrzeba jednoznacznego określenia sposobów przekazania tego sprzętu podczas luzowania. Dotychczas bowiem luzowania dokonywały przede wszystkim pododdziały piechoty, natomiast sprzętu nie luzowano. Przyjęto więc, że czołgi i działa pancerne zostają podporządkowane luzującym, jeżeli luzowanie prowadzi pododdziały tej samej dywizji i pułku. Jeżeli konieczne jest luzowanie czołgów i artylerii pancernej, przeprowadza się je z zasady w nocy, po upływie doby od chwili zlurowania pododdziałów piechoty.

Od początku lat sześćdziesiątych wprowadzono modele walki opartej na koncepcji absolutyzacji roli broni jądrowej w rozstrzyganiu wszelkich zadań na polu walki. Uważano, że luzowanie stwarza czasowe zagęszczenie sił i środków w określonym rejonie, co może stanowić opłacalny cel do uderzeń bronią jądrową, dlatego też powinno być przeprowadzone bezpośrednio na zajmowanych rubieżach metodą przechodzenia luzujących wojsk przez ugrupowanie bojowe sił luzowanych lub wycofanie ich przez wcześniej przygotowaną rubież obronną.

W latach siedemdziesiątych wprowadzono korekty w poglądach na użycie broni jądrowej, a zatem i na luzowanie. W obronie - z uwagi na rozśrodkowanie wojsk - dużą rolę przywiązuje się do manewru, w ramach którego za optymalne uznaje się zamienianie pododdziałów nie posiadających już zdolności bojowej. Dostrzega się także możliwość prowadzenia natarcia z rejonów wyjściowych położonych w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem po uprzednim zlurowaniu pododdziałów będących w obronie. Tak więc pojęcie luzowania wróciło do stosowanego słownictwa wojskowego.

Według "Małej encyklopedii wojskowej" (MEW) luzowanie jest równoznaczne ze zmianą wojsk i polega na zastępowaniu w walce jednych pododdziałów przez drugie, może odbywać się w natarciu, w obronie i w marszu, zarówno w styczności, jak i bez styczności z nieprzyjacielem.³⁷⁾

"Leksykon wiedzy wojskowej" podaje: "... Luzowanie, zmiana wojsk, zastępowanie w walce jednych oddziałów (pododdziałów, żołnierzy) przez drugie może odbywać się w natarciu i obronie zarówno w styczności z nieprzyjacielem...",³⁸⁾ sugerując także równoznaczność pojęć "luzowanie" i "zmiana wojsk".

Porównując podane definicje zawarte w publikacjach encyklopedycznych wydawnictw MON, w zasadzie nie widzi się poważnych różnic. Pełniejszą wydaje się definicja zawarta w MEW przewidująca możliwość luzowania także podczas marszu. Jednak dostrzeganie możliwości jego prowadzenia tylko w walce wydaje się zbyt dużym uproszczeniem. Luzowanie prowadzone jest także w okresie poprzedzającym walkę i jest często działaniem zapewniającym jej przygotowanie. Zostało to częściowo skorygowane w definicji prezentowanej przez Z. Wontruckiego,³⁹⁾ który przedstawia luzowanie jako zamianę sił i środków w określonym rejonie działań bojowych wraz z przekazaniem i przyjęciem zadań bojowych, sił i środków walki oraz elementów inżynieryjnej rozbudowy terenu. Wynika z tego, że luzowanie ma miejsce wówczas, gdy między innymi następuje przekazanie elementów inżynieryjnej rozbudowy terenu. Oznacza to więc, że do luzowania dochodzi w sytuacji statycznej, co w zasadzie ogranicza je do obrony. Autor we wcześniej-

³⁷⁾ Mała encyklopedia Wojskowa. T. III. Warszawa 1971, s. 220.

³⁸⁾ Leksykon Wiedzy Wojskowej. Warszawa 1979, s. 201.

³⁹⁾ Z. Wontrucki: Doświadczenia..., op. cit., s. 54.

szych wywodach udowadnia jednak, że luzowanie może mieć miejsce także w sytuacjach dynamicznych, gdzie przekazaniu podlegają tylko zadania bojowe.

Próby zdefiniowania pojęcia luzowania podjęli się także autorzy skryptu wewnętrznego ASG WP,⁴⁰⁾ którzy szukając odpowiedzi na pytanie - czy każda zamiana sił i środków jest ich luzowaniem? - w konkluzji dochodzą do stwierdzenia, że luzowanie to zamiana wojsk w warunkach bojowych (z zasady w bezpośredniej styczności i w położeniu statycznym) wraz z przejęciem zajmowanego rejonu w celu realizacji dotychczasowego lub nowego zadania.

Wydaje się, że przy takim ujęciu luzowania wojsk znacznie zatracono sens i istotę tego przedsięwzięcia. Słowo luzowanie wywodzi się bowiem z niemieckiego *lösen* - rozpuścić, rozwiązać,⁴¹⁾ kojarzy się więc z luzem, swobodą, wolnością, a w języku polskim dosłownie oznacza zastąpienie, zmienienie kogoś.⁴²⁾ Wychodząc z etymologii wyrazu "luzowanie", powinno się pod tym pojęciem rozumieć zarówno zmianę, jak i zastąpienie, a więc zajęcie czyjegoś miejsca, wymianę czegoś na coś, zrobienie coś zamiast czegoś innego, wyręczenie kogoś w czymś.⁴³⁾ W powyższym kontekście istotę luzowania stanowi zajęcie czyjegoś miejsca i zwolnienie kogoś z nałożonych nań obowiązków, zadań przez przekazanie ich (miejsca i zadań) komuś innemu, tj. luzującemu. Jest to więc czynność, w której uczestniczą dwie strony. jedna - luzowana, czyli zwalniana z zadań oraz druga - luzująca, przyjmująca te zadania. Podstawowe znaczenie w tym wypadku posiadają dalsze czynności

40) J. Zieliński, J. Pająk: Luzowanie..., op. cit., s. 5.

41) MEW, op. cit., s. 220.

42) Słownik Języka Polskiego. T.2. Warszawa 1979, s. 62.

43) Tamże, t. 3, s. 961, 1039.

ci strony zmienianej, która - korzystając z przysłowiowego luzu - powinna odtworzyć zdolność do dalszego działania.

Powyższa analiza pozwala na stwierdzenie, że cel luzowania nie może być determinowany jedynie celami, które chce osiągnąć organizator luzowania lub zadaniami wyznaczonymi stronie luzującej, ale wynikać musi również z potrzeb strony luzowanej. Zgodzić się należy jednak z tym, że właśnie przez luzowanie można osiągnąć cele określane dotychczas jako cele luzowania.

Na podstawie dotychczasowych wywodów można także jednoznacznie stwierdzić, że treścią luzowania jest przekazanie i przyjęcie określonych zadań oraz przekazanie i przyjęcie określonego miejsca.

Uwzględniając powyższe uwagi natury ogólnej i wnioski wypływające z przeprowadzonej analizy porównawczej funkcjonujących pojęć oraz mając na uwadze szerokie możliwości luzowania wojsk w różnych sytuacjach pola walki, proponuje się następujące jego zdefiniowanie: *luzowaniem nazywamy taktyczną zmianę wojsk połączoną z odejściem zmienianego pododdziału dla odtworzenia zdolności bojowej.*

Celem luzowania pododdziałów jest więc stworzenie warunków do odtworzenia zdolności bojowej pododdziału luzowanego, a jego istotę stanowi zajęcie miejsca pododdziału luzowanego przez inny i zwolnienie go z nałożonych nań zadań przez przekazanie ich dla strony luzującej. Z kolei treść luzowania pododdziałów sprowadza się do przekazania i przyjęcia zadania bojowego oraz przekazania i przyjęcia rejonu działań bojowych (miejsca w ugrupowaniu) - naturalnie z udziałem sił i środków walki.

2.3.2. Nowe aspekty współczesnego luzowania wojsk

Luzowanie wojsk stanowiąc działanie uzupełniające w stosunku do podstawowych rodzajów działań bojowych, posiada wiele - dla niego tylko - cech charakterystycznych.

Wbrew obrazowi luzowania, prezentowanemu w ustaleniach regulaminowych i funkcjonującemu w potocznej świadomości oficerów, luzowanie wcale nie jest jednoaktowym, schematycznym przedsięwzięciem. Oczywiście trudno podważyć fakt, że luzowanie jest i pozostanie przedsięwzięciem typowym dla obrony, a raczej dla warunków stabilizacji "frontu", ponieważ zazwyczaj nie ma powodów do zmiany wojsk nacierających z powodzeniem. Trudno też podważyć zamiar ofensywnego użycia wojsk po dokonaniu luzowania; świeże i silniejsze siły powinny spełniać zadania jakościowo inne od realizowanych przez poprzednika. Bezsporna słuszność tych założeń nie powinna jednak skłaniać do wąskiego widzenia tego problemu jako przedsięwzięcia podejmowanego wyłącznie w obronie. Może ono mieć miejsce w każdym z rodzajów działań bojowych, zwłaszcza współcześnie, kiedy pozostające w dyspozycji walczących stron środki walki mogą powodować gwałtowane zmiany sytuacji bojowej.

Przyjmowany w praktyce ćwiczebnej wojsk obraz, kiedy ukompletowany w pełni pododdział zamienia w nocy taki sam pododdział, także w pełni ukompletowany - kiedy żołnierz zamienia żołnierza, a wóz bojowy taki sam wóz - nie naruszając w niczym funkcjonującego systemu ognia, jest wielce wyidealizowany i od dawna nieaktualny. Warunki luzowania określają bowiem nowe, prawie nie występujące dawniej okoliczności, z których na szczególną uwagę zasługują:

- wysoka czułość wykrywania technicznymi środkami rozpoznania, niezależnie od pory doby;

- nasycenie wojsk demaskującą ich ruch techniką;
- uzależnienie ruchu pododdziałów od stanu drożni;
- zwiększenie możliwości środków walki (w tym precyzyjnej) w dezorganizowaniu i uniemożliwianiu podejścia wojsk. ⁴⁴⁾

Sprawia to, że współcześnie prawdopodobieństwo zaskakującej zmiany wojsk w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem znacznie zmalało. Regulaminowe "skryte" przeprowadzenie luzowania przybrało nowy wymiar. Obecnie noc utraciła w znacznym stopniu swe maskujące właściwości. Pod tym względem bywa niekiedy mniej dogodna od dnia. W nocy hałas rozchodzi się dalej, trudno obejść się bez demaskującego światła, podświetlenie noktowizji też jest wykrywalna. Wszelkie manewry są w takich warunkach mniej sprawne, trwają dłużej, trudniej je ukryć. Wszystko to sprawia, że noc nie może być współcześnie jedynym brany pod uwagę okresem luzowania. Ciemności mogą być jednym z warunków luzowania, niekiedy bardzo ważnym, ale często drugorzędnym. Wśród tych warunków nie mniejszą rolę odgrywać będą inne np. wielkość luzowanych wojsk, ich międzynarodowy charakter, sytuacja na froncie, odległość wojsk luzujących od luzowanych, rodzaj pododdziałów, ukształtowanie terenu, dopuszczalny czas luzowania i wiele innych.

Bezpieczeństwo luzowania zależy od pełnej tajemnicy i maskowania wykonywanego przedsięwzięcia. Zależnie od sytuacji groźba wykrycia zamiany wojsk jest różna, ale zawsze świadomość tej możliwości musi towarzyszyć wszelkim zabiegom organizacyjnym. Wymaga to podkreślenia, ponieważ luzowanie bywa traktowane w kategoriach "pozabojowych", jako przed-

⁴⁴⁾ Z. Galewski: Luzowanie..., op. cit., s. 10.

siewzięcie związane z walką pośrednio lub wchodzące co najwyżej w zakres przygotowań do niej. To rozgraniczenie "luzowanie - walka" jest niezbędne, ale trzeba pamiętać o fakcie, że współcześnie niebezpieczeństwo odkrycia luzowania i podjęcia przez przeciwnika próby jego dezorganizacji jest duże, a wojska w czasie luzowania są przecież "mało odporne".

Luzowanie z natury rzeczy jest bardzo "czułym punktem", a uczestniczące w nim wojska - obiektem obiecującym stosunkowo łatwy sukces, zachęcającym do uderzeń nawet siłami liczebnie słabszymi. Sprzyjają temu zwłaszcza nakładające się na siebie podczas luzowania niedomagania w sferze dowodzenia i działalności wojsk, związane przede wszystkim ze zmianami w obsadzeniu stanowisk i pozycji, zwijaniem i rozwijaniem stanowisk dowodzenia, ograniczeniem gotowości wycofywanych i podciąganych środków walki. Tak więc luzowanie wojsk wykryte przez przeciwnika narażone jest na znaczne zakłócenia. Są to te ujemne czynniki, które z luzowaniem nierozłącznie się wiążą, czego uniknąć nie sposób, a ukryć - coraz trudniej. Zrozumienie tego pozwala na zaplanowanie w ramach luzowania rozwiązań umożliwiających maksymalne zredukowanie niebezpieczeństwa wynikającego z tej sytuacji, przede wszystkim w sferze zabezpieczenia luzowania. Sformułowany wcześniej pogląd, że luzowanie trzeba współcześnie traktować jako zadanie bojowe, każe jego zabezpieczeniu przyznać rangę zabezpieczenia działań bojowych. Ustalenia powyższe wydają się niezbędne, by nie traktować luzowania wyłącznie w kategorii przygotowań do walki, by obowiązek bojowego zabezpieczenia działań nie rozmył się podczas organizacji luzowania.

Planując i przeprowadzając luzowanie wojsk, nie sposób pominąć aspektu dalszego działania, zwłaszcza strony luzującej. Luzowanie jest bowiem okazją do przystosowania położe-

nia wojsk i przyjęcia ugrupowania bojowego do realizacji przewidywanych zadań. Należy to wykonać dążąc zarazem do rozmieszczenia nowych elementów ugrupowania w rejonach (punktach) zajmowanych poprzednio. Niewątpliwie są to sprzeczne wymagania, jednak najistotniejsze jest przygotowanie ugrupowania wojsk luzujących do realizacji kolejnych zadań. Będą to zwykle zadania zaczepne, w myśl wspomnianej zasady, że świeże wojska po luzowaniu mogą i powinny być użyte do osiągnięcia celów jakościowo nowych, zbyt trudnych dla wyczerpanego walkami poprzednika. Ponadto przyjęcie ugrupowania odpowiadającego charakterowi prowadzonych działań stanowi jeden z warunków przygotowania wojsk do ich prowadzenia.

Przyjęło się rozpatrywać problem luzowania z punktu widzenia wojsk przychodzących. Jest to nawet naturalne, bo z pewnością ich rola, jako sił nowych, podciąganych z głębi i obciążonych obowiązkiem kontynuowania walki, jest najważniejsza. Rzadko zaś patrzy się na luzowanie przez pryzmat czynności wykonywanych wysiłkiem pododdziałów zmienianych, zatracając jednocześnie cel luzowania. A przecież sprawność luzowania, a także efektywność działania świeżych sił zależy w znacznym stopniu od obu stron i wbrew pozorom zadanie wojsk wychodzących z walki nie jest łatwe.

Udział w luzowaniu obu stron sprawia, że współdziałanie pomiędzy nimi jest czynnikiem decydującym o sprawności całego przedsięwzięcia. Musi to znaleźć odbicie w każdym etapie przygotowań i w trakcie luzowania, tym bardziej że niewiele jest sytuacji na polu walki, w których zainteresowanie obu stron współdziałaniem miałoby tak naturalne, wynikające z żywotnych interesów podłoże. Wszelkie zakłócenia są niebezpieczne dla każdego z uczestników. To właśnie sprawia, że

luzowanie musi być przedsięwzięciem wspólnie planowanym przez zainteresowane strony i uwzględniać ich interesy (nie zawsze zgodne).

* *

*

Na podstawie przedstawionych cech widać wyraźnie, że podczas przygotowania i prowadzenia luzowania muszą się nierozwalnie ze sobą wiązać i wzajemnie warunkować przedsięwzięcia realizowane przez strony w nim uczestniczące. Od skuteczności i efektywności luzowania w znacznej mierze zależy nie tylko sprawność dalszych działań strony luzującej, ale także przebieg wycofania strony luzowanej.

Rozdział 3

GŁÓWNE CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA ORGANIZACJĘ I SKUTECZNOŚĆ LUZOWANIA

Określenie w poprzednim rozdziale pojęcia i istoty współczesnego luzowania oraz jego cech charakterystycznych stworzyło podstawę do dalszych rozważań nad uwarunkowaniami organizacji i prowadzenia tego rodzaju działania na przyszłym polu walki. W rozdziale niniejszym zostaną z kolei poddane ocenie główne czynniki wpływające nie tylko na samą organizację, ale i na skuteczność luzowania, bowiem czynniki te pozostają ze sobą w ścisłej współzależności. Na tej podstawie podjęta będzie próba uzyskania odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

(1) Jaki wpływ wywierają założenia rozpoznania taktycznego oraz realizujące je siły i środki na sposób działania pododdziałów podczas luzowania?

(2) Jaki jest wpływ warunków luzowania, struktur organizacyjnych i ugrupowania bojowego na sposób działania pododdziałów podczas luzowania?

(3) Jakimi istnieją sposoby luzowania pododdziałów?

(4) Jak przedstawiają się uwarunkowania czasowo-przestrzenne luzowania?

3.1. Rozpoznanie taktyczne wojsk lądowych w aspekcie luźowania pododdziałów

W podrozdziale przedstawiono wybrane elementy teorii i praktyki rozpoznania wojskowego, będącego odzwierciedleniem obowiązujących doktryn wojsk lądowych. Omówienie zasad i sposobów prowadzenia rozpoznania, odpowiedniego użycia sił i środków, jest niezbędne do konstrukcji i rozwiązania kolejnych problemów badawczych rozprawy.

W regulaminach sił lądowych⁴⁵⁾ działania rozpoznawcze są odpowiednio ukierunkowane w celu możliwie pełnego ustalenia danych o składzie, możliwościach i zamiarze działań przeciwnika. Uzyskane dane mają pozwolić na właściwe planowanie działań wojsk własnych i odpowiednie reagowanie na zmiany w sytuacji na polu walki. Dlatego zakłada się, że rozpoznanie należy prowadzić nieprzerwanie, przy użyciu wszystkich sił i środków, a jego wyniki powinny być wykorzystywane przez wszystkie zainteresowane szczeble dowodzenia wojskami.

Z taktycznego i technicznego punktu widzenia rozróżnia się dwie główne fazy prowadzenia rozpoznania pola walki:

* *fazę pierwszą* - przestrzenne rozpoznanie wstępne będące podstawą do ogólnego zobrazowania sytuacji, przeciwnika, głównie za pomocą naziemnych i powietrznych środków rozpoznania radioelektronicznego;

* *fazę drugą* - rozpoznanie ukierunkowane (punktowe), mające na celu klasyfikację i identyfikowanie celów, realizowane przez środki rozpoznania wyposażone w optyczne i elek-

⁴⁵⁾ Rozpoznanie taktyczne w siłach zbrojnych NATO. Warszawa 1985, s. 11; Organizacja i prowadzenie rozpoznania na szczeblach taktycznych. Część I. Warszawa 1971, s. 7.

troniczne urządzenia wykrywające.⁴⁶⁾

W ścisłym związku z przedstawionymi fazami rozpoznania pozostają metody jego prowadzenia. W całokształcie metod rozpoznania rozróżnia się rozpoznanie sytuacji i rozpoznanie celów.⁴⁷⁾ Rozpoznanie sytuacji polega na śledzeniu przeciwnika przed frontem wojsk własnych (w ich pasie działania), wewnątrz ugrupowania bojowego wojsk własnych oraz na stykach i skrzydlach, które nie są obsadzone przez wojska. Rozpoznanie celów polega na wykrywaniu i identyfikowaniu obiektów do zwalczania. Wykryte cele powinny być obserwowane w sposób ciągły aż do momentu ich zwalczenia. Dla określenia zarówno odpowiedzialności dowódców poszczególnych szczebli, jak i działań systemów rozpoznawczych i systemów ogniowych, zgodnie z przedstawionymi uwarunkowaniami, w niektórych państwach wprowadzono pojęcia: "rejon zainteresowania" i "rejon oddziaływania ogniowego"⁴⁸⁾ (w pozostałych państwach, zasady prowadzenia rozpoznania taktycznego z reguły odzwierciedlają podobny obraz).

Za rejon zainteresowania przyjmuje się obszar, z którego dowódca określonego szczebla musi zbierać dane z rozpoznania (o siłach przeciwnika). Głębokość tego rejonu wynosi odpowiednio dla: batalionu - 15 km, brygady - 70 km.

Rejon oddziaływania ogniowego to obszar, na którym dowódca danego szczebla obowiązany jest niszczyć rozpoznane cele

⁴⁶⁾ R. Nowakowski: Rozpoznanie wojskowe w wojnach lokalnych (1965-1982). Rozprawa doktorska. Warszawa: ASG WP 1988, s. 73; R. Nowakowski: Skład, zadania i zasady działań taktycznych elementów rozpoznawczych głównych państw NATO. Wrocław: WSOWZ 1982, s. 11.

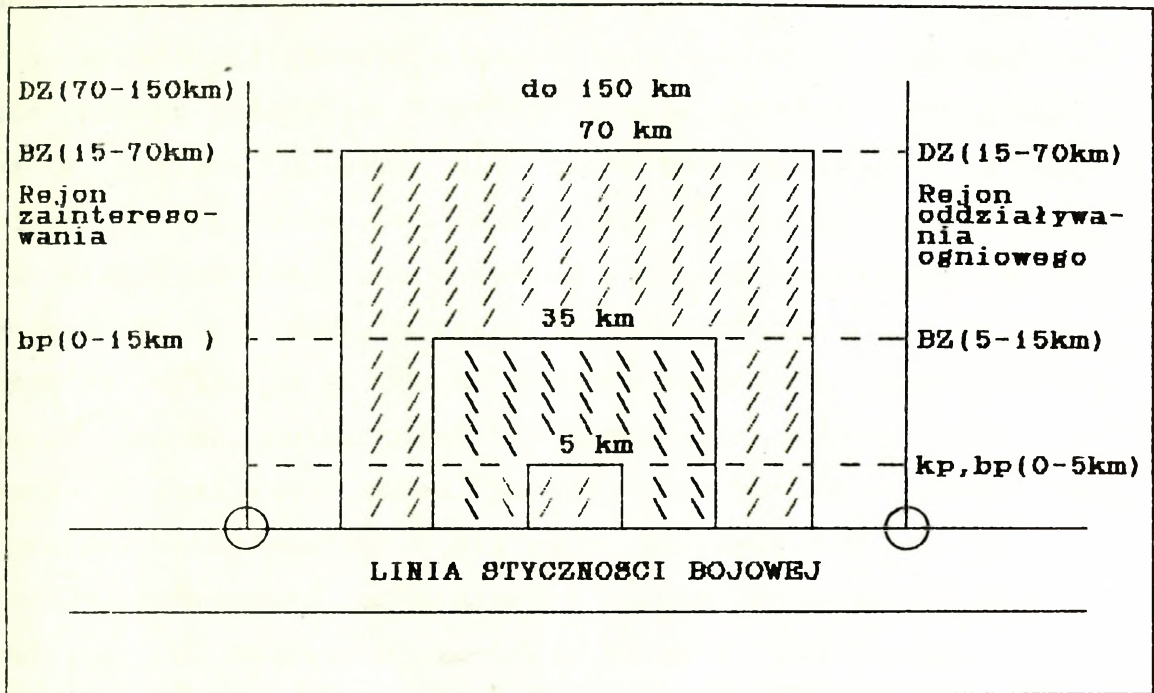
⁴⁷⁾ Tamże, s. 9; Rozpoznanie taktyczne..., op. cit., s. 35-37.

⁴⁸⁾ Tamże, s. 144-146.

i obiekty przeciwnika. Głębokość rejonu oddziaływania ogniowego wynosi dla: kompanii, batalionu - 5 km, brygady (pułku) - 15 km. Dowódca każdego szczebla dowodzenia, który musi znać i przewidywać zamiar działania przeciwnika, jest odpowiedzialny za prowadzenie rozpoznania w swoim rejonie zainteresowania oraz za niszczenie jego sił i środków w swoim rejonie oddziaływania ogniowego. Batalion będzie więc prowadził rozpoznanie przeciwnika na głębokość do 15 km oraz niszczył jego siły i środki znajdujące się w odległości do 5 km od linii styczności wojsk. Odpowiednio, brygada (pułk) będzie prowadziła rozpoznanie przeciwnika na głębokość 70 km oraz niszczyła jego siły i środki znajdujące się w odległości do 15 km. Współzależności rejonu zainteresowania i rejonu oddziaływania ogniowego przedstawiono na rys. 2.

Rejony dywizyjne obejmują brygadowe (pułkowe), te z kolei batalionowe rejony rozpoznania i oddziaływania ogniowego. Wielkość rejonów jest uzależniona od terenu, warunków atmosferycznych, możliwości wojsk własnych oraz wojsk przeciwnika. Stosownie do postanowień regulaminów dowódcy nie powinni zwalczać przeciwnika w rejonach oddziaływania ogniowego podwładnych bez wcześniejszych uzgodnień wynikających z planu walki. Wysiłek rozpoznawczy i ogniowy określonego szczebla dowodzenia koncentrowany więc będzie na obiektach przeciwnika dyslokowanych w rejonie odpowiedzialności danego szczebla, a zwłaszcza w tej jego części, która nie pokrywa się z rejonami odpowiedzialności niższych szczebli dowodzenia.

Regulaminy walki oraz założenia rozpoznania taktycznego niektórych państw ustalają także hierarchię poszukiwania, śledzenia i niszczenia obiektów. Pododdziały wojsk zmechanizowanych należą w niej do obiektów pierwszej kategorii, przy czym pododdział w sile batalionu stanowi obiekt, za którego

Rys. 2. Rejon rozpoznania i rejony oddziaływania ogniowego batalionów, brygad i dywizji

Śledzenie i niszczenie odpowiedzialność ponosi dywizyjny szczebel dowodzenia, za pododdział w sile kompanii odpowiada brygada, a plutony zwalczą batalion swoimi siłami i środkami w strefie walki bezpośredniej.

Z przeprowadzonej analizy ogólnych założeń rozpoznania taktycznego wynika, że pododdziały organizujące i prowadzące luzowanie znajdować się będą w obszarze położonym w rejonach zainteresowania i oddziaływania ogniowego brygady (pułku) i batalionu, stanowiąc obiekty pierwszej kategorii.

Zagrożenie pododdziałów piechoty wykryciem i zniszczeniem uzależnione będzie w dużej mierze od potencjału bojowego pododdziału (wielkości), ocenianego (przewidywanego) charakteru jego działań oraz oddalenia od linii styczności bojowej

wojsk. Determinuje to konieczność przyjęcia sposobu działania pododdziału zapewniającego jego żywotność oraz maskowanie zamiaru działania. Przemieszczenie wojsk do rejonu luzowania powinno odbywać się zatem pododdziałami w jak najmniejszym składzie. Działanie takie wprowadza duże trudności organizacyjne, ale w zamian zmniejsza możliwości strony przeciwnej w zakresie wykrycia (rozpoznanie sytuacji), a w wypadku wykrycia powoduje "nieopłacalność" uderzeń (rozpoznanie celów), zwiększając tym samym prawdopodobieństwo sukcesu w realizacji zadań. Niewątpliwie bowiem sytuacja taka sprzyja "rozpłynnieniu" się ruchu mniejszych sił w całości codziennej działalności wojsk zgrupowanych w danym rejonie. W konsekwencji tego wzrasta prawdopodobieństwo ukrycia zamiaru działania, a tym samym pomyślnego przebiegu luzowania.

Przy założeniu maksymalnego ograniczenia łączności radiowej w okresie przygotowania i prowadzenia luzowania pododdziałów, główne zagrożenie wykrycia tego przedsięwzięcia będzie spowodowane ze strony sił i środków prowadzących rozpoznanie głównie metodą obserwacji.

Należy się spodziewać, że dywizja będąca w pierwszym rzucie korpusu (armii) rozwinie około 150-200 różnego rodzaju punktów obserwacyjnych.⁴⁹⁾

Regulaminy polowe (walki) podkreślają, że rozpoznanie naziemne metodą obserwacji zapewnia najszybsze uzyskiwanie wiadomości o działaniach przeciwnika, a wzmocnienie tego rozpoznania nowoczesnymi urządzeniami i aparaturą jeszcze bardziej zwiększy dokładność i wiarygodność danych rozpoznawczych.

⁴⁹⁾ Tamże, s. 40.

Analiza zasad działania elementów rozpoznawczych oraz charakterystyk sprzętu rozpoznawczego pozwala wnioskować, że niektóre armie dysponują możliwością prowadzenia w czasie rzeczywistym rozpoznania wszystkich ważniejszych elementów ugrupowania bojowego, obiektów dowodzenia, łączności, logistycznych - oddziałów i związku taktycznego - zarówno podczas przygotowania, jak i w toku prowadzenia luzowania.⁵⁰⁾

Potwierdza się wniosek, że prawdopodobieństwo wykrycia obiektów uzależnione jest od oddalenia od rubieży styczności bojowej wojsk oraz ich potencjału bojowego. Zauważa się przy tym, że poza strefą walki bezpośredniej zagrożenie wykrycia pododdziału spowodowane jest głównie przez bezpilotowe środki rozpoznawcze oraz radiolokatory obserwacji pola walki. W sferze walki bezpośredniej zagrożenie to potęgują noktowizory, termowizory, a także pasywne przyrządy obserwacyjno-celownicze, których zasięgi wykrywania w zasadzie pokrywają się z zasięgiem odpowiednich środków rażenia bezpośredniego. Stąd też, podczas przemieszczania do rejonu luzowania działania zmierzające do jego zabezpieczenia powinny być naceLOWANE głównie na maskowanie przed środkami radiolokacyjnymi strony przeciwnej oraz przed obserwacją z powietrza.

Po wejściu w rejon luzowania dodatkowo niezbędnym staje się podjęcie działań maskujących przed obserwacją termalną i noktowizyjną oraz ukrycie przed środkami rażenia prowadzącymi ogień bezpośredni. Na szczeblu pododdziałów działania te winny być prowadzone w powiązaniu z umiejętnym wykorzystaniem terenu.

⁵⁰⁾ K. Sikorski: Doskonalenie obrony radioelektronicznej dywizji zmechanizowanej w obronie w początkowym okresie wojny. Rozprawa doktorska. Warszawa: ASG WP 1989.

* *

*

Przyjęte przez niektóre państwa założenia prowadzenia rozpoznania oraz zwalczania wykrytych obiektów wywierają istotny wpływ na skryte i sprawne działanie pododdziałów podczas luzowania. Powodują potrzebę przyjęcia przez organizatora luzowania określonych działań minimalizujących możliwość ich wykrycia. W tym kontekście regulaminowe określenie konieczności prowadzenia luzowania w sposób "skryty" nabiera nowego wymiaru. Wydaje się celowym skupienie wysiłków nie na ukryciu ruchu pododdziałów, ale na maskowaniu zamiaru działania pododdziału zapewniającym jego żywotność.

3.2. Warunki organizacji i prowadzenia luzowania

Jak wykazują doświadczenia wojenne oraz obecna praktyka ćwiczebna wojsk, luzowanie chociaż stanowiło proces zamknięty, obwarowany rygorami początku i końca, zawsze podporządkowane było wymogom określonego rodzaju działań, stanowiąc niejako jedno z działań uzupełniających, a jego sposób przeprowadzenia i przebieg uzależniony był całkowicie od istniejącej sytuacji taktycznej. Dlatego też rola luzowania wojsk jest nieco szczególna. Nie jest to ani rodzaj działań bojowych, ani sankcjonowana regulaminem forma manewru; nie jest też rodzajem zabezpieczenia działań.

Jeżeli jednak przyjąć za podstawę związany z luzowaniem element przegrupowania wojsk, to widzi się skłonność do nazywania go manewrem. Niezależnie bowiem od sprecyzowanych regulaminem taktyki (walki) form manewru, można uznać za jego przejaw każdą zmianę położenia wojsk w stosunku do przeciwnika. Ten warunek luzowanie spełnia. Z drugiej jednak strony - przecież ów "manewr" to zaledwie element luzowania.

Wprawdzie ważny, ale nie jedyny, bo wiąże się z nim cały skomplikowany proces zamiany wojsk i przejmowania zadań. Słusznym zatem jest umiejscowienie luzowania w grupie działań uzupełniających w stosunku do podstawowych rodzajów działań bojowych. Aby luzowanie (jako rodzaj działań bojowych) mogło zaistnieć, muszą być spełnione pewne warunki. Zgodnie z zaprezentowanym wcześniej celem oraz istotą tego przedsięwzięcia, potrzebę luzowania będzie warunkowała konieczność wyprowadzenia z walki strony luzowanej.

Analiza sytuacji taktycznych, w których następuje konieczność wyprowadzenia z walki pododdziałów, pozwala wnioskować, że w szeregu wypadkach luzowanie może okazać się pożądane, a nawet wręcz nieodzowne. W obronie może to nastąpić wówczas, gdy:

- broniące się skutecznie pododdziały są wyczerpane fizycznie oraz psychicznie i potrzebują odpoczynku;
- broniące się pododdziały poniosły znaczne straty i nie gwarantują utrzymania rejonu obrony (punktu oporu);
- zachodzi potrzeba uporządkowania ugrupowania broniących się pododdziałów, np.: po wykonaniu kontrataku;
- broniące się pododdziały są potrzebne do innego zadania, np.: batalion czołgów do wykonania kontrataku;
- zachodzi konieczność dokonania zmian w ugrupowaniu bojowym w wyniku zmiany decyzji co do sposobu prowadzenia obrony.⁵¹⁾

Z kolei w natarciu może wyniknąć potrzeba luzowania, gdy:

- natarcie z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem jest korzystniejsze niż z marszu;

⁵¹⁾ Por. J. Pająk: Luzowanie wojsk..., op. cit., s. 75.

- zaistnieje konieczność wyprowadzenia z walki pododdziałów, które utraciły zdolność bojową i nie są w stanie wykonać otrzymanego zadania;

- zachodzi potrzeba szczegółowego zapoznania żołnierzy przechodzących do natarcia z terenem i obroną przeciwnika;

- należy uporządkować ugrupowanie wymieszanych wojsk pierwszego rzutu, np.: o różnym uzbrojeniu;

- pododdziały pierwszego rzutu nie są przydatne do dalszego działania na dotychczasowym kierunku, a jednocześnie zachodzi potrzeba ich użycia w krótkim czasie na innym kierunku lub do innego zadania.

Z kolei w marszu potrzeba luzowania wynikała będzie głównie w celu zamiany ubezpieczeń, które wiązały się walką z przeciwnikiem lub wyczerpanych realizacją zadań.

Przedstawione sytuacje taktyczne wskazują, że potrzeba luzowania wynikać może zarówno w toku prowadzenia walki, jak i w okresie przygotowania do niej. W każdym jednak wypadku mamy tu do czynienia z luzowaniem sił mniejszych przez większe lub odwrotnie. Sporadycznie występować będą wypadki luzowania pododdziałów o równorzędnym potencjale. W obronie luzowanie sił mniejszych przez większe celowe będzie, gdy konieczne jest odpowiednie nasycenie rejonu (punktu oporu) siłami i środkami na kierunku przewidywanego uderzenia przeciwnika. Sytuacja odwrotna występowała będzie wówczas, gdy nastąpi wyprowadzenie z walki pododdziałów przewidywanych do wykonania innych zadań z mniej zagrożonych odcinków obrony.

W sytuacjach, gdy luzowanie podporządkowane będzie potrzebom przyszłego natarcia, najczęściej będzie to zastępowanie sił mniejszych przez większe. Może ono być realizowane po podejściu pododdziałów luzujących z głębi lub w ramach macierzystych oddziałów podczas tworzenia warunków przejścia

do natarcia bezpośrednio z obrony.

Podejście wojsk z głębi oraz luzowanie broniących się pododdziałów po to, aby stworzyć warunki do natarcia, będzie realizowane tylko wtedy, gdy inne sposoby nie mogą przynieść spodziewanych rezultatów, a więc wówczas, gdy wznowienie natarcia wymaga utworzenia "specjalnego" ugrupowania bojowego bezpośrednio na przednim skraju oraz zastosowania przydatnych tylko w tym działaniu środków, a także specyficznego użycia ognia.

W świetle powyższego wydaje się, że natarcie na broniącego się przeciwnika po podejściu z głębi, będzie poprzedzane luzowaniem w wypadku forsowania kanałów o uregulowanych brzegach, ataku na rejony umocnione, natarcia w mieście itp.⁵²⁾

Podczas tworzenia warunków przejścia do natarcia bezpośrednio z obrony może nastąpić zastępowanie sił większych przez mniejsze i odwrotnie - w ramach jednego oddziału. Tworzenie zgrupowania uderzeniowego wiązać się będzie wówczas z koniecznością dokonania niezbędnych przegrupowań, które bardzo często poprzedzi luzowanie.

Z przytoczonych rozważań wynika, że zaistnienie konieczności wyprowadzenia z walki pododdziałów (jako warunku luzowania) uzależnione będzie od wielu czynników, wśród których ważniejszymi wydają się: stopień zdolności bojowej pododdziałów w styczności; rodzaj przyszłych działań i związane z nim zadanie bojowe strony luzującej; teren z uwarunkowaniami atmosferycznymi.

⁵²⁾ M. Sobolewski: Luzowanie oddziałów, pododdziałów w działaniach bojowych. Przegląd Wojsk Lądowych 1989 nr 11, s. 7.

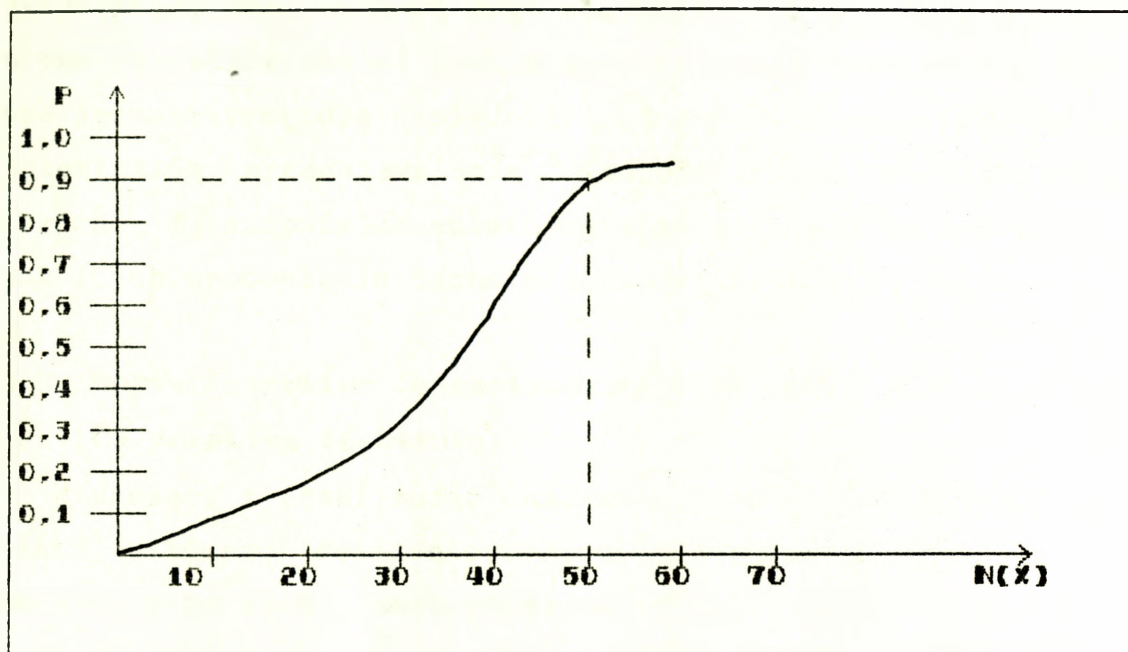
Gdy czynnikiem determinującym luzowanie jest stopień zdolności bojowej pododdziałów, wówczas możemy mówić o *luzowaniu wymuszonym*. Przy wszelkiego rodzaju kalkulacjach przyjmuje się, że prawdopodobieństwo załamania się natarcia wynosi 0,9 przy stratach wynoszących około 50%, natomiast działania obronne pododdziałów na zajmowanej rubieży mogą się nie powieść, gdy dobowe straty wynoszą: na nieprzygotowanej rubieży - 40%, a na przygotowanej - 50% (rys. 3).⁵³⁾

Gdy więc pododdział poniesie straty wynoszące około 50%, to z prawdopodobieństwem 0,9 należy przewidywać, że przejdzie on do innego rodzaju działań bojowych.

Aby nie dopuścić do ekstremalnych sytuacji, należy wyprowadzić z walki osłabione do tego stopnia pododdziały. Jeżeli w natarciu można to uczynić przez wprowadzenie do walki drugich rzutów, w działaniach opóźniających przez wyjście z walki i wycofanie, to w obronie tylko przez luzowanie.

W sytuacjach, gdy o potrzebie wyprowadzenia z walki sił pozostających w styczności decyduje rodzaj przyszłych działań i związane z nim zadanie strony luzowanej, wówczas możemy mówić o *luzowaniu zamierzonym*. W tych wypadkach przedsięwzięcie luzowania wynika z planu walki i istnieją korzystniejsze warunki na wszechstronne jego przygotowanie i planowe przeprowadzenie. O tego rodzaju luzowaniu może także

⁵³⁾ Z. Scibiorek: Możliwości organizacji i prowadzenia działań opóźniających podczas wycofania dywizji (Dz. DPanc.). Rozprawa doktorska. Warszawa: ASG WP 1982, s. 159; Metodologia obliczania strat wojennych oraz zasad ich uwzględniania w założeniach ćwiczeń operacyjno-taktycznych. Część 1. Warszawa: ASG WP 1980, s. 29-30. Podaje się tam straty przy prawdopodobieństwie kontynuowania działań bojowych $p = 0,8$, które odpowiednio wynoszą 30 i 43%; A. Prokop: Możliwości bojowe wojsk w aspekcie obrony przeciwpancernej. Skrypt. Warszawa: ASG WP 1982, s. 17.

Rys. 3. Wykres zależności prawdopodobieństwa zaniechania prowadzonego rodzaju działań od wysokości poniesionych strat

decydować teren (z uwzględnieniem pogody, pory roku i dnia). W wypadku obrony, zwłaszcza manewrowej, może zaistnieć potrzeba posiadania czołgów w drugim rzucie do wykonania kontrataków. W natarciu czołgi mogą znaleźć się na kierunku, na którym ich dalsze działanie jest niewskazane albo niemożliwe (np. na obszarze leśnym), zaś brak jest sił do wznowienia natarcia przy okresowym pozostawaniu czołgów w obronie. Może również wyniknąć sytuacja odwrotna, w której czołgi będą musiały zluzować piechotę, aby ta mogła wznowić natarcie w trudnym terenie.

* *

*

Luzowanie z reguły podporządkowane jest wymogom innego rodzaju działań bojowych, stanowiąc niejako jedno z działań

uzupełniających. Warunki jego prowadzenia i przebieg uzależnione są całkowicie od istniejącej sytuacji taktycznej. Zawsze jednak występuje niejednorodność struktur organizacyjnych uczestników przedsięwzięcia. Niejednorodność ta odnosi się zarówno do stopnia ukończenia zmienianych pododdziałów, jak i ich wyposażenia technicznego (rodzaju pododdziału).

3.3. Wpływ struktur organizacyjnych i ugrupowania bojowego na przebieg luzowania

Planując i realizując luzowanie, nie sposób pominąć aspektu dalszego działania. Jest to jednocześnie pytanie o kształt przyszłego, dostosowanego do realizacji zadań, ugrupowania bojowego. Trzeba to zrobić dążąc zarazem do rozmieszczenia nowych elementów ugrupowania w rejonach (punktach) zajmowanych poprzednio. Niewątpliwie są to sprzeczne wymagania, jednak najistotniejsze jest przystosowanie ugrupowania pododdziałów luzujących do realizacji kolejnych zadań. Zadania te będą z reguły jakościowo inne, jako że nowe pododdziały mogą i powinny być użyte do osiągnięcia celów jakościowo nowych.

Powyższe uwarunkowania, w świetle wniosków wpływających z poprzedniego podrozdziału, pozwalają na identyfikację pewnych ujemnych czynników komplikujących warunki luzowania. Występują one w czterech zasadniczych sferach:

- organizacyjnej (strukturalnej);
- technicznej (rodzaj sprzętu);
- ugrupowania bojowego;
- czasowo-przestrzennych norm taktycznych.

Występujące do niedawna różnice organizacyjne na wszystkich szczeblach częściowo zacierają się. Poprzednie dywizje i pułki zmechanizowane oraz dywizje pancerne i pułki czołgów

zostały zastąpione jednostkami o w miarę jednolitej strukturze organizacyjnej. Jednak na szczeblach pododdziałów wojsk zmechanizowanych różnice te pozostają. Obok pododdziałów zmechanizowanych są pododdziały czołgów, zmotoryzowane, a nawet piechoty. Zgodność lub niezgodność organizacyjna jest dodatkowo pogłębiana jednolitością albo rozbieżnością typów sprzętu bojowego, np. BWP i SKOT; T-72 i T-55.

W razie możliwości luzowania pododdziałów o zgodności strukturalnej istnieje wiele czynników ułatwiających sprawne i szybkie zamienianie walczących pododdziałów. Trójkowy system organizacji pododdziałów zmechanizowanych (zmotoryzowanych, piechoty) i czołgów (w batalionie - trzy kompanie, w kompanii - trzy plutony, w plutonie - trzy drużyny) powoduje możliwość zajęcia rejonu, okopów i ukryć luzowanego; zamiany (przekazania) niektórych wozów bojowych i pododdziałów; otrzymania gotowych danych do systemu ognia; przekazania zapór inżynierskich. Można zatem powiedzieć, że planowanie luzowania w znacznej mierze sprowadzi się do sporządzenia kalkulacji czasowo-przestrzennych, zaś wykonawstwo do zabezpieczenia przedsięwzięcia pod względem technicznym.

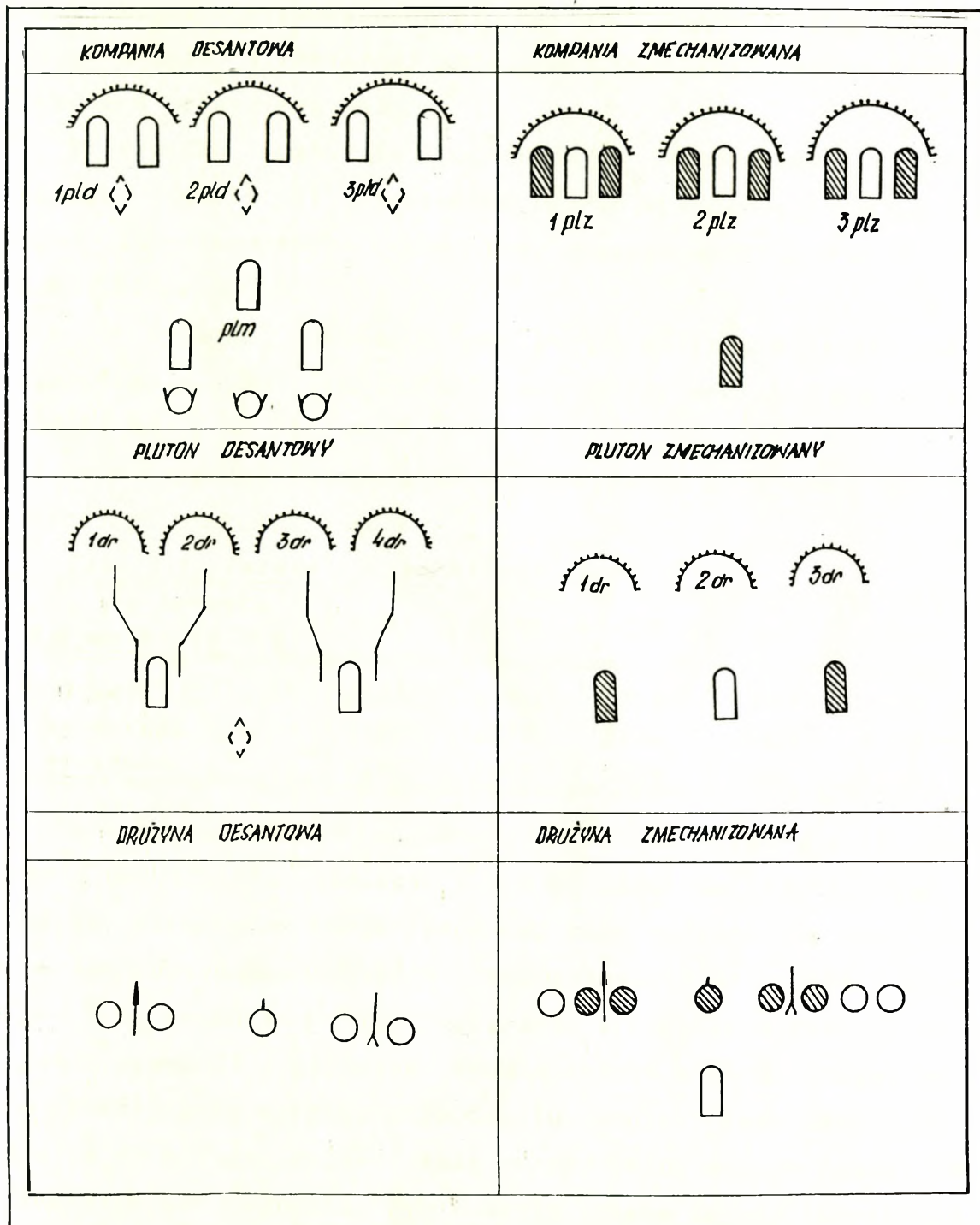
Trudniejsze będzie luzowanie pododdziałów o całkowitej niezgodności strukturalnej, np. luzowanie pododdziałów zmechanizowanych przez desantowe. Pomimo ewidentnych różnic organizacyjnych - dwa transportery i cztery drużyny w plutonie desantowym oraz tylko pięciu żołnierzy w drużynie desantowej - można dokonać wzajemnego luzowania, wykorzystując zarówno główne, jak i zapasowe stanowiska ogniowe.⁵⁴⁾ Podob-

⁵⁴⁾ Wystąpienie szefa Sztabu 7 BOW na konferencji okręgowej POW nt.: Ogólne zasady luzowania oddziałów i pododdziałów desantowych przez oddziały i pododdziały zmechanizowane. Sztab POW nr pf 2458/IX.

nie kompania desantowa, która składa się z trzech plutonów desantowych i plutonu moździerzy 82 mm, w wypadku luzowania kompanii zmechanizowanej może przyjąć tylko niektóre (jak np. zakreskowane na rys. 4) stanowiska ogniowe dla wozów bojowych. Kompania zmechanizowana natomiast przy luzowaniu kompanii desantowej powinna dodatkowo - dla rozmieszczenia wszystkich swoich wozów - przyjąć stanowiska ogniowe czołgów pływających, które znajdują się w plutonowych punktach oporu. Nie da się jednak "utrzymać" bez zmian istniejącego systemu ognia, który trzeba w każdym wypadku tworzyć od podstaw.

Podobnie utrudnione będzie luzowanie pododdziału czołgów przez pododdział zmechanizowany (sytuacja odwrotna jest korzystniejsza), gdyż trzeba luzować w warunkach nikłej możliwości wykorzystania systemu obrony luzowanego. O ile batalion i kompania może przyjąć pewne elementy struktury obrony strony luzowanej, o tyle w plutonie i drużynie wymagać to będzie tworzenia jej od podstaw. Zarówno bowiem rozbudowa fortyfikacyjna, jak i struktura systemu ognia są całkowicie odmienne. Spowodowane to jest głównie koniecznością spieszenia piechoty. Trudności sprawiają także różnice w parametrach technicznych wozów bojowych i transporterów opancerzonych.

Spośród elementów rozbudowy fortyfikacyjnej rejonów obrony i punktów oporu możliwe do przejęcia są tylko stanowiska ogniowe wozów bojowych - i to nie zawsze. O ile bowiem BWP może w zasadzie bezproblemowo zająć stanowisko ogniowe czołgu, to dla piechoty trzeba tworzyć je od podstaw. Spośród prac pierwszej kolejności niezbędnym będzie oczyszczenie pasów obserwacji i sektorów ostrzału oraz okopów dla karabinów maszynowych i granatników przeciwpancernych, a także odkry-

Rys. 4 Możliwości luzowania pododdziałów zmechanizowanych przez desantowe

tych okopów obserwacyjnych dla dowódców plutonów i kompanii. Prace drugiej i następnej kolejności wykonywać trzeba będzie prawie w pełnym zakresie.

W wypadku luzowania pododdziałów wyposażonych w różny sprzęt (tabela 1) niezbędnym będzie wykonanie dodatkowych prac inżynierskich także przy stanowiskach ogniowych dla wozów bojowych:

- w wypadku luzowania czołgu lub BWP przez transporter opancerzony SKOT lub TOPAS wykop należy pogłębić nie mniej niż 50 cm;

- w wypadku luzowania transporterów SKOT wykop należy poszerzyć o około 50-90 cm.

Tabela 1. Parametry techniczne sprzętu⁵⁵⁾

Typ sprzętu Parametry (w cm)	T-72	T-55	BWP	SKOT	TOPAS
długość	6670	6100	6735	7440	7000
szerokość	3460	3270	2940	2500	3225
wysokość	2190	2350	2068	2840	2738

Spośród elementów wchodzących w skład struktury systemu ognia pododdziału przejęciu podczas luzowania pododdziałów o różnej strukturze organizacyjnej mogą podlegać (z uwzględnieniem uwarunkowań wyboru i przygotowania stanowisk ogniowych) w zasadzie tylko pasy ognia i dodatkowe sektory ostrzału kompanii i plutonów. Prawie zawsze zmianie ulegać będą strefy ognia środków pododdziału, odcinki ześrodkowań ognia, a co za tym idzie - także przygotowany manewr ogniem. W drużynach i plutonie system ognia trzeba będzie tworzyć od podstaw, wyznaczając środkom ogniowym nowe główne i dodatkowe sektory ostrzału. Różne środki ogniowe mają odmienne moż-

⁵⁵⁾ Porównanie parametrów zilustrowano na rys. 5 i 6.

liwości ogniowe i wymagają indywidualnych ocen i zadań.

W świetle powyższego regulaminowy obowiązek przekazywania szkicu ognia drużyn oraz szkicu oporu plutonu wydaje się formalnością, natomiast zobowiązanie utrzymania takiego samego systemu ognia, jaki obowiązywał przed luzowaniem, wręcz nieporozumieniem.

W laboratoryjnych warunkach, gdy w luzowaniu uczestniczą identyczne pododdziały, byłoby to celowe, ale w każdym innym wypadku jest nawet utrudnieniem.

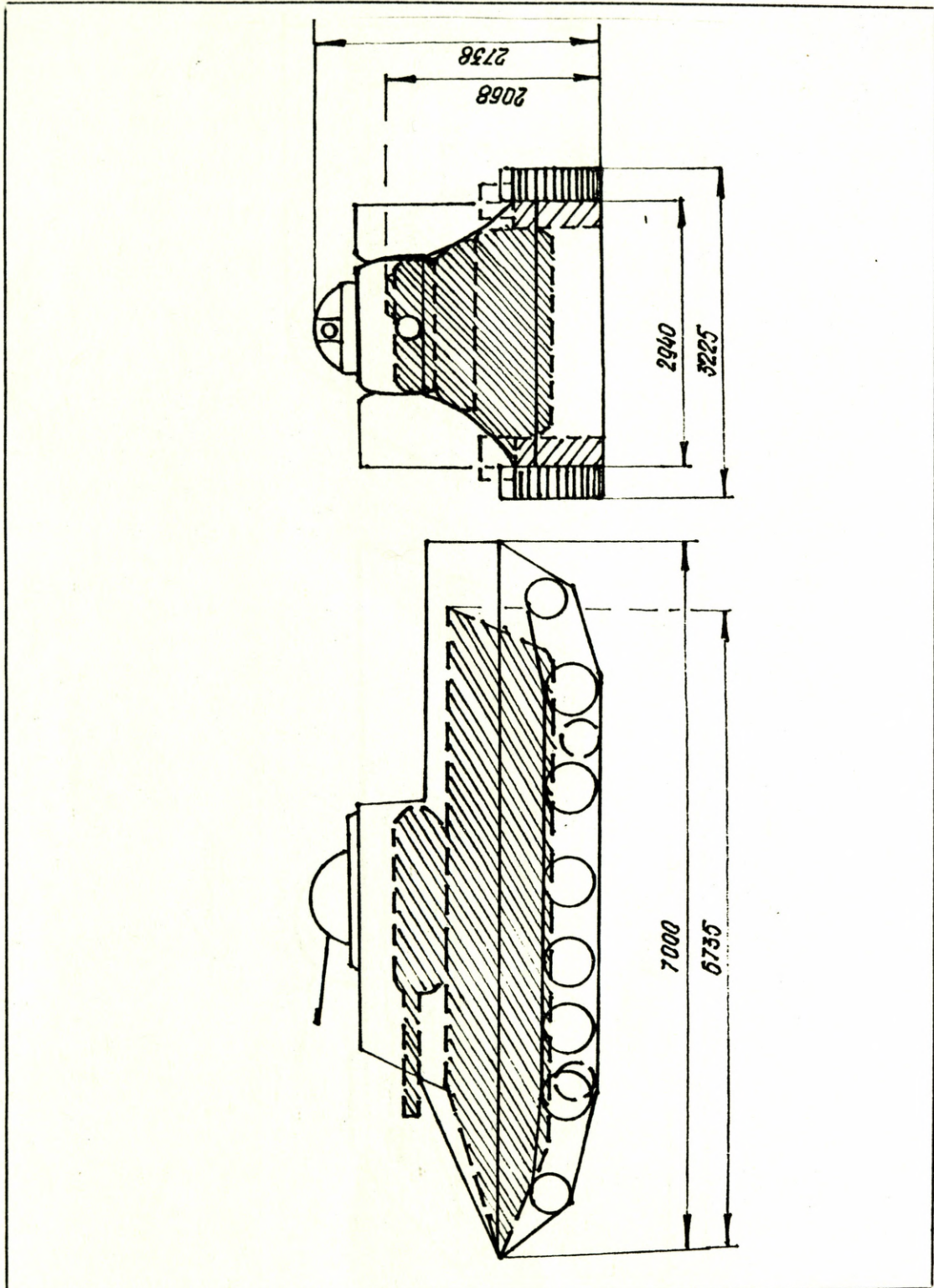
Czynnikiem szczególnie komplikującym warunki luzowania jest rozbieżność rodzaju walki luzowanego z przyszłą walką luzującego, prowadzącą w konsekwencji do niezgodności ugrupowania bojowego stron uczestniczących w luzowaniu. Ma to szczególne znaczenie podczas luzowania oddziałów i związków taktycznych, ale nie pozostaje też bez wpływu na luzowanie pododdziałów.

Biorąc pod uwagę podstawowe rodzaje walki, możliwe są następujące warianty:

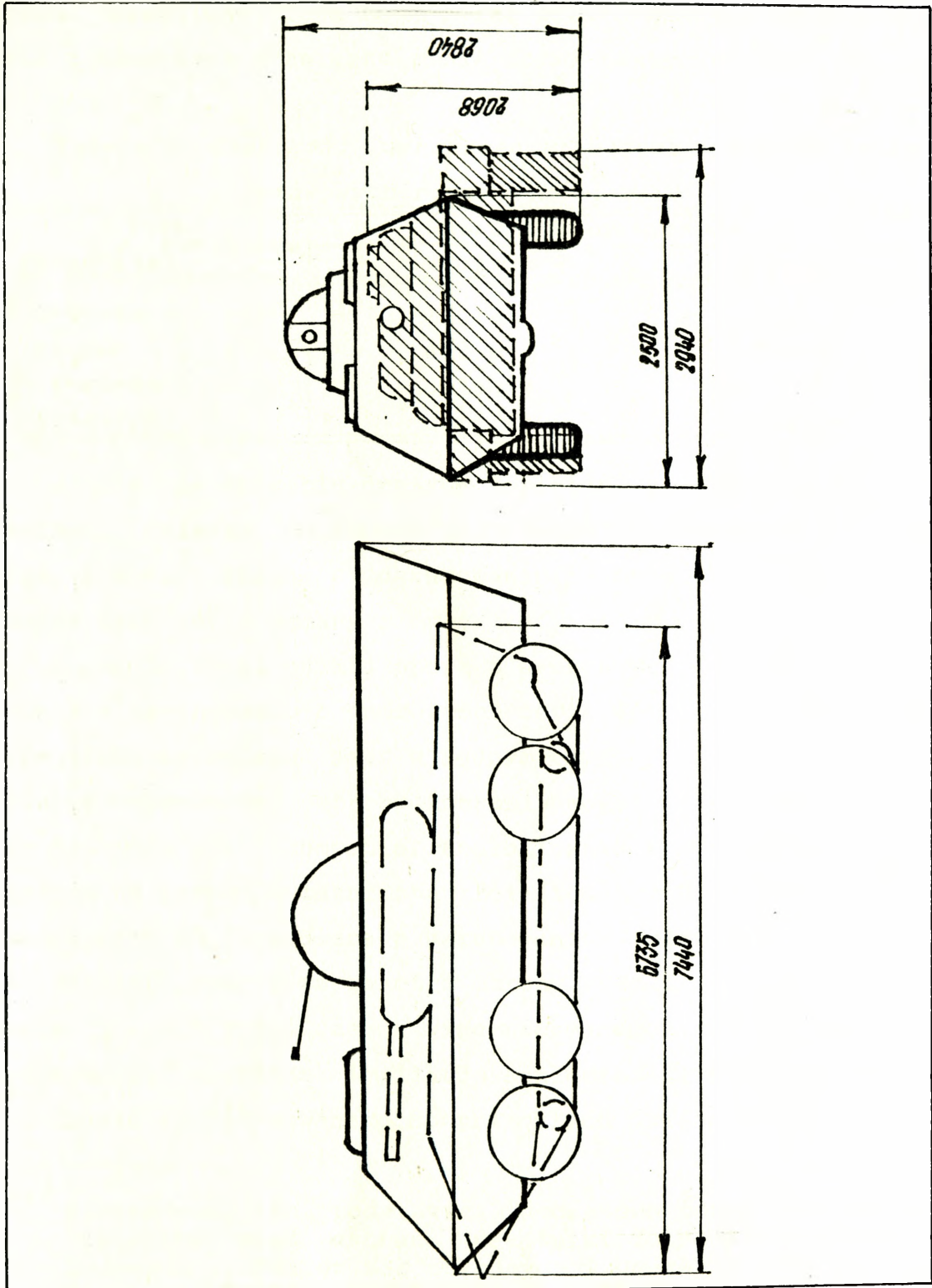
- (1) luzowany bronił się a luzujący będzie nacierał;
- (2) luzowany bronił się i luzujący będzie bronił się;
- (3) luzowany nacierał i luzujący będzie nacierał;
- (4) luzowany nacierał a luzujący będzie bronił się.

W wypadku, gdy rodzaje działań stron luzowania są zgodne (wariant 2 i 3), istnieje tożsamość elementów ugrupowania bojowego i stosowanych norm taktycznych. Jednak w wypadku, gdy istnieje rozbieżność w rodzajach działań (wariant 1 i 4), następuje wówczas szereg komplikacji wywierających negatywny wpływ na warunki luzowania.

W wariantcie pierwszym zajęcie rejonu obrony (punktu oporu) luzowanego pododdziału przez pododdział luzujący i następnie przechodzący do natarcia jest prawie niemożliwe, a na

Rys. 5. Porównanie parametrów BWP i TOPAS

Rys. 6. Porównanie parametrów BWP i SKOT

pewno niecelowe. Tezę tę w pełni potwierdza zasada ekonomii sił i stosowane w związku z nią normy taktyczne (tab. 2).

Tabela 2. Szerokość ugrupowania bojowego pododdziałów w podstawowych rodzajach walki⁵⁶⁾

Normy taktyczne Pododdział	Szerokość ugrupowania	
	w obronie	w natarciu
drużyna	100 m	-
pluton	400 m	300 m
kompania	do 150 m	500 - 800 m
batalion	do 5 km	do 2 km

O ile na szczeblu drużyny i plutonu przejście z jednego rodzaju działań do innego jest bezkolizyjne i nie powoduje konieczności zmian w ugrupowaniu bojowym, to w kompanii i batalionie takie zmiany są wręcz konieczne.

Kompania broni punktu oporu o szerokości do 1500 m, a naciera w ugrupowaniu o szerokości 500 - 800 m, z reguły w obu wypadkach ugrupowana jest w jednym rzucie. A więc na odcinku równym szerokości obrony kompanii mogą tworzyć ugrupowanie do natarcia 2 - 3 kompanie. Analogicznie przedstawia się sytuacja na szczeblu batalionu. Batalion broni rejonu o szerokości do 5 km, a naciera w ugrupowaniu o szerokości do 2 km. Na odcinku równym szerokości obrony batalionu mogą nacierać siły 2 - 2,5 batalionu, a więc pierwszego rzutu pułku. Uwarunkowania powyższe implikują konieczność tworzenia nowego ugrupowania dostosowanego do przyszłych działań. Warunek ten

⁵⁶⁾ Sporządzono na podstawie: Tymczasowe normy operacyjno-taktyczne oraz wybrane wskaźniki dotyczące możliwości bojowych rodzajów sił zbrojnych i wojsk. Warszawa 1990; Regulamin walki wojsk lądowych SZ RP. Część II i III. Warszawa 1988; Regulamin działań bojowych SZ RP. Część II. Projekt. Wrocław: WSOWZ 1992.

z kolei eliminuje możliwość dokonywania zamiany równorzędnych sił. Należy raczej spodziewać się zajęcia tylko części rejonu obrony (punktu oporu) luzowanego i zluzowania tych sił, które się tam znajdują. W powyższych uwarunkowaniach do luzowania plutonu przystąpi kompania, kompanii - pierwszy rzut batalionu, batalionu - pierwszy rzut pułku. A więc w punkcie oporu plutonu o szerokości 400 m i głębokości do 300 m niezbędnym będzie rozmieszczenie sił kompanii, a w punkcie oporu kompanii o szerokości do 1500 m i głębokości do 1000 m rozlokowane powinny być siły batalionu. Taka sytuacja utrzymywałaby się do chwili rozpoczęcia natarcia i pozostawałaby w sprzeczności z zasadą rozśrodkowania sił i środków (ekonomii sił). Powodowałaby także konieczność znacznych korekt w systemie obrony, z możliwością wykorzystania jedynie rozbudowy inżynieryjnej rejonów obrony (punktów oporu). Nawet w warunkach pełnej rozbudowy fortyfikacyjnej obrony pododdziałów luzowanych, część pododdziałów luzujących byłaby jej pozbawiona lub musiałaby do niej przystąpić. Takie rozwiązanie znajduje wielu oponentów zarówno wśród teoretyków, jak i praktyków wojskowych,⁵⁷⁾ których racjonalne argumenty trudno podważyć, ale jednocześnie przedstawionej powyżej sytuacji nie można wykluczyć, szczególnie w wypadku organizacji forsowania kanałów o nieuregulowanych brzegach, atakowania rejonów umocnionych, czy też natarcia w mieście. Wydaje się jednak, że w wypadku tworzenia zgrupowania uderzeniowego do natarcia zarówno w warunkach zajęcia rejonu wyjściowego z

57) A. Prokop: O przechodzeniu wojsk do natarcia z położenia w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. Zeszyty Naukowe ASG WP 1986 nr 4, s. 23-29; Wystąpienia uczestników konferencji naukowej POW nt.: Luzowanie oddziałów w działaniach bojowych dywizji. Sztab POW Nr pf /2458/IX.

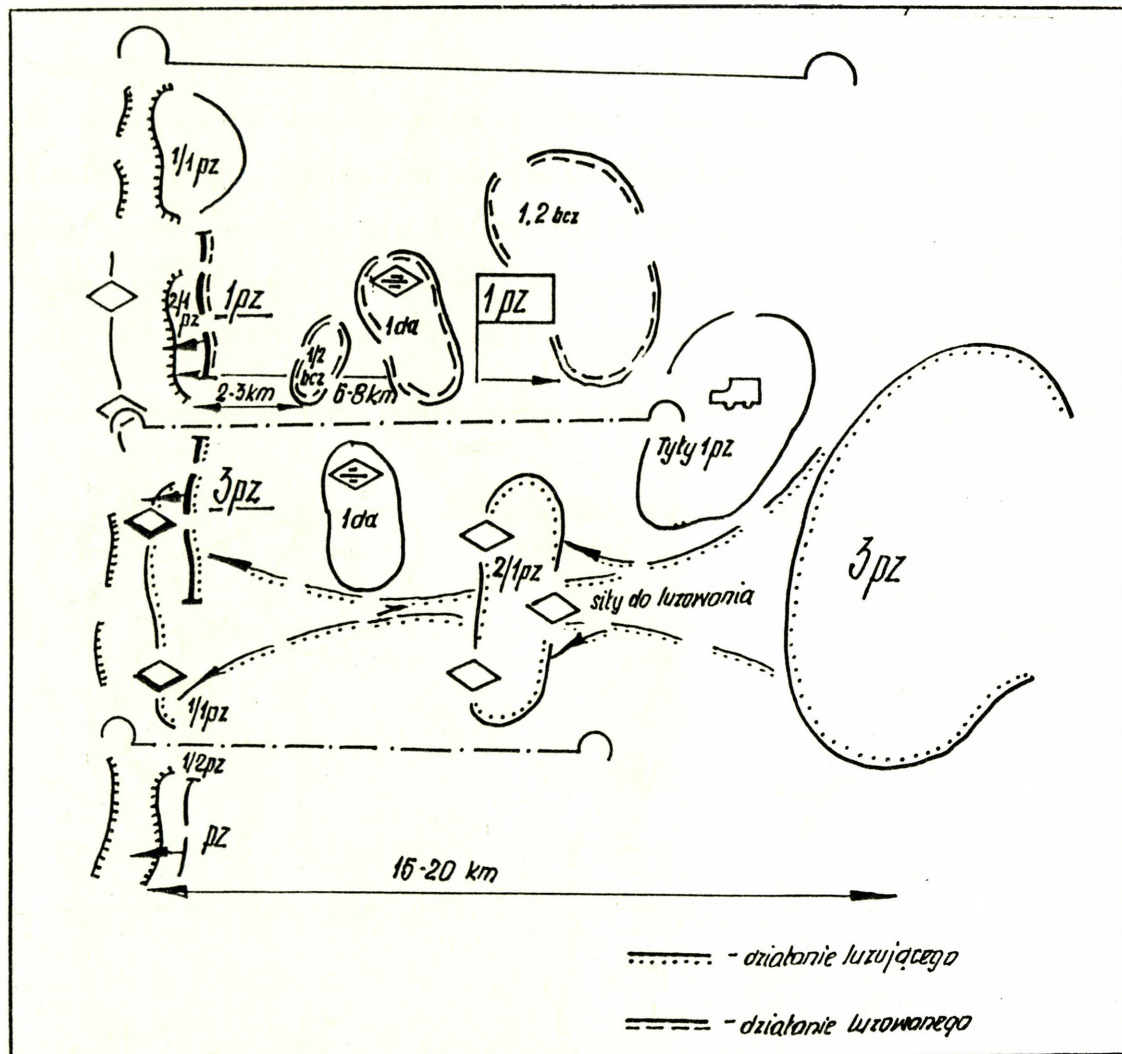
jednoczesnym luzowaniem pododdziałów pozostających w obronie, jak i z położenia obronnego po niezbędnym przegrupowaniu nie o takie rozwiązanie chodzi.

Zajęcie przez związek taktyczny lub oddział położenia wyjściowego do natarcia będzie wymagać rozmieszczenia wszystkich elementów wchodzących w skład tworzonego przez nich zgrupowania uderzeniowego w rejonach, z których przejdą one bezpośrednio do natarcia. Rejony rozmieszczenia ogólnowojskowych elementów zgrupowania uderzeniowego powinny spełniać rolę *rejonów wyczekiwania*. W praktyce będą to rejony, w których pododdziały przeznaczone do rozpoczęcia ataku znajdują się w ugrupowaniu przedbojowym.

Dla rozwinięcia znajdującego się w rejonie wyczekiwania zgrupowania uderzeniowego w linię wozów bojowych niezbędna jest określona przestrzeń. Jej wielkość wynika z położenia przedniej części tych rejonów. Jeśli się więc uwzględni ugrupowanie zgrupowania uderzeniowego, możliwe tempo jego rozwijania, przerwy taktyczne między poszczególnymi kolumnami oraz długość tych kolumn, to odległość tę łatwo można obliczyć. W praktyce będzie to: odległość rejonu wyczekiwania zgrupowania uderzeniowego pułku - 6-8 km; batalionu - 2-3 km.⁵⁸⁾ Rzecz zrozumiała, że oddział lub pododdział pozostający w obronie po to, aby utworzyć zgrupowanie uderzeniowe umożliwiające przejście do natarcia, z reguły musi dokonać najpierw niezbędnych przegrupowań w swoim dotychczasowym ugrupowaniu obronnym. Istota tych przegrupowań polega na utworzeniu zgrupowania uderzeniowego i zajęciu przez nie rejonu wyczekiwania oraz przyjęciu tam wspomnianego już ugru-

⁵⁸⁾ Wzory i przykłady obliczeń podanych wielkości zamieszczono w Myśli Wojskowej 1984 nr 2, s. 3.

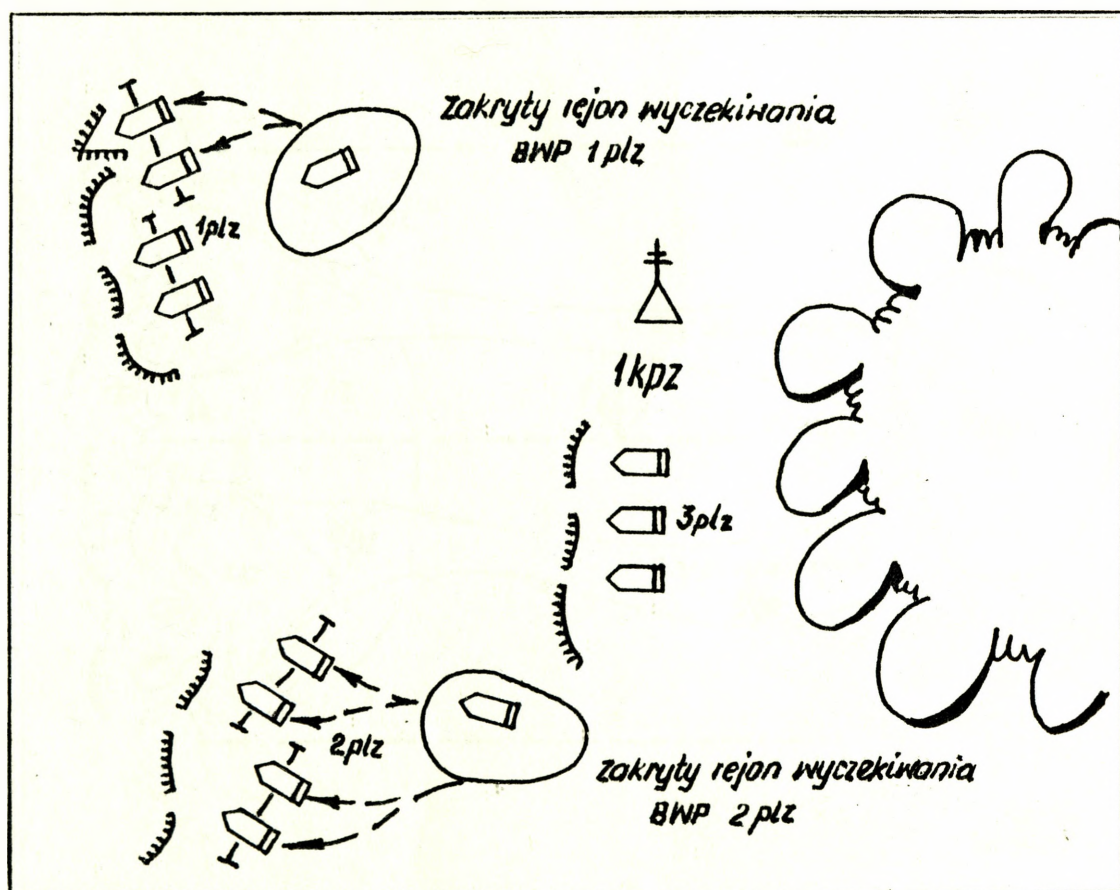
powania. Zatem w świetle przedstawionych rozważań luzowanie pododdziałów, będących w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, sprowadza się do wzmocnienia obrony i zabezpieczenia rubieży wejścia do walki (rys. 7.).

Rys. 7. Luzowanie części sił pułku dla stworzenia warunków do wznowienia natarcia przez dywizję

W przedstawionych uwarunkowaniach powinno dążyć się do tego, by zgrupowanie uderzeniowe jak najkrócej przebywało w rejonach wyczekiwania. Konkretnie okres ten powinien być

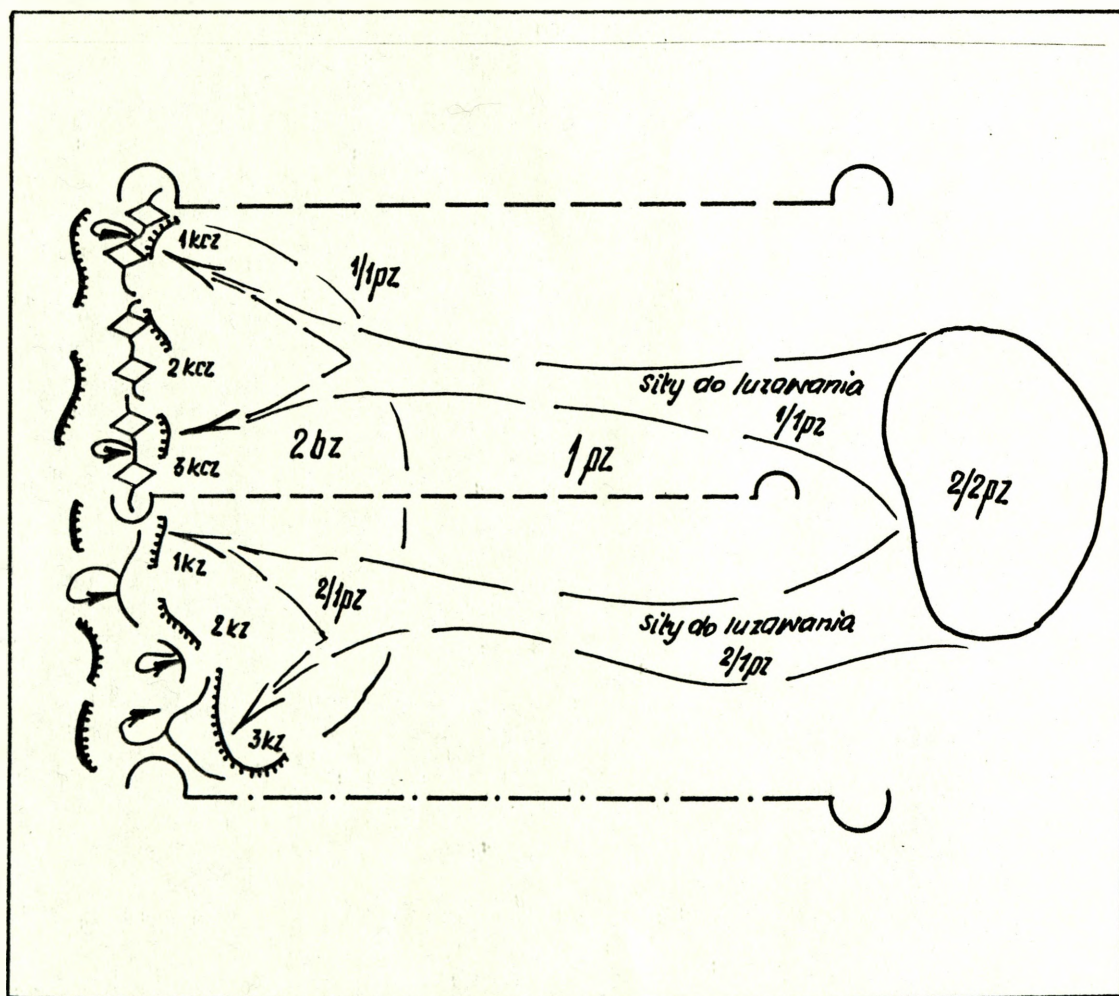
ograniczony czasem niezbędnym na zajęcie przez dane zgrupowanie uderzeniowe rejonu wyczekiwania, przyjęcie przez nie ugrupowania bojowego i bezpośrednie przygotowanie się do natarcia. Naturalnie - podstawę do wszelkich niezbędnych w tym względzie kalkulacji czasowo-przestrzennych stanowić będzie zawsze termin gotowości do natarcia zgrupowania uderzeniowego w rejonie wyczekiwania. Zatem luzowanie należy przeprowadzić przed wejściem zgrupowań do tych rejonów. W świetle powyższego wydaje się także możliwe tworzenie zakrytych rejonów wyczekiwania dla wozów bojowych w luzowanych plutonowych i kompanijnych punktach oporu (rys. 8.). Szczególnie

Rys. 8. Rejony wyczekiwania wozów bojowych w plutonowych punktach oporu

wówczas, gdy wyprowadzanie ich na stanowiska ogniowe położone na przednim skraju jest szczególnie niebezpieczne (brak możliwości skrytego podejścia). Proponowane rozwiązanie ma także racjonalne uzasadnienie w stosowanej zasadzie centralizacji kierowania ogniem BWP w walce przez dowódcę plutonu (poprzez pomocnika dowódcy plutonu).

Analogiczne niezgodności występują w wariacie czwartym, tzn. gdy luzowany nacierał a luzujący będzie się bronił. Wówczas luzujący będzie luzował w szerszym rejonie od tego, który zajmuje luzowany (rys. 9.).

Rys. 9. Luzowanie podczas przejścia z natarcia do obrony

Pododdział luzujący może luzować siły dwu, a nawet trzykrotnie liczniejsze, przy nie w pełni zorganizowanym systemie obrony rejonu (punktu oporu). W tym wypadku raczej trudno mówić o przekazaniu czegokolwiek, gdyż strona luzująca będzie zobligowana organizować walkę w większości od podstaw.

* *

*

Zakres wykorzystania systemu walki pododdziału luzowanego uzależniony jest od zgodności struktur organizacyjnych stron uczestniczących w przedsięwzięciu oraz zgodności rodzaju walki przed i po luzowaniu. Każdy element niejednorodności wprowadza w proces luzowania swoiste komplikacje. W zależności od stopnia i charakteru niezgodności pododdział luzujący może przejąć system walki strony luzowanej w całości, częściowo lub organizować go od podstaw.

3.4. Sposoby luzowania pododdziałów

We wszystkich publikacjach pojawiających się w latach osiemdziesiątych o tematyce dotyczącej luzowania wojsk prezentowano różne propozycje sposobów realizacji tego przedsięwzięcia. Brak jest jednak wśród nich zgodności i jednoznaczności. Proponowane sposoby luzowania są różne i często stanowią próbę przetransponowania doświadczeń drugiej wojny światowej do współczesności. W większości są one uogólnieniem wniosków formułowanych z różnych punktów widzenia. W przeważającej liczbie publikacji obejmujących klasyfikację tego rodzaju działań wyróżnia się pięć sposobów luzowania: pozycyjne, przez zmianę struktury obrony, przez obronę w

głębi, załogowe, przez natarcie.⁵⁹⁾ Krytyczną analizę merytorycznych rozwiązań zawartych w tych sposobach przedstawił w rozprawie doktorskiej płk J. Pająk.⁶⁰⁾ W końcowym efekcie, przyjmując jako kryterium podziału rodzaj działania wojsk luzujących, wyróżnia on luzowanie:

- zapczepne;
- obronne;
- osłonowe.

Argumenty uzasadniające ten podział sprowadzają się do następujących aksjomatów:

- jeżeli luzowanie ma być prowadzone "przed przednim skrajem", to wymaga działania zaczepnego - uderzenia przed przedni skraj;

- jeżeli luzowanie ma być przeprowadzone "na przednim skraju", to wymaga zajęcia rejonu i bronięcia (utrzymania) go, czyli działania pasywnego, utrzymującego stan posiadania;

- jeśli luzowanie ma być przeprowadzone "za przednim skrajem" (z tyłu), to wymaga tylko częściowego zajęcia rejonu luzowanych wojsk i pod ich osłoną zorganizowania utrzymania rejonu luzowania.

Wydaje się jednak, że luzowanie osłonowe posiada wszelkie znamiona luzowania obronnego i wyodrębnianie go jako osobnego rodzaju jest niecelowe. Teza ta znajduje potwierdzenie w przyjętym kryterium podziału, którym jest rodzaj działania pododdziałów luzujących. Zarówno w sposobie obronnym, jak i

59) Z. Wontrucki: ...Rozprawa doktorska..., op. cit., s. 54-62; Materiał wprowadzający i wystąpienia uczestników konferencji okręgowej POW..., op. cit., s. 12-14; Artykuły w periodykach wojskowych.

60) J. Pająk: ...Rozprawa doktorska..., op. cit., s. 92-94

osłonowym strona luzująca przechodzi do obrony. Przejście to jednak może odbywać się w różnych warunkach (por. p. 3.2. i 3.3.). Stąd też uzasadnionym jest wyodrębnienie w sposobie obronnym luzowania pozycyjnego (w zajmowanych rejonach, punktach oporu) oraz luzowania właśnie osłonowego (obronno-wycofującego) poprzez organizację rejonu luzowania w głębi ugrupowania luzowanych pododdziałów. O ile w luzowaniu osłonowym zawsze mamy do czynienia ze zmianą struktury istniejącego systemu walki, to w wypadku luzowania pozycyjnego można wyodrębnić luzowanie przez zmianę struktury obrony oraz bez zmiany tej struktury.

Można zatem - z punktu widzenia rodzaju działania strony luzującej, z uwzględnieniem miejsca i zakresu przekazania systemu walki - wyróżnić następujące sposoby luzowania:

- 1) zaczepne;
- 2) obronne;
 - pozycyjne
 - * ze zmianą struktury obrony,
 - * bez zmiany struktury obrony,
 - osłonowe.

Luzowanie zaczepne polega na wejściu luzujących pododdziałów w rejon luzowania w wyniku ograniczonego natarcia. Oznacza zdobycie rejonu luzowania siłą, gdyż jego przedni skraj przesunięty jest do przodu w stosunku do rejonu utrzymywanego przez luzowane pododdziały. Głębokość natarcia nie powinna przekraczać głębokości ugrupowania bojowego luzującego pododdziału i stwarzać możliwość wykorzystania elementów dotychczasowego systemu walki. Wydaje się, że dla pododdziałów jest to głębokość do 2 km od przedniego skraju rejonu (punktu oporu) luzowanego pododdziału. Wielkość ta pokrywa się z głębokością zadania bliższego kompanii, odpowiada

wymogom organizowania ubezpieczeń bojowych pododdziałów, a także mieści się w normie głębokości ugrupowania batalionu (położenie drugiego rzutu), czyli pozwala częściowo wykorzystać system walki batalionu.

Sposób ten może być stosowany zarówno w obronie, jak i w natarciu, zawsze jednak wymaga stworzenia lokalnej przewagi nad nieprzyjacielem.

W natarciu może być stosowany szczególnie w sytuacjach, gdy atak załamał się i brak jest sił do jego wznowienia lub spotęgowania albo zachodzi potrzeba szybkiego przejścia do obrony na rubieży zajętej dotychczas przez nieprzyjaciela. Z kolei w obronie ten sposób luzowania ma racjonalne uzasadnienie w sytuacji, gdy zachodzi potrzeba wycofania z walki pododdziałów, a przeciwnik utrzymuje rubież (obiekt), której posiadanie może zadecydować o dalszym prowadzeniu obrony.

Luzowanie obronne polega na wprowadzeniu pododdziałów luzujących w rejon luzowania zajmowany przez pododdziały luzowane. O ile rejon luzowania pod względem głębokości pokrywa się z rejonami (punktami oporu) zajmowanymi przez stronę luzowaną, możemy mówić o luzowaniu pozycyjnym. Jeżeli dodatkowo występuje zgodność szerokości tych rejonów, wówczas mamy do czynienia z luzowaniem bez zmiany struktury obrony. Jeżeli natomiast nie ma zgodności rejonów wzdłuż frontu, strona luzowana zmuszona jest do zmiany (unacześnienia) istniejącej struktury.

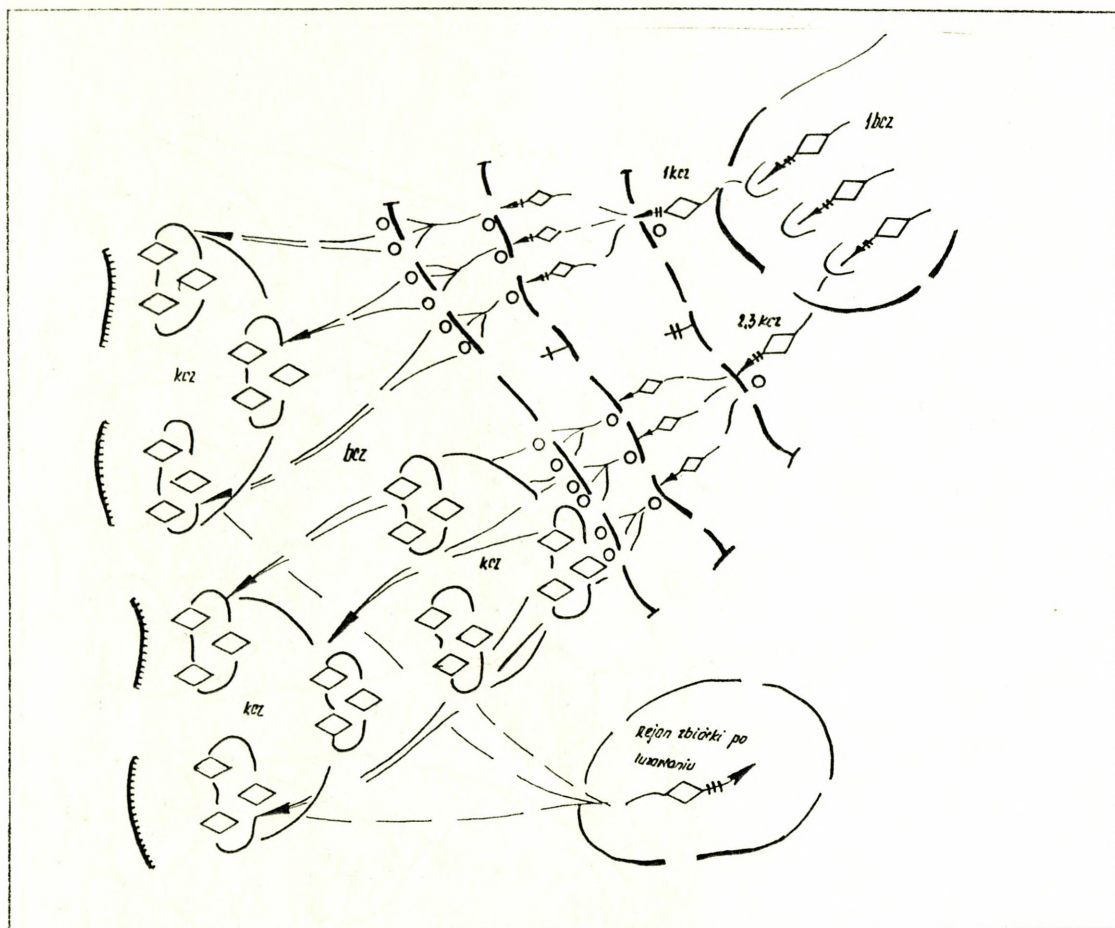
Istotą luzowania pozycyjnego jest dążność do przejęcia możliwie największej części elementów systemu obrony pododdziałów luzowanych. Dążność ta winna jednak uwzględniać realia przyszłej walki i zmierzać do ograniczenia wykonywania zbędnych czynności, by pododdział luzujący szybciej i łatwiej osiągnął gotowość do dalszej walki. W luzowaniu pozy-

cyjnym pododdziały luzujące muszą w jakimś stopniu nałożyć się na luzowanych, a to umożliwia całkowite lub częściowe wykorzystanie elementów funkcjonującego systemu obrony.

Luzowanie obronne pozycyjne bez zmiany struktury obrony jest najczęściej praktykowanym sposobem podczas ćwiczeń taktycznych z wojskami w terenie.⁶¹⁾ Ideę tego sposobu najlepiej oddaje wariant przyjęty podczas batalionowego ćwiczenia instruktazowego w 29 pcz 11 DPanc. przeprowadzonego w dniu 3.02.1987 r. (rys. 10). Przekazaniu i przejściu podlega wówczas cała struktura obrony luzowanego pododdziału.

W każdym wypadku, gdy dochodzi do luzowania sił większych przez mniejsze lub odwrotnie, występuje element częściowej niezgodności struktur. Funkcjonujące elementy systemu walki mogą być wykorzystane przez stronę luzującą tylko w pewnym zakresie. Odnosi się to zarówno do ugrupowania bojowego, rozbudowy inżynieryjnej, jak i systemu ognia. Mamy wówczas do czynienia z luzowaniem pozycyjnym, ale z koniecznością dostosowania tych struktur do nowych zadań, a więc dokonania niezbędnych zmian (ze zmianą struktury obrony). Każdy z elementów struktury obrony może być wykorzystany w różnym zakresie. Z reguły w drużynie i załodze zmiany te będą minimalne. Natomiast wraz ze wzrostem szczebla organizacyjnego zakres zmian będzie się proporcjonalnie zwiększał. Przyjmując nowe, potrzebne ugrupowanie bojowe, luzujący wykorzystuje część okopów i ukryć oraz danych do systemu ognia (rys. 11).

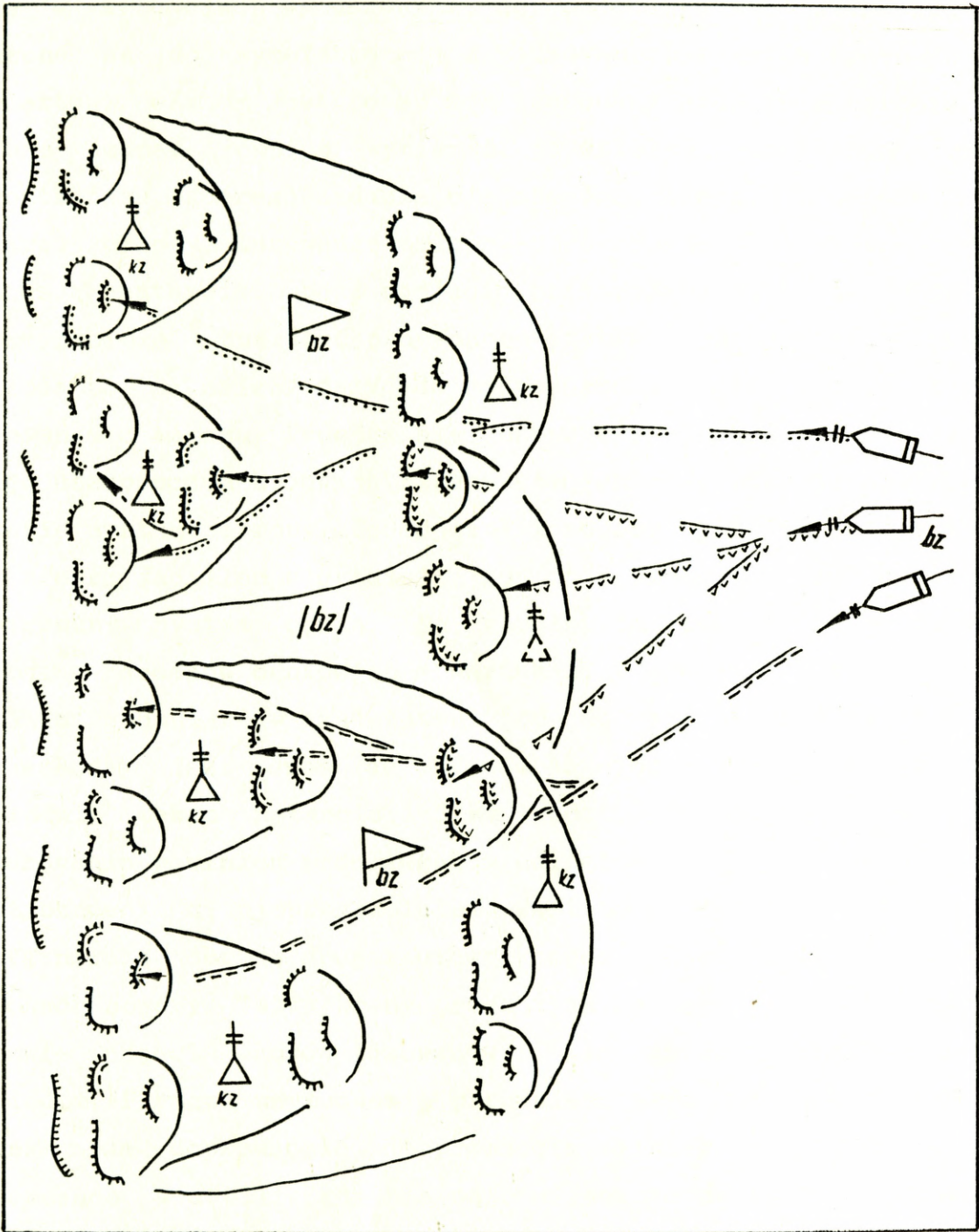
⁶¹⁾ Dokumentacja ćwiczeń taktycznych z wojskami w latach 1985-1990 w 5 pz 12 DZ, 75 pz 15 DZ, 68 pcz 20 DZ, 32 pz 8 DZ, 29 pcz 11 DPanc. (numeracja pułków i dywizji wg dokumentacji ćwiczeń).

Rys. 10 Wariant luzowania obronnego pozycyjnego, bez zmiany struktury obrony

Ze zmianą struktury walki mamy także do czynienia w luzowaniu osłonowym.⁸²⁾ Luzowanie osłonowe bowiem polega na wprowadzeniu luzujących pododdziałów w rejon luzowania, którego przedni skraj znajduje się w głębi ugrupowania pododdziału luzowanego. Można zatem powiedzieć, że jest to luzowanie zakładające częściową utratę terenu. Z reguły występu-

⁸²⁾ W literaturze przedmiotu często nazywane luzowaniem przez obronę w głębi luzowanych wojsk.

Rys. 11. Wariant luzowania obronnego pozycyjnego, ze zmianą struktury obrony

je w sytuacjach wymuszonych, gdy pododdziały luzowane zmuszone są do wycofania się z zajmowanych punktów oporu (obiektów). Zatem jest to sposób stosowany głównie w obronie. Może jednak również wynikać po działaniu zaczepnym - po kontrataku, którego zadanie sięgało poza pierwotny przedni skraj obrony. Luzowanie osłonowe prowadzone jest zawsze pod presją natarcia, bądź podjęcia przeciwdziałania przez nieprzyjaciela. Musi być prowadzone szybko i zdecydowanie. Oznacza to, że należy dążyć do jednoczesnego, całościowego luzowania z marszu. Pododdziały luzowane spełniają wówczas rolę ubezpieczeń bojowych zapewniających możliwość zorganizowania systemu obrony. Pododdział luzujący może przejąć walkę z nieprzyjacielem w sytuacji, gdy co najmniej posiada zorganizowany system ognia. Na zapoznanie pododdziałów oraz obsług środków ogniowych z warunkami i właściwościami wykonania zadania (w zależności od doświadczenia żołnierzy) niezbędny jest czas od 20 do 45 minut. Biorąc pod uwagę średnie tempo natarcia 1-3 km/ godz., przedni skraj rejonu luzowania powinien przebiegać w odległości 1,5-2 km od linii styczności z nieprzyjacielem. Jest to głębokość, na której organizują obronę drugorzutowe kompanie w batalionowych rejonach obrony. Tak wybrany przedni skraj umożliwia wykorzystanie części okopów luzowanego i nie odsłania skrzydeł sąsiadów. Płytsze usytuowanie przedniego skraju rejonu luzowania może doprowadzić do przejęcia walki przez pododdziały luzujące w chwili, gdy nie są one jeszcze do tego przygotowane.

* *

*

O sposobie luzowania pododdziałów decyduje konkretna sytuacja taktyczna oraz rodzaj prowadzonej walki.

Luzowanie zaczepne jest działaniem aktywnym, znamionującym utrzymanie (przejęcie) inicjatywy, możliwym do stosowania w każdym rodzaju walki. Najłatwiej jest go stosować w trakcie natarcia lub tuż po nim, jako jego przedłużenie.

Luzowanie obronne pozycyjne to sposób luzowania o ograniczonej aktywności, zmierzający do utrzymania stanu posiadania, warunkowany równowagą sił, możliwy do stosowania w okresie poprzedzającym także każdy rodzaj walki. Najłatwiej stosować go po każdym pomyślnie prowadzonym rodzaju walki w interesie przyszłego natarcia. Korzystnie jest go prowadzić jako przedłużenie walki, zwłaszcza natarcia.

Luzowanie obronne osłonowe jest właściwe dla pododdziałów z trudem odpierających uderzenie przeważających sił nieprzyjaciela, oddające część zajmowanego terenu, stosowane w obronie dla obrony.

3.5. Warunki czasowo-przestrzenne luzowania pododdziałów

W przeszłości, a także obecnie eksponuje się szybkość luzowania.⁶³⁾ Nie oznacza to jednak "natychmiastowego" wykonania. Dawniej było to kilka dni, obecnie - według obowiązującego regulaminu walki - luzowanie organizuje się w dzień a prowadzi w nocy lub w innych warunkach ograniczonej widoczności.

Czas trwania luzowania będzie zależny od stopnia złożoności przedsięwzięcia i stanowi wypadkową stopnia zagrożenia przeciwdziałaniem przeciwnika, przyjętego sposobu luzowania oraz zakresu wykorzystania systemu walki pododdziału luzowanego. W każdym wypadku czas trwania całego przedsięwzięcia składa się z dwóch składowych:

⁶³⁾ Regulamin walki... Część III, op. cit., s. 117.

- czasu organizowania;
- czasu prowadzenia.

Regulaminowa "szybkość" odnosi się głównie właśnie do czasu prowadzenia (przebiegu) luzowania.

Wyniki badań dokumentacji ćwiczeń taktycznych z wojskami, a także ćwiczenia eksperymentalnego, pozwalają na precyzyjne określenie czasu niezbędnego na realizację poszczególnych przedsięwzięć. Każdorazowo jako dane wyjściowe do wszelkich kalkulacji procesu luzowania przyjmowano następujące parametry:

1) dla pododdziału luzującego

(1) odległość rejonu wyjściowego od rubieży (rejonu) luzowania;

(2) prędkość przemieszczania;

(3) czas potrzebny do luzowania;

a) na wejście do rejonu (punktu, stanowiska),

b) na stworzenie lub aktualizację systemu ognia (zapoznanie obsług środków ogniowych z warunkami i właściwościami wykonania zadania, przygotowanie broni do prowadzenia ognia).

2) dla pododdziału luzowanego

(1) czas potrzebny na bezpośrednie przekazanie rubieży (rejonu, punktu);

(2) odległość zajmowanej rubieży od rejonu zbiórki;

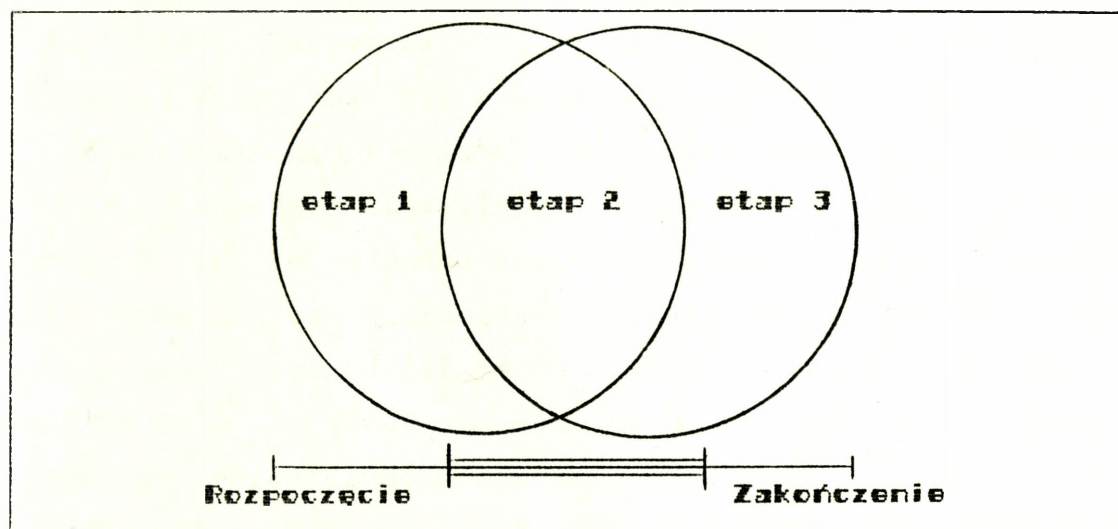
(3) prędkość wyjścia do rejonu zbiórki.

Analiza chronologii wskazanych parametrów pozwala na wyodrębnienie trzech etapów procesu luzowania:

- 1) podejście pododdziału luzującego;
- 2) luzowanie;
- 3) odejście pododdziału z luzowanego.

Etapem realizowanym wspólnie i jednocześnie przez obie strony jest etap drugi, natomiast etap pierwszy i trzeci realizują strony samodzielnie (rys. 12).

Każda ze stron uczestniczy zatem w dwóch etapach luzowania, ale ogólny czas przebiegu procesu luzowania powinien

Rys. 12. Etapy procesu luzowania

być liczony od momentu rozpoczęcia wyjścia pododdziałów luzujących z rejonów wyjściowych do momentu zajęcia rejonów zbiórki przez pododdziały z luzowania. Wpływa stąd wniosek, że praktykowane dotychczas składanie meldunku o zakończeniu luzowania z chwilą opuszczenia rejonu luzowania przez ostatni pododdział jest przedwczesne. Skoro w procesie luzowania głównym punktem odniesienia jest luzowany, zakończenie tego procesu powinno następować z chwilą zajęcia przez niego rejonu zbiórki.

Jak wykazały badania, na czas przebiegu luzowania główny wpływ wywierają czasy trwania etapów pierwszego i trzeciego, a więc podejścia i odejścia z rejonów. Czasy te zależą przede wszystkim od odległości rejonów luzowania od rejonów wyj-

ściowych i rejonów zbiórki.

Rejony wyjściowe do luzowania nie są współcześnie traktowane jako jeszcze jedne, oddzielne rejony gromadzenia pododdziałów. Ich rolę spełniają zazwyczaj rejony zajmowane przez drugie rzuty (odwody) lub rejony wyjściowe do natarcia. Dlatego też, w zależności od miejsca pododdziału w ugrupowaniu organizatora luzowania, odległość tych rejonów od rejonów luzowania może wahać się w granicach 2-20 km.

Jeżeli stroną luzującą jest pododdział będący w drugim rzucie (odwodzie) batalionu, wówczas odległość ta wynosi około 2 km. W wypadku luzowania przez drugi rzut (odwód) pułku waha się ona w granicach 6-10 km. Sporadycznie w luzowaniu może brać udział odwód dywizji, wówczas odległość ta wydłuża się do 15-20 km. Nie wyklucza się także przypadków luzowania przez pododdziały po podejściu z głębi w ramach organizowania natarcia, np. zabezpieczenie rubieży wejścia do walki (wariant ćwiczony w 5 pz 12 DZ), a więc z odległości ponad 20 km.

Przyjmując prędkość przemieszczania równą średnio połowie prędkości marszowej, otrzymamy czas niezbędny na pokonanie tej odległości.

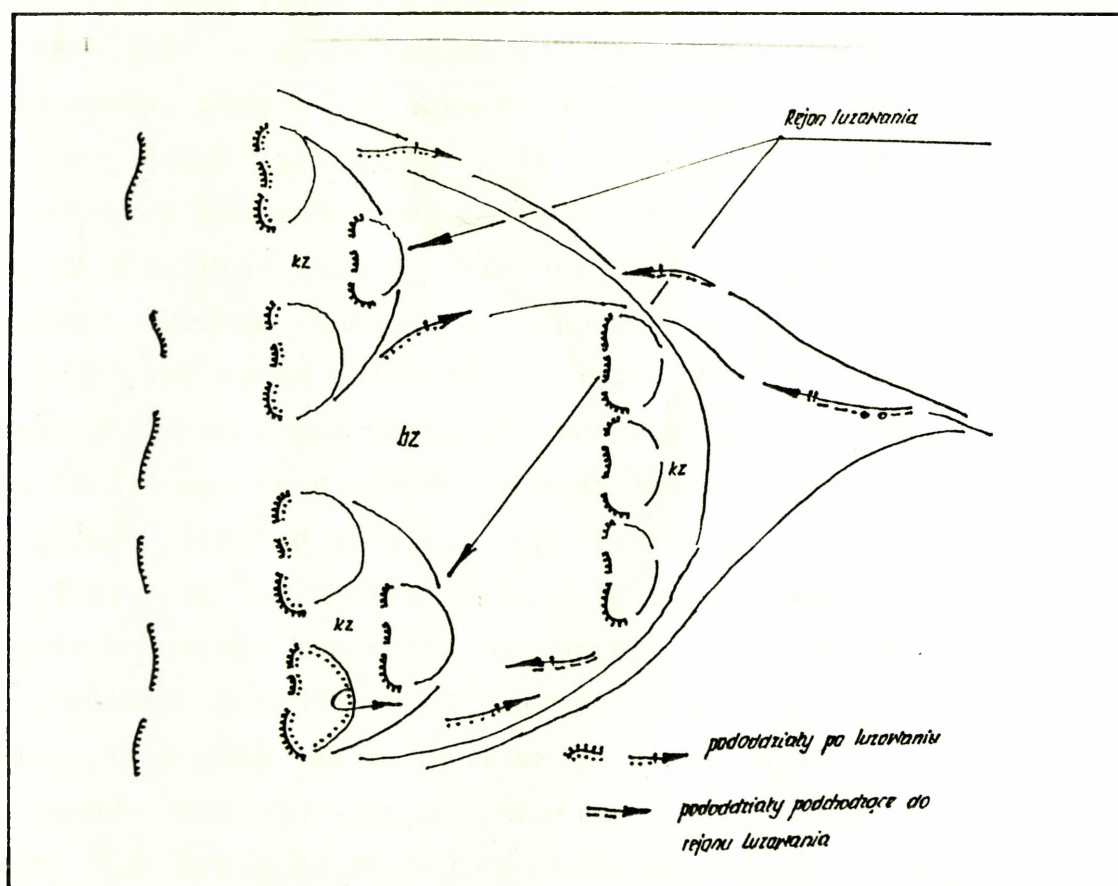
$2 \text{ km} \times 10 \text{ km/godz.} = 12 \text{ min.}$

$6 - 10 \text{ km} \times 10 \text{ km/godz.} = 36-60 \text{ min.}$

$20 \text{ km} \times 10 \text{ km/godz.} = 2 \text{ godz.}$

Przedstawione obliczenia odpowiadają sytuacjom jednoczesnego przemieszczania całości sił luzujących, a więc są adekwatne do luzowania sposobem zaczepnym i obronnym osłonowym. Jednak w luzowaniu obronnym pozycyjnym przemieszczanie do rejonu luzowania odbywa się zazwyczaj w kolumnach plutonowych lub kompanijnych (por. wnioski z p. 3.2.). Pociąga to za sobą wydłużenie czasu przemieszczania o różnicę czasu

rozpoczęcia marszu przez poszczególne elementy kolumny. Różnice te powinny pokrywać się z czasem niezbędnym na realizacji drugiego etapu luzowania przez przemieszczające się elementy kolumn. Kolejne elementy kolumn powinny docierać do regionu luzowania, gdy opuszczają go pododdziały z luzowanej (rys. 13). Wydłużenie etapu pierwszego pozornie zatem tylko wydłuża czas luzowania, jako że przebiegają w tym okresie czynności z etapu drugiego.

Rys. 13. Moment podejścia kolejnych pododdziałów do rejonu luzowania

Analogicznie przedstawiają się uwarunkowania czasowo-przestrzenne etapu trzeciego. Rejony zbiórki po luzowaniu

wyznacza się z tyłu za ugrupowaniem bojowym w celu sformowania kolumn marszowych dla szybkiego przegrupowania i ześrodkowania całości luzowanych sił w jednym miejscu. Odejście luzowanych pododdziałów najszybciej można przeprowadzić w formie odwrotności wchodzenia do rejonu luzowania z marszu. Ponieważ rozpocznie się ono z położenia rozśrodkowanego wszerg i w głąb, pododdziały muszą zbierać się w plutony, kompanie, bataliony. Wynika stąd potrzeba wyznaczania rejonów zbiórek, które nie zawsze pokrywają się z rejonami ześrodkowania. Zbiórka z luzowanych pododdziałów odbywać się zazwyczaj będzie w marszu na rubieżach formowania kolumn. Trudno jednak zgodzić się z twierdzeniem, że rejonem zbiórki luzowanych plutonów jest zajmowany punkt oporu.⁶⁴⁾ Ze względu na możliwość bezpośredniej obserwacji nieprzyjaciela formowanie kolumn (nawet plutonowych) w zasięgu jego środków przeciwpancernych jest bardzo ryzykowne. Wszelkie ruchy wozy bojowymi w pierwszorzutowych plutonowych punktach oporu są bardzo dobrze widoczne, a wozy będąc w zasięgu ognia skutecznego nieprzyjaciela, mogą być bardzo łatwo zniszczone. Dlatego też wskazanym jest, by wozy bojowe z plutonowych punktów oporu kompanii pierwszego rzutu opuszczały swoje stanowiska pojedynczo i - wykorzystując ukrycia terenowe - wychodziły poza zasięg bezpośredniej obserwacji i ognia skutecznego środków przeciwpancernych nieprzyjaciela. Celowym jest więc wyznaczanie dopiero kompanijnych rejonów zbiórki - z tyłu za ugrupowaniem na drogach odejścia, do których drużyny odchodziłyby samodzielnie. Punkty oporu luzowanych plutonów mogą być natomiast dla nich jednocześnie rejonami zbiórki dopiero od głębokości kompanii drugiego rzutu. Wów-

⁶⁴⁾ J. Pająk, op. cit., s. 134.

czas po sformowaniu kolumny plutonowej udają się one bezpośrednio do batalionowych rejonów zbiórki. Zgodnie z powyższym, w zależności od sytuacji, rejony zbiórek plutonów mogą znajdować się w rejonach luzowania, rejonach zbiórek kompanii lub rejonach zbiórek batalionów. W zależności od warunków terenowych rejony zbiórek kompanii można wyznaczać na wysokości drugorzutowych kompanijnych punktów oporu lub za nimi, a więc minimum 2-3 km od przedniego skraju. Dla drugorzutowych kompanii rejon zbiórki może pokrywać się z rejonem zbiórki batalionu. Rejon zbiórki batalionu wyznacza się z tyłu ugrupowania, między pozycjami obrony, na wysokości drugiej pozycji lub za nią, a więc na głębokości 5-10 km (rys. 14). W stosunku do pozostałych elementów ugrupowania bojowego kompanii i batalionu nie wynika (z reguły) potrzeba wyznaczania oddzielnych rejonów zbiórki, gdyż znajdując się poza bezpośrednią obserwacją, zwykle za ukryciami terenowymi, mogą one w swoim rejonie lub bezpośrednio za nim formować kolumny marszowe.

W przedstawionych uwarunkowaniach, przyjmując prędkość przemieszczania równą średniej prędkości marszowej, zauważyć należy, że czasy odejścia pododdziałów do rejonów zbiórek pokrywają się z czasami podejścia strony luzowanej:

$$2 \text{ km} \times 10 \text{ km/godz.} = 12 \text{ min.}$$

$$5-10 \text{ km} \times 10 \text{ km/godz.} = 30-60 \text{ min.}$$

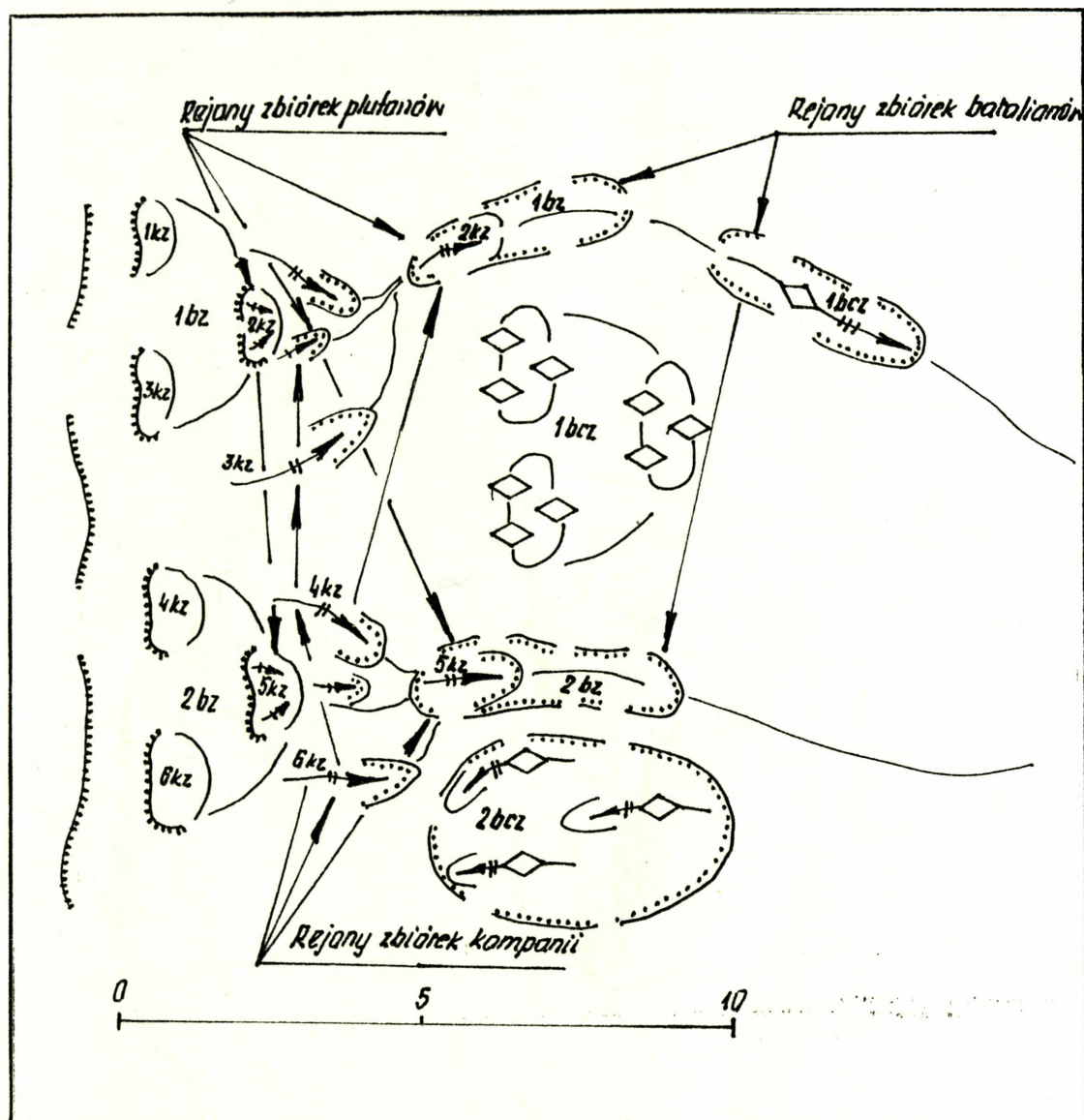
Sumując obie wielkości otrzymamy czas niezbędny na realizację etapu pierwszego i trzeciego:

$$2 \times 12 \text{ min.} = 24 \text{ min.} \quad * \quad 30 \text{ min.}$$

$$2 \times 30-60 \text{ min.} = 1-2 \text{ godz.}$$

W zależności od sytuacji taktycznej czas niezbędny na dojście i odejście z rejonu luzowania wynosi więc: dla kompanii i plutonu około 30 minut - 1 godz.; dla batalionu i

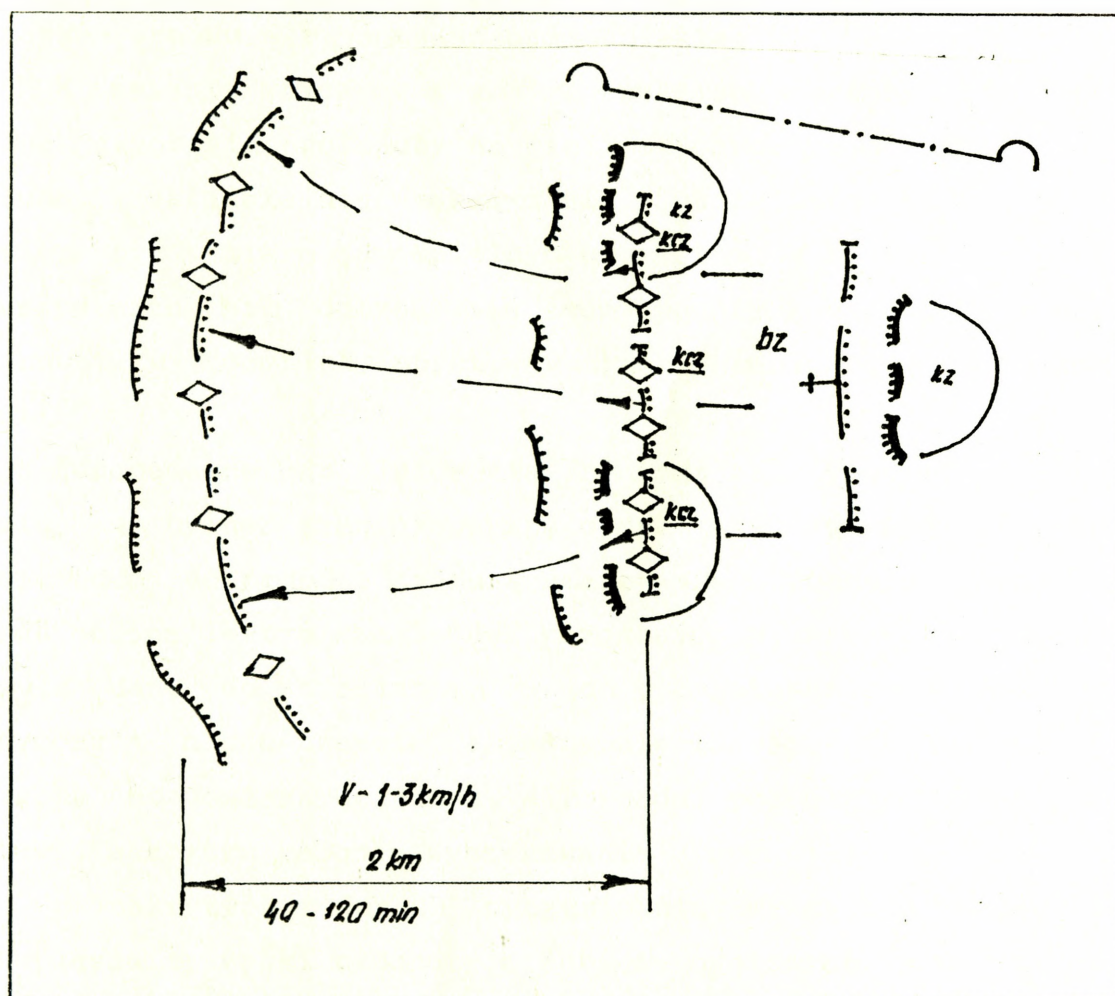
kompanii 1-2 godz.

Rys. 14. Wyznaczanie rejonów zbiorów dla luzowanych pododdziałów

Czas przebiegu etapu drugiego zależy jest od szeregu uwarunkowań, spośród których zasadnicze znaczenie odgrywają: sposób wejścia do rejonu luzowania, wielkość luzowanych sił, zakres prac nad stworzeniem systemu ognia, doświadczenie

żołnierzy. Główną zmienną determinującą czas przebiegu etapu luzowania jest sposób wejścia pododdziału luzującego do rejonu luzowania. W luzowaniu zaczepnym wiąże się on głównie z koniecznością opanowania rejonu luzowania, by luzowany mógł szybko i bezpiecznie wyjść z walki. Zatem niezbędne jest opanowanie rubieży na głębokość około 2 km, a więc zadania bliższego kompanii (rys. 15). W zależności od tempa ataku, niezbędnym będzie na to czas 1-2 godz.

Rys. 15. Kalkulacja opanowania rejonu luzowania w luzowaniu zaczepnym

W luzowaniu obronnym skalę zmienności czasu warunkuje zajęcie stanowisk ogniowych przez wozy bojowe w plutonowych punktach oporu kompanii pierwszego rzutu. Można tego dokonać w różny sposób. Dobór sposobu uzależniony jest od sytuacji taktycznej, przyszłego zadania strony luzującej oraz warunków terenowych. W każdym jednak wypadku powinien zapewniać utrzymanie części sił w stałej gotowości do walki. W związku z powyższym praktykowane we wszystkich ćwiczeniach jednocześnie luzowanie całych sił kompanii, a nawet batalionu, nie zawsze znajduje racjonalne uzasadnienie.

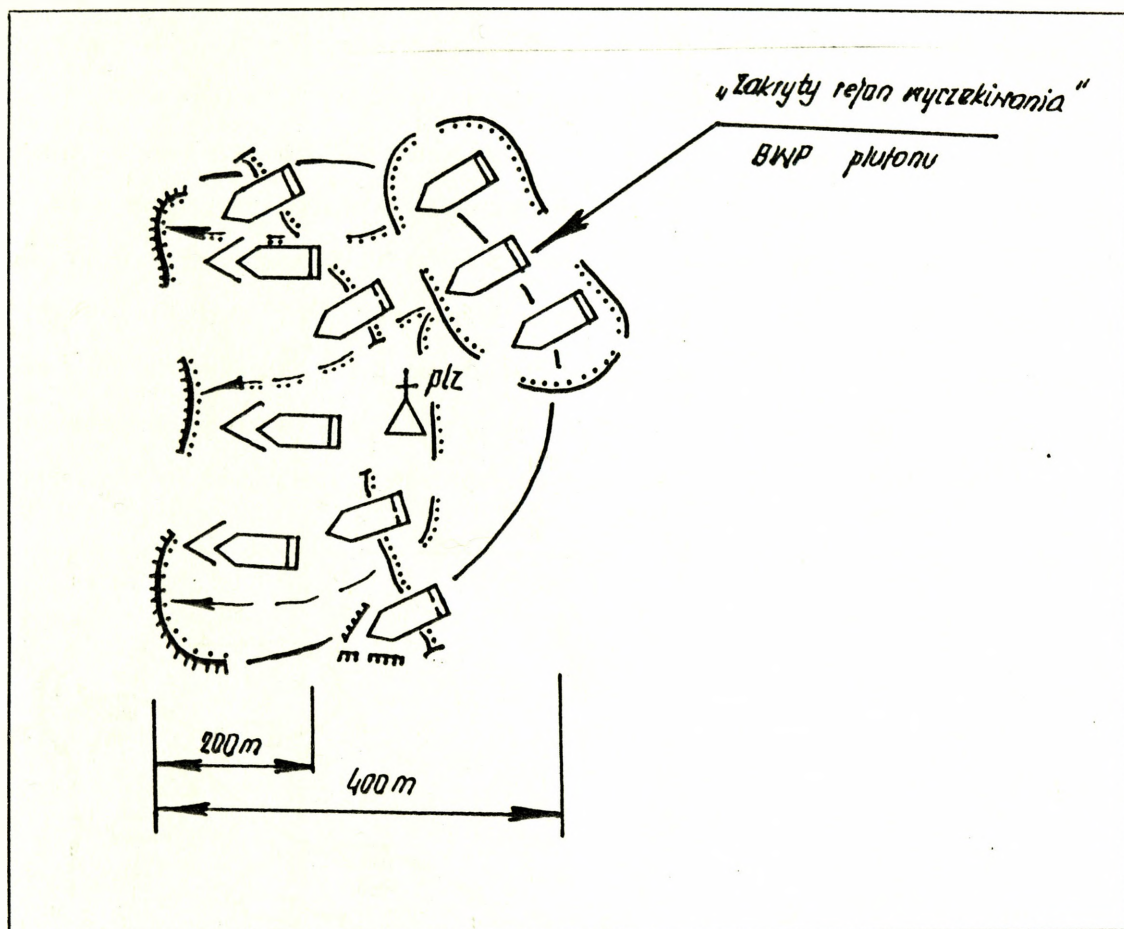
W świetle wniosków z p. 3.2. wskazanym byłoby, aby w rejon luzowania położony na linii styczności podchodziły kolumny w składzie nie większym niż pluton. Zatem pluton powinien być w miarę samodzielnym elementem, w którym luzowanie wszystkich sił odbywa się jednocześnie i w zasięgu wzroku (nawet w nocy lub innych warunkach ograniczonej widoczności).

Podchodzące do luzowania BWP mogą zatrzymać się w ukryciu, w tylnej granicy punktu oporu, skąd spieszne drużyny wychodzą do przodu, zajmują stanowiska obronne i organizują ich obronę. W tym czasie BWP pozostając w ukryciu, przygotowują dane do strzelania. Po ich przygotowaniu luzowane BWP wycofują się w ukrycie, a następnie luzujący zajmują opuszczone stanowiska ogniowe albo nadal pozostają w ukryciu w tzw. "zakrytym rejonie wyczekiwania" (rys. 16).

W zakrytych rejonach wyczekiwania BWP są w gotowości do wspierania walki piechoty z rubieży ogniowych, a także wyjścia do przodu i zajęcia opuszczonych okopów. Działanie takie jest szczególnie korzystne, gdy poprzedza natarcie. Czas wejścia w rejon luzowania będzie wówczas równy czasowi przemieszczenia piechoty do stanowisk obronnych i wyniesie:

200 m x 2 km/godz.⁶⁵⁾ = 6 min.

400 m x 2 km/godz. = 12 min.

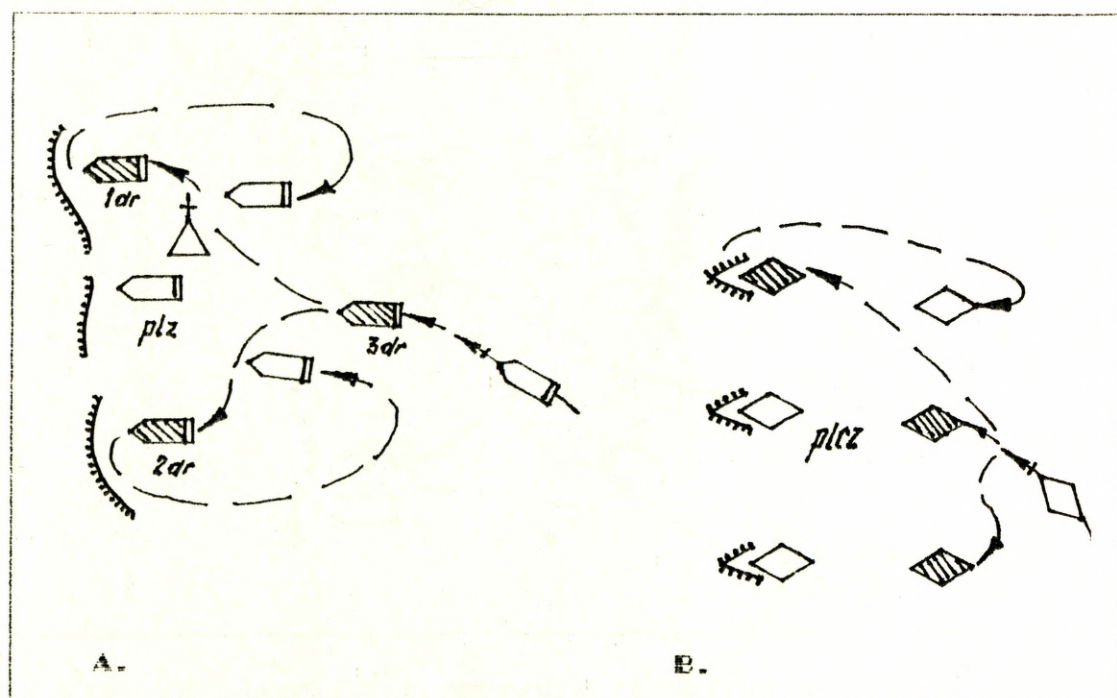

Rys. 16. Wariant luzowania plutonu zmechanizowanego z pozostawieniem BWP w zakrytym rejonie wyczekiwania

W wypadku jednak, gdy istnieje konieczność zajęcia stanowisk ogniowych na przednim skraju (np. luzowanie przez pododdziały czołgów), niezbędnym jest przyjęcie innego sposo-

⁶⁵⁾ Prędkość marszu pieszego wynosi średnio 4 km/h. Ćwiczenie eksperymentalne dowiodło, że dla skrytego wejścia do stanowisk obronnych, drużyny przemieszczają się z prędkością o połowę mniejszą.

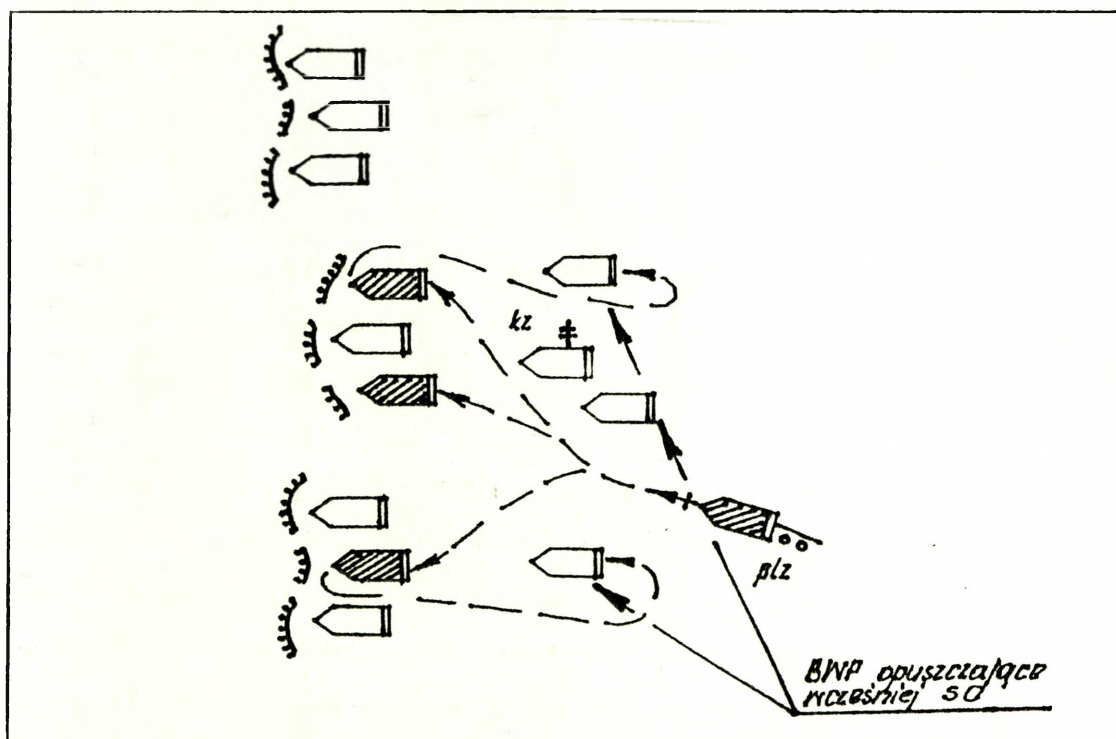
bu. Wiąże się on z zajęciem przez luzujące wozy bojowe głównych stanowisk ogniowych luzowanego, ich części lub zajęcia zapasowych stanowisk ogniowych (stanowisk w ukryciach). W każdym wypadku zasadą działania winno być skryte zajęcie tych stanowisk, nawet kosztem szybkości działania. Należy jednak dążyć do wprowadzenia wozów na stanowiska z marszu. Dla takiego działania niezbędne jest wyprowadzenie wozów luzowanego z zajmowanych stanowisk odpowiednio wcześniej, nie później jednak niż luzujący podejść do rejonu luzowania. Zatem w zależności od uzgodnień pododdział luzowany opuszcza wszystkie lub część (rys. 17 a,b) stanowisk ogniowych wozów bojowych przed rozpoczęciem drugiego etapu luzowania.

Rys. 17. Wariant zajmowania stanowisk ogniowych przez luzujące wozy bojowe po zwolnieniu części głównych stanowisk ogniowych przez luzowanego

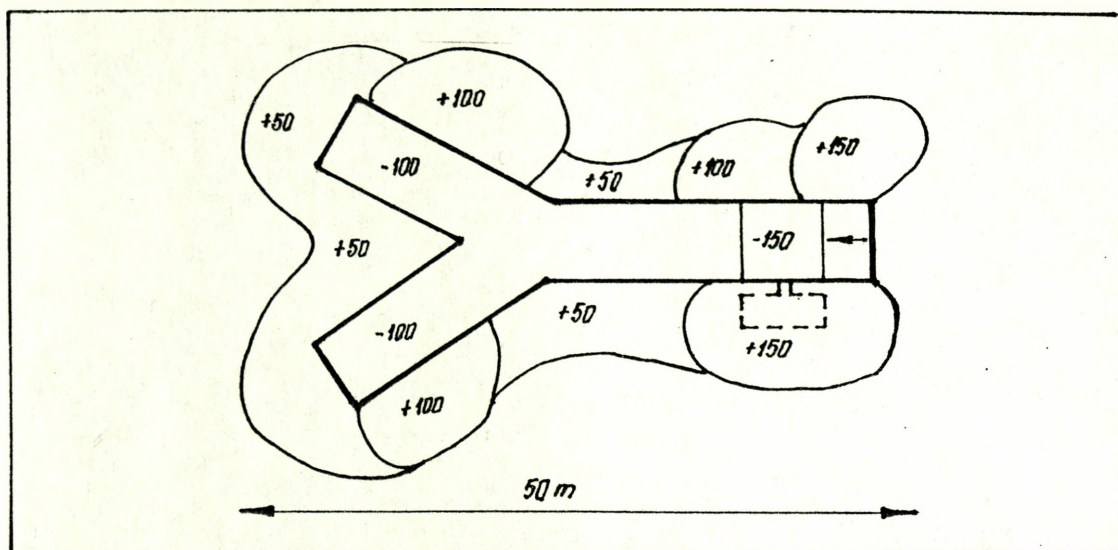
Piechota z wozów bojowych, które nie zajęły głównych stanowisk, po spieszeniu przemieszcza się na wyznaczone stanowiska obronne i przystępuje do ich przyjęcia. Wozy te przechodzą na główne stanowiska ogniowe po zakończeniu luzowania.

W niektórych sytuacjach możliwe jest wprowadzanie wszystkich luzujących wozów bojowych bezpośrednio na główne stanowiska ogniowe. Ma to miejsce w wypadkach, gdy luzowane są większe siły przez mniejsze (rys. 18) lub stanowiska ogniowe wozów luzowanych są odpowiednio rozbudowane (rys. 19).

Rys. 18. Wariant zajmowania stanowisk przez luzujący pododdział po zwolnieniu stanowisk niezbędnych mu dla wszystkich wozów

W powyższych uwarunkowaniach czas wejścia w rejon luzowania spada do minimum. Niemniej, w zależności od sposobu, wa-

Rys. 19. Okop - ukrycie. Stanowisko wędrowne

ha się w granicach 5-15 min. Wielkość ta jest adekwatna dla szczebla drużyny i plutonu. W odniesieniu do kompanii i batalionu z reguły ulega podwojeniu, przede wszystkim ze względu na konieczność zachowania w gotowości do walki wystarczającej ilości sił i w związku z tym prowadzenia ich luzowania częściami.

Kolejną wielkością determinującą czas przebiegu drugiego etapu luzowania jest zakres prac nad stworzeniem systemu ognia. System ognia to spójny, dynamiczny układ użycia w walce różnych środków ogniowych zgodnie z przyjętym sposobem wykonania zadania, zapewniający porażenie nieprzyjaciela.⁶⁶⁾ Organizacja systemu ognia w pododdziale obejmuje: zorganizowanie obserwacji i wykrywania celów; ocenę terenu z punktu widzenia skuteczności ognia; wybór i przygotowanie stanowisk ogniowych; postawienie zadań ogniowych; organizację współ-

⁶⁶⁾ Regulamin działań bojowych pododdziałów wojsk zmechanizowanych. Projekt. Wrocław: WSOZW 1992, s. 16.

działania ogniowego; przygotowanie danych do strzelania.⁶⁷⁾

Jak wykazały badania, na zorganizowanie systemu ognia w kompanii potrzeba około 40 minut, a na szczeblu batalionu 1,5-2 godziny.⁶⁸⁾ Jest to czas średni przy organizowaniu go od podstaw. W wypadku luzowania jednak część prac z tego zakresu realizowanych jest w procesie organizacji i nie wpływa na czas przebiegu samego luzowania. W czasie trwania drugiego etapu luzowania z reguły mamy do czynienia z aktualizacją zorganizowanych przedsięwzięć. Dotyczy to zarówno sposobu luzowania zaczepnego, jak i obronnego.

System ognia osiąga gotowość, gdy środki ogniowe znajdują się na wyznaczonych stanowiskach, przygotowane są dane do strzelania i nagromadzone zapasy amunicji.⁶⁹⁾ Przygotowanie danych do strzelania stanowi stałą zajmującą marginalny okres czasu. Determinantem gotowości systemu ognia jest więc głównie wyznaczenie, zajęcie i urządzenie przydzielonych miejsc (punktów, stanowisk) wszystkim ogniwom organizacyjnym (pododdziałom, środkom). O ile w sposobie luzowania zaczepnego wystąpi pełny zakres stosowanych przedsięwzięć, to w luzowaniu pozycyjnym może być on zredukowany do minimum i ograniczyć się do przejęcia wszystkich danych, nawet zapasów amunicji.

Prowadzone badania empiryczne wykazały jednak, że niezbędne minimum czasu dla stworzenia systemu ognia w trakcie luzowania wynosi dla plutonu i kompanii około 20 min., a dla batalionu 40-60 min. Dodając do tego czas wejścia w rejon

⁶⁷⁾ Regulamin walki wojsk lądowych SZ RP. Część III (kompania, pluton, drużyna, załoga). Warszawa: MON 1988, s. 25.

⁶⁸⁾ Biuletyn Informacyjny nr 1/150/. Sztab Generalny WP 1987, s. 101.

⁶⁹⁾ Regulamin Projekt, op. cit., s. 17.

luzowania, możemy stwierdzić, że okres trwania drugiego etapu w zależności od sposobu luzowania oraz wielkości luzowanego pododdziału wynosi:

- dla plutonu - 5-15 min. + 20 min. = 25-35 min.;
- dla kompanii - 10-30 min. + 20 min. = 30-50 min.;
- dla batalionu - 10-30 min. + 40-60 min. = 50-90 min.

Łącząc wszystkie dokonane obliczenia, należy stwierdzić, że przebieg luzowania w zależności od zastosowanego sposobu zamyka się czasem:

- dla plutonu - 1 godz.;
- dla kompanii - 1,5-2,5 godz.;
- dla batalionu - 2-3 godz.

Wielkości te w pełni potwierdza praktyka ćwiczebna wojsk (załącznik 2). Harmonogramy luzowania przewidywały zawsze czas na luzowanie kompanii 1,5-2 godz., a batalionu 2-3 godz.

* *

*

Czas luzowania pododdziału określa z reguły organizator luzowania (sztab wyższego szczebla). W zależności od zagrożenia oddziaływaniem nieprzyjaciela i warunków maskowania pododdziały luzujące mogą wchodzić do rejonu luzowania z marszu całością sił lub kolejno częściami urgupowania bojowego. Łatwiejszy organizacyjnie, sprawniejszy i skracający czas przedsięwzięcia do minimum jest sposób zajmowania rejonu z marszu całością sił, dlatego powinien być traktowany jako podstawowy.

W luzowaniu obronnym pozycyjnym przy dojściu do rejonu oraz przy wejściu wozów bojowych na stanowiska ogniowe w plutonowych punktach oporu kompanii pierwszego rzutu celowym jest jednak działanie częściami sił.

Pododdziały luzujące muszą w jakimś stopniu nałożyć się na luzowanych, a to umożliwia wykorzystanie chociaż w części funkcjonującego systemu walki. Każdy element przejęty przez stronę luzującą skraca czas luzowania, szczególnie w zakresie wyboru i przygotowania stanowisk ogniowych.

Rozdział 4

**PRZYGOTOWANIE LUZOWANIA
PODODZIAŁÓW.
ZAKRES PRZEDSIĘWZIĘC
ORGANIZATORA, PODODZIAŁU
LUZUJĄCEGO I LUZOWANEGO**

Udział w luzowaniu dwu stron sprawia, że współdziałanie między nimi jest czynnikiem decydującym o sprawności całego przedsięwzięcia. Prawda ta musi znaleźć odbicie w każdym etapie przygotowań i w trakcie luzowania, tym bardziej że niewiele jest sytuacji na polu walki, w których zainteresowanie dwu stron współdziałaniem miałoby tak naturalne, wynikające z ich żywotnych interesów podłoże. Wszelkie zakłócenia są niebezpieczne dla każdego z uczestników. To właśnie sprawia, że luzowanie musi być przedsięwzięciem wspólnie planowanym przez organa dowodzenia zmienianych i zmieniających. Ważne jest, by proces ten nie przebiegał dwutorowo, nawet gdy jest nadzieja na dokonanie późniejszych uzgodnień. Niezależnie od miejsca planowania musi to być od początku do końca przedsięwzięcie realizowane z udziałem obu stron, przy czym powinny być uwzględnione ich nie zawsze zgodne interesy. Dlatego też, w wypadku luzowania pododdziałów niezbędna jest strona trzecia - organizator luzowania (przełożony), jako organ planujący, koordynujący i zabezpieczający przebieg procesu.

Zakres prac przygotowawczych każdej ze stron jest różny. Stąd też celem rozważań w tym rozdziale będzie określenie

zakresu oraz treści merytorycznej przedsięwzięć realizowanych zarówno w zakresie planowania, jak i organizowania luzowania pododdziałów przez strony w nim uczestniczące.

4.1. Przedsięwzięcia dowódcy i sztabu organizującego luzowanie

We wszystkich opracowaniach monotematycznych oraz dokumentach normatywnych podkreśla się warunek szczegółowego przygotowania luzowania. Doświadczenia historyczne, praktyka ćwiczebna wojsk oraz wyniki sondażu diagnostycznego (załącznik 3) dowodzą, że determinantem osiągnięcia skrytości i szybkości luzowania jako czynników jego skuteczności jest wszechstronne przygotowanie i zabezpieczenie całego procesu. Analiza sytuacji taktycznych, w których prowadzono lub celowe jest luzowanie pododdziałów wskazuje, że jego przygotowanie odbywa się z reguły na szczeblu oddziału lub związku taktycznego, rzadko w batalionie. Niezależnie od warunków luzowania (wymuszone czy zamierzone) proces przygotowania obejmuje:

- planowanie (wypracowanie decyzji oraz opracowanie dokumentów bojowych);
- zorganizowanie działań (postawienie zadań, przygotowanie pododdziałów, wykonanie innych przedsięwzięć poprzedzających luzowanie).

Jednak właśnie określone warunki każdorazowo rzutują na zakres realizacji poszczególnych czynności. W sytuacjach wymuszonych, gdy determinantem działania jest czas, czynności przygotowawcze skraca się do minimum. W warunkach luzowania zamierzonego okres przygotowawczy realizuje się szczególnie starannie - w myśl regulaminowej zasady, że "... Powinno ono być szczegółowo przygotowane oraz szybko i skrycie przepro-

wadzone. Czas i kolejność luzowania ustala przełożony wyższego szczebla".⁷⁰⁾

Praca dowódcy i sztabu nad wypracowaniem decyzji nie odbiega od przyjętych zasad w innych rodzajach działań bojowych. Występuje tu jednak szereg specyficznych cech, do których między innymi należy zaliczyć:

- zebranie danych szczegółowych o położeniu nieprzyjaciela i analizie możliwości jego oddziaływania na przebieg luzowania;

- zebranie informacji o dokładnym położeniu pododdziałów luzowanych, co najmniej do szczebla plutonu i sąsiednich pododdziałów oraz wykonywanych przez nie zadań bojowych;

- specyficzny sposób organizacji współdziałania i zabezpieczenia luzowania;

- opracowanie nowych dokumentów zapewniających sprawność organizacyjną luzowania;

- ustalenie czasowo-przestrzennego harmonogramu wykonania poszczególnych czynności organizowania i przeprowadzenia luzowania.

Specyfika realizowanych przedsięwzięć zarówno w okresie planowania, jak i organizacji, a później ich prowadzenia powoduje, że czynności związane z przygotowaniem luzowania pododdziałów powinny być wykonywane bezpośrednio w terenie. Z tego też względu, po podjęciu zamiaru o luzowaniu niezbędnym jest wyłonienie grupy operacyjnej (rekonesansowej) ukierunkowanej na wykonanie szczegółowego planowania i uzgodnień ze stroną luzowaną.

Organizacja wspólnej pracy dowódców i sztabów luzujących i luzowanych stron w praktyce ćwiczebnej najczęściej wyra-

⁷⁰⁾ Regulaminu walki... Projekt, op. cit., s. 35.

żana była w formie tabeli (tab. 3.).

Tabela 3. Organizacja wspólnej pracy stron uczestniczących w luzowaniu

Treść przedsięwzięć przeprowadzanych wspólnie	Kto jest przydzielony do pracy		Czas i miejsce spotkania
	z jednostek luzujących (pododdziałów)	z jednostek luzowanych (pododdziałów)	

Grupa ta przebywając w rejonie luzowania wspólnie z przedstawicielami strony luzowanej rozpoznaje nieprzyjaciela, teren i trasę domarszu do rejonu, zapoznaje się z ugrupowaniem sił i środków w rejonie luzowania, systemem obserwacji, reżimem ognia oraz rozmieszczeniem i stanem umocnień obronnych, zapór i stanowisk dowodzenia; określa rejony zbiórki po luzowaniu oraz drogi domarszu do nich. Mając na uwadze sytuację bojową, określa czas luzowania, kolejność jego przeprowadzenia oraz przedsięwzięcia zabezpieczające i sposób działania na wypadek ataku nieprzyjaciela.

Stopień detalizacji studiowanych problemów dla sztabów związków taktycznych czy oddziałów będzie różny. Jeżeli sztab związku taktycznego interesuje się z reguły tylko charakterem terenu, ogólnym stanem rozbudowy inżynieryjnej rejonu na ważniejszych kierunkach (odcinkach), to sztab oddziału oprócz powyższego szczegółowo rozpoznaje system ognia, zapory inżynieryjne, udokładnia i rozdziela trasy marszu dla pododdziałów wykonujących luzowanie.

Wszystkie główne, uzgodnione problemy przyjętego sposobu działania odzwierciedlane są w planie luzowania, który jest

podstawowym dokumentem zawierającym całokształt przedsięwzięć prowadzenia tego działania. Obejmować może on część graficzną na mapie z legendą w formie opisowej oraz harmonogram organizacyjny działania i kierowania przebiegiem luzowania.

Graficzny *plan luzowania* powinien być opracowany, w zależności od szczebla dowodzenia, na mapie w skali 1:50 000 lub na szkicu działania. Zawierać winien sposób luzowania oraz zadania i działanie pododdziałów luzujących i luzowanych z elementami współdziałania oraz zabezpieczenia i dowodzenia. Graficzny plan luzowania powinien zawierać:

- ugrupowanie i położenie nieprzyjaciela ze szczegółowym umiejscowieniem sił i środków rozpoznania oraz ogniowego rażenia, z możliwym zakresem ich oddziaływania, jak również możliwy charakter przeciwdziałania nieprzyjaciela;

- linie rozgraniczenia i ugrupowanie pododdziałów luzujących i luzowanych oraz realizowane przez nie zadania bojowe, jak również sąsiadów;

- drogi luzowania (główne i zapasowe) pododdziałów luzujących oraz rejony wyjściowe (wyczekiwania);

- na drogach pododdziałów luzujących rubieże rozwinięcia i spotkania z przewodnikami oraz ewentualnie rubież spieszenia;

- drogi odejścia pododdziałów luzowanych, rejony zbiórki oraz rejony ich ześrodkowania do odtworzenia zdolności bojowej;

- organizacyjny sposób działania służby porządkowo-ochronnej i regulacji ruchu oraz miejsca i czas oczekiwania przewodników wydzielonych z pododdziałów luzowanych;

- zadania wykonywane siłami i środkami szczebla nadrzędnego;

- system zabezpieczenia ogniowego luzowania, rozmieszczenie sił i środków, ich zadania i sposoby działania;
- główne elementy współdziałania pododdziałów luzujących i luzowanych wraz z elementami zabezpieczenia bojowego i sąsiadami;
- rozmieszczenie punktów dowódczo-obszernych od szczebla plutonu pododdziałów luzowanych oraz stanowisk dowodzenia wojsk luzujących i luzowanych, jak również czas ich działania w poszczególnych położeniach.

Część opisową planu luzowania może stanowić legenda, która powinna ujmować wszystkie elementy, których nie można przedstawić graficznie. Może ona zawierać:

- wnioski z oceny nieprzyjaciela w zakresie możliwości destrukcyjnego oddziaływania na podchodzące pododdziały do luzowania i przeciwdziałania w trakcie luzowania;
 - cel luzowania i zamiar dowódcy wykonania tego zadania;
 - podział sił i środków (jeżeli wystąpi taka potrzeba);
 - stosunek sił i środków oraz ich gęstość, możliwości bojowe na określonych kierunkach i w rejonie luzowania;
- wykorzystanie rodzajów wojsk w zakresie zabezpieczenia luzowania;
- stan i podział zapasów materiałowych (jeżeli występuje taka potrzeba);
- termin gotowości bojowej, w tym: gotowości ognia artylerii i środków OPL do zabezpieczenia luzowania, gotowości pododdziałów i zakończenia luzowania;
- sygnały współdziałania i dowodzenia na okres luzowania.

Harmonogram kierowania luzowaniem powinien obejmować etapy organizowania i prowadzenia luzowania. Każdy etap z kolei zawierać powinien wykonywane przedsięwzięcia w chronologicznym zestawieniu z określeniem czasu ich realizacji i sygnały

dowodzenia. W zestawieniu przedsięwzięć powinno uwzględniać się również elementy współdziałania i zabezpieczenia bojowego luzowania. Konkretną problematykę ujmowaną w harmonogramie warunkuje sposób prowadzenia luzowania.

Harmonogram ten stanowi bardzo istotną część opisowo - graficzną planu luzowania i znacznie usprawnia dowodzenie podczas luzowania. Badania dokumentacji prowadzonych ćwiczeń wykazały, że z reguły harmonogram ten wykonywany jest w postaci tabeli (tab. 4).

Tabela 4. Układ harmonogramu luzowania pododdziałów

Jakie pododdziały przeprowadzają luzowanie?	Kogo luzują?	W jakim rejonie przeprowadza się luzowanie?	Czas luzowania		Kto ostatnia luzowanie i kto jest za to odpowiedzialny?
			po- czą- tek	ko- niec	

Doświadczenia z ćwiczeń, w których prowadzone było luzowanie wskazują, że taka forma oraz treść planu i harmonogramu stwarza niezbędne warunki do sprawnego kierowania procesem organizacji i prowadzenia luzowania.⁷¹⁾

Dokonanie uzgodnień merytorycznych treści oraz opracowanie powyższych dokumentów stanowi niezbędny warunek przejścia do etapu organizowania luzowania. Etap ten, w odniesieniu do organizatora luzowania, obejmuje głównie postawienie zadań (wydanie rozkazu bojowego, zorganizowanie współdziałania i zabezpieczenia działań) oraz kontrolę przygotowania działań przez podwładnych.

71) Wystąpienie szefa Oddziału Operacyjnego Sztabu POW na konferencji naukowej. Materiały..., op. cit., s. 72.

Dowódca organizujący luzowanie powinien dążyć, by proces stawiania zadań odbywał się w rejonach luzowania i brały w nim udział jednocześnie wszystkie zainteresowane strony. O ile w wypadku przyjęcia sposobu zaczepnego lub obronnego osłonowego nie zawsze będzie to możliwe i konieczne, to przy luzowaniu obronnym pozycyjnym jest warunkiem wręcz obligatoryjnym. Wiąże się to bezpośrednio z zapewnieniem dowódcom pododdziałów możliwości wykonania czynności związanych z przygotowaniem luzowania w terenie, w ich rejonach luzowania, co znacznie zwiększa efektywność procesu wymiany i organizacji systemu walki przez pododdział luzujący, powodując tym samym skrócenie czasu przebiegu luzowania.

W procesie stawiania zadań szczególną rolę spełnia organizacja współdziałania. Winno się je rozpatrywać i organizować w dwóch płaszczyznach, jako:

- współdziałanie pomiędzy elementami ugrupowania bojowego pododdziału luzującego;

- współdziałanie pomiędzy elementami ugrupowania bojowego pododdziału luzującego i luzowanego.

W czasie organizacji współdziałania organizator luzowania powinien skoordynować wysiłek stron luzowania, zapewniając osiągnięcie tożsamyh lub zgodnych celów działania oraz spowodować, aby wszyscy dowódcy jednoznacznie rozumieli cel działania, zadania bojowe i sposoby ich wykonania, a także znali sygnały powiadamiania, współdziałania i dowodzenia.

Regulamin walki obliuguje do organizacji współdziałania na korzyść pododdziału spełniającego zasadniczą rolę w realizacji zadania. W luzowaniu trudno jednak ustalić kto powinien spełniać w tym procesie rolę wiodącą. Praktyka ćwiczebna wojsk wskazuje, że punktem odniesienia był z reguły pododdział luzujący. W zależności od czasu, jaki pozostaje w

dyspozycji, współdziałanie może być organizowane metodą omówienia działania poszczególnych pododdziałów, metodą przekazania wytycznych lub też przeprowadzenia gry taktycznej z rozgrywaniem zasadniczych epizodów. W każdym jednak wypadku organizator powinien:

- ustalić dozory;
- wskazać możliwe warianty działania nieprzyjaciela oraz jego silne i słabe strony;
- określić cel luzowania oraz zsynchronizować sposoby działania pododdziałów w czasie wykonywania poszczególnych przedsięwzięć (etapów) luzowania, w tym także sposób działania ubezpieczeń, sposoby zabezpieczenia skrzydeł i tyłów, współdziałania z sąsiadami, sposób likwidacji skutków uderzeń nieprzyjaciela;
- uzgodnić warianty działania stron luzowania w zależności od możliwego charakteru działania nieprzyjaciela;
- ustalić jednolite sygnały dowodzenia, powiadamiania i współdziałania.

Mając na uwadze konieczność działania w nocy lub innych warunkach ograniczonej widoczności, dodatkowo powinien określić:

- sposób wzmocnienia rozpoznania, ubezpieczeń bojowych oraz obserwacji;
- sposób oznakowania własnych pododdziałów, ich skrzydeł, dróg przesunięcia oraz przejść w zaporach, a także użycia przyrządów optoelektronicznych.

W powyższy scenariusz powinny być włożone treści zawarte w planie i harmonogramie luzowania. W praktyce ćwiczebnej wykonywano także dokument w postaci planu współdziałania. Z reguły jednak stanowił on zmodyfikowane ujęcie dokumentów głównych.

W odniesieniu do zabezpieczenia procesu luzowania priorytetową rolę zawsze spełnia strona organizująca to przedsięwzięcie. Organizując zabezpieczenie działań określa się kolejność, zakres i czas realizacji przedsięwzięć umożliwiających uniknięcie uderzeń nieprzyjaciela i stwarzających warunki wykonania luzowania. Praktyka ćwiczebna wojsk wykazuje, że niezależnie od sposobu luzowania, zawsze maksymalnie wykorzystywano funkcjonujące systemy zabezpieczeń organizatora i strony luzowanej.

Dalsze przedsięwzięcia związane z organizacją luzowania wykonują już pododdziały luzujące i luzowane. Rola dowódcy i sztabu organizującego luzowanie zredukowana jest do kontrolowania. Jednak kontrola ta winna stanowić przejaw stałej troski o właściwy obieg informacji i mieć na celu udzielenie pomocy podwładnym podczas wykonywania zadań. Umożliwia ona jednocześnie podjęcie środków zaradczych i pomocniczych, a zarazem dostarcza danych do oceny bieżącej sytuacji.

* *

*

Do zapoczątkowania procesu luzowania niezbędny jest udział strony trzeciej - organizatora (przełożonego). Badania dokumentacji ćwiczeń operacyjno-taktycznych dowodzą, że podczas luzowania związków taktycznych i oddziałów rola tej trzeciej strony sprowadzała się zazwyczaj do podjęcia decyzji o konieczności luzowania i nakazania jego przeprowadzenia lub tylko zatwierdzenia takiej decyzji. Wszelkie działania związane z przygotowaniem luzowania spadały na wojska luzujące i luzowane. W odniesieniu do luzowania pododdziałów ma się zgoła inaczej. Jak wykazuje praktyka ćwiczebna wojsk, organizator luzowania partycypuje w procesie planowania i częściowo organizowania luzowania pododdziałów. W jego ges-

tii leży proces uzgodnień oraz opracowanie planu luzowania i harmonogramu jego prowadzenia. On też zapewnia możliwość przygotowania luzowania przez dowódców pododdziałów bezpośrednio w terenie, w rejonach luzowania.

4.2. Przygotowanie luzowania w pododdziałach

Chociaż regułą jest planowanie luzowania pododdziałów na szczeblu związku taktycznego i oddziału, istnieją sytuacje taktyczne obligujące także dowódcę batalionu, a nawet kompanii (np. luzowanie załóg obronno-ochronnych) do przygotowania tego działania. Jak wykazują doświadczenia wojenne (Tobruk, Wietnam) oraz ćwiczenia z wojskami (1/5 pz 12 DZ w dniach 7-8.03. 1989 r.), organizatorem luzowania może być dowódca pododdziału. Niezależnie od zaistniałej sytuacji inicjatywę planistyczną i organizacyjną zawsze przejmuje organizator i pododdział luzujący. Z tego też powodu, o ile organizator ograniczy się jedynie do ustalenia czasu i kolejności luzowania (wymóg regulaminowy),⁷²⁾ inicjatywę w zakresie przygotowania luzowania przejmuje dowódca pododdziału luzującego.

Po otrzymaniu rozkazu do luzowania dowódca pododdziału ocenia sytuację, przyjmuje zamiar działania i sporządza zarys planu luzowania, po czym z podległymi dowódcami wyjeżdża w teren na rekonesans. Rekonesans jest tu niodzowną czynnością dla zapewnienia sprawnego przebiegu luzowania. Z reguły udział w rekonesansie biorą wszyscy dowódcy pododdziałów uczestniczących w luzowaniu do szczebla plutonu włącznie. Jednocześnie dla lepszego i dokładniejszego zapoznania się z rejonem luzowania przyszłych działań praktykowane jest wysy-

⁷²⁾ Por. Regulamin walki..., op. cit., s. 117.

łanie z każdej kompanii po jednym oficerze, a z każdego plutonu po jednym podoficerze, którzy pozostają w przyjmowanych punktach do czasu przybycia swoich pododdziałów.

W czasie rekonesansu dowódca batalionu (kompanii, plutonu) wspólnie z dowódcą pododdziału luzowanego zapoznaje się z położeniem nieprzyjaciela i pododdziałów przekazujących punkty oporu (zadania), z organizacją systemu ognia, rozbudową inżynieryjną punktów oporu i rozmieszczeniem zapór, wybiera skryte podejścia, ustala sposób regulacji ruchu, miejsce i czas spotkania przybywających pododdziałów z przewodnikami oraz kolejność i sposób luzowania. Dokonanie powyższych ustaleń warunkuje stworzenie realnego i uzgodnionego planu luzowania oraz harmonogramu jego prowadzenia.

Po rekonesansie i dokonaniu wszystkich uzgodnień dowódca pododdziału luzowanego podaje podwładnym:

- kolejność i sposób przekazania punktów oporu (zadań);
- rejon zbiórki po luzowaniu, drogi i kolejność wyjścia do niego;
- przedsięwzięcia związane z osłoną i maskowaniem;
- miejsce i czas wysłania przewodników w celu doprowadzenia luzujących pododdziałów (o ile ustalono, że przewodników wystawi luzowany);
- miejsca wystawienia posterunków regulacji ruchu (jak wyżej);
- czas rozpoczęcia i zakończenia luzowania;
- sposób działania w wypadku ataku nieprzyjaciela podczas luzowania.

Następnie pododdział luzowany przystępuje do przygotowania zajmowanych rejonów (punktów oporu) do przekazania. Doprowadza do porządku stanowiska ogniowe (dostosowuje do potrzeb środków luzujących), pola minowe i przeszkody inżynieryjne,

wzmacnia obserwację nieprzyjaciela, wyznacza dodatkowe dużyne środki ogniowe, szkoli żołnierzy wyznaczonych na przewodników. W razie konieczności dla udokładnienia ugrupowania nieprzyjaciela, siłami zmienianych mogą być prowadzone także wypadki.

Dowódca grupy rekonesansowej w czasie powrotu do rejonu pobytu pododdziałów wskazuje w terenie drogi podejścia do rejonów luzowania, punkty spotkania z przewodnikami oraz miejsca posterunków regulacji ruchu.

Po powrocie do rejonu dowódca pododdziału w procesie stawiania zadań podaje podwładnym:

- czas opuszczenia rejonu;
- miejsca rozmieszczenia posterunków regulacji ruchu;
- miejsca i czas spotkania z przewodnikami;
- czas rozpoczęcia i zakończenia luzowania;
- sposób utrzymania łączności w czasie luzowania;
- sposób działania w wypadku ataku nieprzyjaciela podczas luzowania.

Dalsze czynności dowódcy pododdziału luzującego sprowadzają się głównie do przygotowania pododdziału do luzowania oraz wykonania innych przedsięwzięć poprzedzających luzowanie. Przygotowując pododdział do luzowania uzupełnia się zapasy amunicji, paliw oraz innych środków materiałowych, a także przygotowuje dowódców i żołnierzy do wykonania zadania oraz broń i sprzęt techniczny do użycia w nocy. Obowiązkiem każdego dowódcy pododdziału w tym okresie jest także prowadzenie z żołnierzami pracy wyjaśniająco-mobilizującej nacelowanej głównie na osiągnięcie skrytości i szybkości luzowania.

W sprzyjającej sytuacji można także przeprowadzić ćwiczenie taktyczne, szczególnie dotyczące sposobu działania

wozów bojowych i drużyn w rejonie luzowania.

* *

*

Niezależnie od warunków luzowania główną rolę w jego planowaniu odgrywa organizator (przełożony), natomiast przy organizacji - dowódca pododdziału luzującego. Do tych stron - uczestników luzowania należy inicjatywa w zakresie jego przygotowania. Szczególną rolę w całym procesie odgrywa rekonesans, stanowiąc sobą jeden z głównych warunków sprawnego luzowania, którego przeprowadzenie jest czynnością niezbędną. Udział w rekonesansie biorą wszyscy dowódcy pododdziałów do szczebla plutonu, uczestnicząc w rekonesansie przełożonego i prowadząc go we własnym rejonie luzowania.

Rozdział 5

PROWADZENIE LUZOWANIA PODODZIAŁÓW PIECHOTY

Pododdziały prowadzące luzowanie zależnie od rozwoju sytuacji bojowej, precyzji w organizacji i przestrzeganiu współdziałania i wielu innych uwarunkowań mogą napotykać szereg specyficznych trudności. Stąd też nierealnym jest wypracowanie jednolitego scenariusza gwarantującego osiągnięcie regulaminowej "skrytości i szybkości luzowania".⁷³⁾ Określenie w poprzednich rozdziałach głównych czynników warunkujących efektywność luzowania i istniejących pomiędzy nimi współzależności, a także zakresu przedsięwzięć planistycznych i organizacyjnych stron uczestniczących w luzowaniu powoduje możliwość prezentacji taktyki luzowania pododdziałów warunkującej sprawny jego przebieg. Każdorazowo jednak zakres realizacji poszczególnych przedsięwzięć uzależniony jest od przyjętego sposobu luzowania. Stąd też rozważania prezentowane w niniejszym rozdziale ukierunkowane będą na przedstawienie techniki luzowania pododdziałów i uzyskanie odpowiedzi na pytanie:

Jak prowadzić luzowanie pododdziałów różnymi sposobami?

5.1. Luzowanie zaczepne

Luzowanie zaczepne polega na wejściu pododdziału luzującego w rejon luzowania w wyniku ograniczonego natarcia.

⁷³⁾ Regulamin walki wojsk lądowych... cz. II, op. cit., s. 155.

Przesunięcie przedniego skraju z reguły następuje na głębokość zadania bliższego kompanii. Tak więc prowadzenie luzowania zaczepnego wzorowane jest na natarciu po podejściu z głębi i wymaga posiadania określonej przewagi. Uderzenie pododdziałów powinno być wspierane środkami wszystkich uczestników luzowania. Oznacza to konieczność wcześniejszego przygotowania i wysłania sił wspierających, jak również osłaniających i zabezpieczających luzowanie. Mogą to być: artyleria do ognia pośredniego, środki obrony przeciwlotniczej, środki przeciwpancerne do strzelania na wprost, oddziały zabezpieczenia ruchu, elementy zabezpieczenia technicznego, a także punkty dowódczo-obserwacyjne i służba porządkowo-ochronna. Aby nie osłabić wsparcia środków luzowanego, środki luzującego wprowadza się zazwyczaj do nowych rejonów.

W sytuacji, gdy pododdział luzowany naciera, należałoby stosownie wcześniej powstrzymać jego natarcie, by mógł na czas zorganizować zabezpieczenie ogniowe luzowania, uchwycić i utrzymać rubież ataku do luzowania oraz zwolnić drogi. Jest to bowiem działanie podobne do zabezpieczenia wejścia do walki drugich rzutów w natarciu.

W zależności od sytuacji pododdział luzujący może rozpocząć marsz bezpośrednio za siłami osłonowymi albo po zajęciu przez nie stanowisk ogniowych i rejonów rozmieszczenia. Pododdziały luzujące powinny rozwijać się tak jak do natarcia, jednak zazwyczaj ugrupowane w jednym rzucie, ewentualnie uszykowane kątem w tył, z możliwością szybkiego przyjęcia ugrupowania odpowiadającego przyszłej walce. Uderzenie powinno następować na szerokim froncie (w całej szerokości rejonu luzowania), by jak najszybciej zdobyć rejon luzowania. Najważniejsze bowiem w luzowaniu zaczepnym jest uchwycenie

rejonu i co najmniej czasowe bronienie go, by luzowany mógł szybko i bezpiecznie wyjść, a niejako wtórne jest tu rozbi-
cie nieprzyjaciela.⁷⁴⁾ Stąd też należy dążyć do ataku bez
spieszania piechoty. Po opanowaniu rejonu luzowania podod-
działy luzujące pozostają na przednim skraju rejonu luzowa-
nia. Wskazaniem byłoby, aby uderzały w takich pasach (kierun-
kach), jakie będą utrzymywały po luzowaniu.

Organizowanie systemu ognia w luzowaniu zaczepnym jest
przedsięwzięciem złożonym, wymagającym najpierw tworzenia go
do potrzeb natarcia, a później obrony. Z tego też względu
wykorzystanie systemu ognia pododdziałów luzowanych jest
znacznie ograniczone. Każdorazowo trzeba będzie tworzyć go
od podstaw. Podobnie przedstawia się wykorzystanie infras-
truktury inżynieryjnej. Wyjście pododdziałów do przodu oz-
nacza konieczność całkowicie samodzielnego rozbudowania in-
żynieryjnego zdobytego terenu. Ułatwieniem może być jedynie
możliwość wykorzystania okopów po pierwszorzutowych kompa-
niach lub też zorganizowanie ubezpieczeń bojowych na zdoby-
tym terenie, gdy punkty oporu pokrywałyby się z punktami lu-
zowanych pododdziałów. Dlatego też w luzowaniu zaczepnym
trudno mówić o przekazaniu czegokolwiek, może z wyjątkiem
nieprzyjaciela. Pododdział luzujący przejmując walkę z nim,
odpychając go od pododdziału luzowanego stwarza mu możliwość
wyjścia z walki. To z kolei powoduje, że mimo znacznej roli
luzowanych pododdziałów w zabezpieczeniu luzowania, dowodzić
całością sił winien dowódca pododdziału luzującego, a nie
(jak jest powszechnie stosowane) dowódca luzowany.

Po opanowaniu rejonu luzowania pododdziały przystępują do
organizacji systemu ognia i rozbudowy inżynieryjnej zajmowa-

⁷⁴⁾ J. Pająk: Luzowanie..., op. cit., s. 99.

nych rubieży w zakresie potrzebnym do przyszłych działań, ale także niezbędnym do utrzymania rubieży (punktu oporu).

Po osiągnięciu gotowości systemu ognia i obrony rejonu luzowania, luzowane pododdziały mogą wychodzić do rejonów zbiórek kolejno poszczególnymi elementami ugrupowania bojowego albo całością sił, według modelu będącego odwrotnością rozwijania pododdziału do natarcia z marszu. Jako pierwsze z rejonu luzowania wychodzą elementy tyłowe i elementy rodzajów wojsk niezaangażowane bezpośrednio w luzowaniu, za nimi pododdziały zmechanizowane (czołgów), a w ostatniej kolejności środki przeciwlotnicze i artyleria.

Po opuszczeniu rejonu luzowania przez wszystkie siły strony luzowanej dowódca pododdziału składa meldunek o zakończeniu luzowania. Podpisywanie jakichkolwiek protokołów jest w tym wypadku zbędne.

5.2. Luzowanie obronne

Luzowanie obronne polega na wprowadzeniu luzującego pododdziału w rejon luzowania, który pokrywa się całkowicie lub częściowo z rejonem (punktem) zajmowanym przez poddział luzowany i przejęciu możliwie największej części elementów istniejącego systemu obrony. Przebieg tego procesu będzie zawsze warunkowany istniejącą sytuacją bojową oraz rodzajem dalszych działań strony luzującej. W każdym jednak wypadku prowadzi się je według podobnego układu.

W luzowaniu obronnym - prowadzonym zarówno całością pododdziału, jak i kolejno jego częściami - niezbędnym jest stworzenie w pierwszej kolejności warunków do luzowania. Z tego też względu odpowiednio wcześniej przegrupowuje się w rejon luzowania (o ile jest taka potrzeba i wynika z planu luzowania) siły osłonowo-zabezpieczające, przede wszystkim

artylerie, środki obrony przeciwlotniczej, środki przeciwpancerne, elementy rozpoznania i dowodzenia oraz służbę porządkowo-ochronną, a więc głównie środki pozostające w dyspozycji przełożonego i nie biorące udziału w procesie przekazania zadań. Z reguły zajmują one nowe rejonu stanowisk ogniowych i rozmieszczenia. Wskazane jest przy tym, aby środki przeciwpancerne do strzelania na wprost nie zajmowały rubieży ogniowych na zagrożonych kierunkach a oczekiwały w rejonach w gotowości do działania na nich. W luzowaniu obronnym bowiem nie ma zazwyczaj potrzeby wspierania uderzenia (w przeciwieństwie do luzowania zaczepnego).

Pododdział luzujący rozpoczyna marsz do rejonu luzowania z reguły po zajęciu stanowisk ogniowych i osiągnięciu gotowości do osłony luzowania przez siły osłonowe. Odległość rejonów wyjściowych pozwala zazwyczaj przyjmować ugrupowanie marszowe zapewniające szybkie wejście w rejon luzowania i bezkolizyjne przyjęcie ugrupowania bojowego do przyszłej walki. Tak więc dla pododdziału samo dojście do rejonu luzowania nie stanowi zazwyczaj problemu, chociaż prowadzi się je w nocy lub innych warunkach ograniczonej widoczności. Trudności z "trafieniem" następują dopiero podczas wyprowadzania techniki bojowej na przedni skraj i zajmowania przydzielonych stanowisk ogniowych (okopów). Stąd też praktykowane nagminnie w ćwiczeniach wydzielanie przewodników dla wszystkich pododdziałów i wysyłanie ich na rubieżę rozwinięcia wydaje się nieracjonalne. Z jednej strony wymaga wyprowadzenia z walki około plutonu żołnierzy na batalion, z drugiej zaś nie zwasze przynosi pożądany efekt. Żołnierze wydzieleni ze stanowisk obronnych drużyn kompanii pierwszego rzutu i wysłani kilka kilometrów w głąb, pomimo rozpoznania trasy, w warunkach nocy także błądzili i nie trafiali do

wyznaczonych miejsc.⁷⁵⁾ Zupełnie zbędne jest ich wyznaczanie dla pododdziałów kompanii drugiego rzutu.

W każdym wypadku niezbędne jest natomiast wydzielanie przewodników dla wprowadzenia drużyn i ich wozów bezpośrednio na stanowiska ogniowe. Praktyka ćwiczeń z wojskami wskazuje, że pododdział (zazwyczaj pluton) po dotarciu do swojego rejonu luzowania zawsze zajmuje na pewien okres "zakryty rejon wyczekiwania". Z niego dopiero po spieszeniu drużyn, wyprowadzane są one rowami łączącymi do swoich stanowisk obronnych. W czasie prowadzonych badań nie stwierdzono, by kiedykolwiek praktykowano w luzowaniu kompanii pierwszego rzutu bezpośredniego wprowadzania BWP z drużynami na główne stanowiska ogniowe. Tak więc przewodnicy przeprowadzają najpierw drużyny, a następnie ich wozy bojowe na wyznaczone stanowiska (obronne, ogniowe), a więc to przeprowadzenie następuje na długości 300 - 1500 m.

O ile spieszone drużyny zawsze wprowadzane są na główne stanowiska obronne, to ich wozy bojowe mogą luzować w różny sposób. W plutonach zmechanizowanych pozostają zazwyczaj całością w zakrytych rejonach wyczekiwania, przygotowując dane do strzelania z rubieży ogniowych lub zajmują ukrycia z tyłu stanowisk obronnych własnych drużyn, a na stanowiska ogniowe wchodzi bezpośrednio po opuszczeniu ich przez luzowanego lub dopiero po zakończeniu luzowania, wprowadzane już przez własnych przewodników. Sposób ten jest jednak mało przydatny w odniesieniu do luzowania pododdziałów czołgów. Przy luzowaniu czołgów, a także BWP, wskazanym jest wycofywanie jednego - dwóch czołgów (BWP) w plutonie na zapasowe stano-

⁷⁵⁾ Wniosek z eksperymentów badawczych i sondażu diagnostycznego.

wiska ogniowe (jeżeli ich brak, to w ukrycia) na 1 - 2 godziny przed podejściem wozów luzujących. Wówczas część luzujących bezpośrednio wprowadza się na główne stanowiska ogniowe, a część zajmuje zapasowe lub pozostaje w tyle w ukryciach i tam przygotowuje dane do strzelania oraz organizuje system ognia. Pozwala to na zachowanie ciągłości systemu ognia oraz znacznie przyspiesza luzowanie.

Nie praktykowane, chociaż możliwe, jest także wcześniejsze wycofanie wszystkich luzowanych wozów bojowych na zapasowe stanowiska ogniowe (ukrycia) i wprowadzanie luzujących wozów bezpośrednio na stanowiska ogniowe.

Nie do przyjęcia jest natomiast (czasami ćwiczone) wyjście luzowanych wozów bojowych ze stanowisk ogniowych i zajęcie miejsca bezpośrednio obok nich (2 - 3 m) oraz włączenie tylnych świateł obrysowych dla lepszego wskazania miejsca stanowiska ogniowego. Takie wozy pozostając przez dłuższy czas w miejscu bez ukrycia, w zasięgu skutecznego ognia środków przeciwpancernych nieprzyjaciela, są doskonale widocznym celem.

Poruszanie się wszystkich pojazdów w rejonie luzowania musi być ograniczone do minimum i odbywać się tylko przy wykorzystaniu noktowizorów pasywnych. Jednak odnalezienie przygotowanego okopu i wjazd do niego na noktowizji (nawet z przewodnikiem) jest utrudnione. Z tego też względu praktykuje się wysyłanie impulsów światła rozproszonego bezpośrednio z okopu w kierunku nadjeżdżającego wozu lub też, gdy wóz luzujący zajął zapasowe stanowisko ogniowe (jest w ukryciu) wskazanie mu głównego stanowiska przez włączenie tylnych świateł obrysowych wozu luzowanego będącego jeszcze na tym stanowisku (nie widoczne od strony nieprzyjaciela).

Po dojściu do rejonu luzowania i spotkaniu z przewodnikami dowódcy pododdziałów udają się na punkty dowódczo-obszaryjne luzowanych, gdzie zapoznają się ze zmianami sytuacji bojowej od czasu rekonesansu oraz wspólnie z dowódcą pododdziału luzowanego kierują przebiegiem luzowania. Wprowadzaniem wozów bojowych na wyznaczone stanowiska ogniowe zajmuje się pomocnik dowódcy plutonu.

Dowódca drużyny po wprowadzeniu drużyny na wskazane stanowiska obronne organizuje obserwację i wspólnie z dowódcą drużyny luzowanej wskazuje stanowiska ogniowe karabinu maszynowego, granatnika przeciwpancernego i miejsca strzelców, nakazując ich przejście od obsługi luzowanych. Następnie zapoznaje się z wszystkimi danymi zawartymi w szkicu ognia drużyny luzowanej i umiejscawia je w terenie (w zakresie możliwym do lokalizacji w nocy), a w szczególności: dozory, ich numerację, nazwy i odległości do nich; położenie nieprzyjaciela i wykryte obiekty; stanowisko obronne drużyny; pas ognia i dodatkowy sektor ognia; główne i zapasowe stanowiska ogniowe bojowego wozu piechoty (transportera opancerzonego), karabinu maszynowego oraz granatnika przeciwpancernego, główne sektory ostrzału i dodatkowe sektory (kierunki) ostrzału z każdego stanowiska ogniowego; stanowiska obronne sąsiadów i granice ich pasów ognia na skrzydłach drużyny; odcinki ześrodkowań ognia plutonu i miejsca w nich, do których drużyna prowadzi ogień; zapory znajdujące się w pobliżu stanowiska obronnego drużyny i osłaniane jej ogniem; stanowisko ogniowe czołgu - jeśli znajduje się w pobliżu stanowiska obronnego drużyny - oraz główne i dodatkowe sektory ostrzału.

Znajomość powyższych danych pozwala dowódcy na sprecyzowanie zadań i ewentualną aktualizację systemu ognia. Goto-

wość systemu ognia w luzowaniu osiąga się, gdy środki ogniowe znajdują się na wyznaczonych stanowiskach i są przygotowane dane do strzelania (dane te przekazują sobie obsługi środków ogniowych i wozów bojowych).

Przed złożeniem meldunku o gotowości systemu ognia dowódca powinien osobiście sprawdzić znajomość zadań bojowych, stan inżynierskiej rozbudowy, a zwłaszcza ustawienie zapór, przygotowanie broni i danych do strzelania oraz nagromadzenie amunicji na stanowiskach ogniowych, zajęcie stanowisk przez elementy ubezpieczenia bezpośredniego i przygotowanie ich do walki oraz stopień realizacji przedsięwzięć zabezpieczenia działań.

Osiągnięcie gotowości systemu ognia przez pododdział luzowany kończy proces zamiany.

Dowódca plutonu po zapoznaniu się z ewentualnymi zmianami sytuacji bojowej, szkicem punktu oporu i umiejscowieniu w terenie wszystkich danych w nim zawartych oraz otrzymaniu meldunków od dowódców drużyn o gotowości systemu ognia, a także od pomocnika dowódcy plutonu o zajęciu stanowisk ogniowych przez wozy bojowe składa meldunek o zakończeniu zamiany.

Jeżeli w czasie zamiany nieprzyjaciel przejdzie do natarcia, przerywa się przyjmowanie stanowisk obronnych i punktów oporu i wszystkie pododdziały odpierają atak. Dowodzenie w tym czasie obejmuje dowódca luzowanego pododdziału. Luzowanie kontynuuje się po odparciu ataku nieprzyjaciela.

Zluzowane pododdziały (zazwyczaj drużynami) w ustalonej kolejności wychodzą do rejonu zbiórki, w którym po sprawdzeniu stanu żołnierzy, broni i sprzętu działają zgodnie z rozkazem przełożonego. Jeżeli nieprzyjaciel przejdzie do natarcia po złożeniu meldunku o zakończonej zamianie, pododdział

luzowany zazwyczaj kontynuuje przemieszczanie do rejonu zbiórki.

Wraz ze zmianą drużyn i plutonów piechoty dokonuje się luzowania elementów logistycznych kompanii. Umieszcza się je i urządza z reguły w miejscach rozmieszczenia dotychczasowych elementów lub obok nich.

Po odejściu elementów logistycznych i pododdziałów piechoty zmieniane są (lub opuszczają stanowiska) pododdziały wzmocnienia oraz wymieniane elementy ubezpieczeń bojowych i rozpoznawcze. O ile pododdział luzujący posiada środki wzmocnienia, których nie miał luzowany, urządza one nowe stanowiska od podstaw po wejściu w rejon luzowania najczęściej razem, a nawet przed piechotą.

Spośród elementów rozpoznawczych zazwyczaj w pododdziałach luzowanych funkcjonują jedynie posterunki obserwacyjne (obserwatorzy). Pozostałe elementy zazwyczaj zwijane są przed rozpoczęciem procesu luzowania i pododdział luzujący zmuszony jest organizować je od podstaw stosownie do charakteru przyszłych działań.

W wypadku luzowania pododdziału w sile batalionu wszystkie powyższe czynności przebiegają zwsze przemiennie, kolejno częściami sił, zazwyczaj kilkoma plutonami, rzadziej całością kompanii. Powszechnie praktykowane i zalecane jest luzowanie kompanii pierwszego rzutu - częściami, a kompanii drugiego rzutu - całością, po zakończeniu luzowania pierwszego rzutu. Bateria moździerzy batalionu wchodzi w rejon luzowania całością sił z czołowymi plutonami piechoty i po zajęciu tymczasowych stanowisk ogniowych jest w gotowości do wsparcia ogniowego luzowania. Po zakończeniu procesu wymiany piechoty i opuszczeniu rozbudowanych stanowisk ogniowych przez baterię moździerzy batalionu luzowanego zazwyczaj

przechodzi na ich miejsce.

Podczas luzowania dowódcy zmienianych pododdziałów przekazują stronie zmieniającej szkice ognia, szkice punktów oporu i mapy, a także inne dokumenty odzwierciedlające dane o nieprzyjacielu, o organizacji systemu ognia, terenie i rozbudowie inżynieryjnej. Przekazanie środków materiałowych następuje na podstawie dokumentu, który po wypełnieniu przekazywany jest do organizatora luzowania.

Po zakończeniu luzowania pododdziałów nie sporządza się aktów zdawczo-odbiorczych, czy też innych protokołów przekazania zadań. Byłoby to niepotrzebną formalnością biurokratyczną. Niezbędnym natomiast jest złożenie meldunku przez obie strony o zakończeniu zamiany, zazwyczaj w formie meldunku bojowego.

Przedstawiona koncepcja prowadzenia luzowania obronnego, sprawdzona w praktyce ćwiczebnej wojsk oraz w ćwiczeniu eksperymentalnym, umożliwia sprawny przebieg przedsięwzięcia i osiągnięcie regulaminowej "szybkości" z jednoczesnym zachowaniem żywotności pododdziałów.

WNIOSKI

I UOGOLNIENIA KONCOWE

W prezentowanej rozprawie dokonano próby określenia możliwości skrytego prowadzenia luzowania w kontekście posiadanych przez armie niektórych państw środków obserwacji pola walki, a także ustalenia zakresu przygotowania i sposobów prowadzenia luzowania pododdziałów piechoty na współczesnym polu walki.

Wyniki przeprowadzonych badań w pełni uzasadniły hipotezę roboczą i pozwoliły wyciągnąć szereg wniosków uzupełniających zawarte w niej treści.

* Działania bojowe prowadzone w okresie pierwszej i drugiej wojny światowej oraz wojen lokalnych na różnych teatrach działań wojennych i przy zastosowaniu najnowocześniejszych w danym czasie środków walki potwierdziły, że luzowanie wojsk - choć zawsze traktowane jako bardzo trudne - było stosowane często; co więcej, było ono także często pierwszym przedsięwzięciem poprzedzającym realizację zaczepnych lub obronnych zadań bojowych. Wymagało zawsze dokładnego przygotowania, wszechstronnego zabezpieczenia i sprawnego przeprowadzenia.

* Potwierdziła się zasada, że wojska luzujące mogą i powinny być użyte do osiągnięcia celów jakościowo nowych, zbyt trudnych dla wyczerpanego walkami poprzednika. Jednak podczas przygotowania i prowadzenia luzowania przedsięwzięcia realizowane przez strony w nim uczestniczące muszą się nierozdzielnie ze sobą wiązać i wzajemnie warunkować. Od skuteczności i efektywności luzowania w znacznej mierze zależy

nie tylko bezkolizyjne wyjście z walki strony luzowanej, ale także sprawność dalszych działań strony luzującej.

* Przyjęte przez niektóre państwa założenia prowadzenia rozpoznania oraz zwalczania wykrytych obiektów, a także posiadane przez nie środki rozpoznania wywierają istotny wpływ na możliwość skrytego i sprawnego luzowania pododdziałów. Zagrożenie wykrycia luzowania uzależnione jest głównie od potencjału bojowego pododdziału luzującego, sposobu jego podejścia do rejonu luzowania oraz oddalenia od linii styczności wojsk.

Dla zapewnienia maksimum prawdopodobieństwa zachowania skrytości luzowania (szczególnie w luzowaniu obronnym), przemieszczanie do rejonu luzowania powinno odbywać się jak najmniejszymi pododdziałami, a działania zmierzające do jego zabezpieczenia powinny być nacelowane głównie na maskowanie przed środkami radiolokacyjnymi strony przeciwnej.

W rejonie luzowania kompanii pierwszego rzutu niezbędne staje się podjęcie działań maskujących przed obserwacją termalną i noktowizyjną oraz ukrycie przed środkami rażenia prowadzącymi ogień bezpośredni.

* Zakres wykorzystania systemu walki pododdziału luzowanego uzależniony jest od zgodności struktur organizacyjnych stron oraz zgodności rodzaju walki przed i po luzowaniu. Każdy element przejęty przez stronę luzującą skraca czas luzowania, szczególnie w zakresie wyboru i przygotowania stanowisk ogniowych. Każdy element niejednorodności wprowadza w proces luzowania swoiste komplikacje.

* O sposobie luzowania pododdziałów decyduje konkretna sytuacja taktyczna oraz rodzaj walki.

Luzowanie zaczepne jest działaniem aktywnym, znamionującym utrzymanie (przejęcie) inicjatywy, możliwym do stosowa-

nia w każdym rodzaju walki.

Luzowanie obronne pozycyjne to sposób luzowania o ograniczonej aktywności, zmierzający do zachowania stanu posiadania, możliwy do stosowania w okresie poprzedzającym lub kończącym każdy rodzaj walki. Może być prowadzone jednocześnie całością pododdziału w całym rejonie lub kolejno pojedynczymi elementami.

Luzowanie obronne osłonowe stosowane dotychczas głównie w obronie dla obrony, w świetle uwarunkowań obrony manewrowej może stać się działaniem aktywnym, zakładającym rezygnację z części w zamian za zachowanie większości zajmowanego rejonu.

* Niezależnie od warunków luzowania główną rolę w zakresie jego planowania odgrywa organizator (przełożony), natomiast przy organizacji dowódca pododdziału luzującego. Do tych stron - uczestników luzowania należy inicjatywa w zakresie jego przygotowania. Szczególną rolę w całym procesie odgrywa rekonesans, którego przeprowadzenie jest czynnością niezbędną.

Prowadzone badania pozwoliły udzielić odpowiedzi na postawione pytania badawcze i w efekcie określić czynniki warunkujące skuteczność luzowania, a także zakres przygotowania i sposoby prowadzenia luzowania pododdziałów zmechanizowanych. Zastosowanie ich odpowiednio do istniejącej sytuacji taktycznej determinuje sprawną realizację przedsięwzięcia także w warunkach bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem.

Zapewnienie niezbędnej sprawności i osiągnięcie regulaminowej "szybkości i skrytości" luzowania w ciągle zmieniających się warunkach operacyjno-taktycznych, wymaga - podobnie jak wszystkie inne problemy taktyczne - permanentnych badań mających na celu opracowywanie stosownych, odpo-

wiadających nowym warunkom, zasad i sposobów organizacji i prowadzenia luzowania. Konieczność ta wynika zarówno z charakteru głównego problemu badawczego, który jest problemem otwartym, jak też istnienia w jego otoczeniu wielu zmiennych, które mogą rzutować na wyniki badań przedstawione w niniejszej rozprawie.

BIBLIOGRAFIA

1. Allehaut: Walka piechoty. Studium ilustrowane konkretnymi wypadkami wojny 1914 - 1918 r. Tłum. z francuskiego F. Zarzycki. Warszawa 1926.
2. Angielski regulamin służby polowej. Tłum. H. Romiszowski. Warszawa 1926.
3. Batalion piechoty i jego części składowe. Część I. Batalion piechoty. Dodatek nr 1. Natarcie w nocy. Luzowanie. Wielka Brytania: MON 1944.
4. Biegański W.: Szczurami Tobruku ich zwali. Warszawa 1988.
5. Biuletyn Informacyjny nr 1/150/. Sztab Generalny WP 1987.
6. Block W.: Rozwój taktyki w ciągu wielkiej wojny. Przedm. T. Kutrzeba. Tłum. z niemieckiego T. Różycki. Warszawa 1921.
7. Chocha B.: Rozważania o taktyce. Warszawa: MON 1982.
8. Ciećkiewicz J.: Wpływ zmian techniczno-organizacyjnych oddziałów ogólnowojskowych na ich możliwości bojowe i sposoby użycia w natarciu. Rozprawa doktorska. Warszawa: ASG WP 1986.
9. Cieślik J.: Luzowanie wojsk na współczesnym polu walki. Myśl Wojskowa 1989 nr 4.
10. Compa K.: Luzowanie wojsk. Myśl Wojskowa 1988 nr 7.
11. Dakudowicz T.: Luzowanie. Przegląd Wojsk Lądowych 1991 nr 5.
12. Dakudowicz T.: Luzowanie w działaniach bojowych. Zeszyty Naukowe WSOWZ. Wrocław 1990 nr 4.
13. Dakudowicz T.: Uwagi o rozpoznaniu taktycznym niektórych państw w aspekcie luzowania pododdziałów. Zeszyty Naukowe WSOWZ. Wrocław 1991 nr 1.
14. Dowodzenie i walka broni połączonych. Tłum. z niemieckiego St. Thun. Warszawa 1925.

15. Duch K., Porębski F.: Taktyka. Kraków 1913.
16. Działania wojsk w polu. Wyd. 2. Wielka Brytania: MON 1943.
17. Encyklopedia wojskowa. T.V. Red. O. Laskowski. Warszawa 1936.
18. Faury: Zasady taktyki ogólnej. Wykłady na kursie informacyjnym dla wyższych dowódców. Warszawa 1921.
19. FOFA. Strategiczno-operacyjna koncepcja prowadzenia działań bojowych przez siły zbrojne NATO na ETW. Supplement do Wojskowego Przeglądu Zagranicznego 1988 nr 102.
20. Francuska instrukcja o organizacji i funkcjonowaniu sztabów w polu. Tłum. W. Stachiewicz. Warszawa 1926.
21. Galewski Z.: Luzowanie wojsk w działaniach bojowych. Myśl Wojskowa 1988 nr 8.
22. Klechta J.: Inwazja na Grenadę. Warszawa: MON 1985.
23. Kołodziejczyk B.: Co będzie jutro? Warszawa: MON 1980.
24. Kompendium sił zbrojnych NATO. Warszawa 1987.
25. Konflikt brytyjsko-argentyński o wyspy Falklandy. Warszawa: MON 1983.
26. Koziej St.: Operacyjno-strategiczne problemy użycia i działania Wojska Polskiego w latach dziewięćdziesiątych. Warszawa: AON 1991.
27. Koziej St., Łaski W., Sznajder R.: Teren i taktyka. Warszawa: MON 1980.
28. Le Verger: Taktyka piechoty. Wykłady na kursie informacyjnym dla wyższych dowódców. Warszawa 1921.
29. Leksykon wiedzy wojskowej. Warszawa 1979.
30. Lucas P.: Rozwój myśli taktycznej we Francji i w Niemczech podczas wojny 1914 - 1918. Tłum. z francuskiego J. Biernacki. Warszawa 1925.
31. Luzowanie oddziałów w działaniach bojowych dywizji. Materiały z konferencji naukowo-teoretycznej Sztabu POW. Wrocław 1989 (powielone z nr. wchodz. 060/87).
32. Mała encyklopedia wojskowa. T. III. Warszawa 1971.

33. Metodologia obliczania strat wojennych oraz zasad ich uwzględniania w założeniach ćwiczeń operacyjno-taktycznych. Część 1. Warszawa: ASG WP 1980.
34. Nowakowski R.: Rozpoznanie wojskowe w wojnach lokalnych (1965 - 1982). Rozprawa doktorska. Warszawa: ASG WP 1988.
35. Nowakowski R.: Skład, zadania i zasady działań taktycznych elementów rozpoznawczych głównych państw NATO. Wrocław: WSOWZ 1982.
36. Organizacja i prowadzenie rozpoznania na szczeblach taktycznych. Warszawa 1971.
37. Pająk J.: Luzowanie wojsk w warunkach współczesnego pola walki. Rozprawa doktorska. Warszawa: AON 1990.
38. Podręcznik do operacyjnej służby sztabu. Wyd. 2. Warszawa 1927-1928.
39. Prokop A.: Możliwości bojowe wojsk w aspekcie obrony przeciwpancernej. Skrypt. Warszawa: ASG WP 1982.
40. Prokop A.: O przechodzeniu wojsk do natarcia z położenia z bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. Zeszyty Naukowe ASG WP 1986 nr 4.
41. Regulamin działań bojowych SZ RP. Część 2. Projekt. Wrocław: WSOWZ 1992.
42. Regulamin piechoty. Część 1 i 2. Warszawa 1921.
43. Regulamin piechoty. Część 1 i 2. Warszawa 1933.
44. Regulamin polowy sił lądowych Stanów Zjednoczonych. FM 100 - 5 (tłum.). Sztab Generalny WP 1965.
45. Regulamin walki piechoty. Tymczasowy. Część 2 (batalion, pułk). Łódź: Naczelne Dowództwo WP.
46. Regulamin walki piechoty. Warszawa: MON 1954.
47. Regulamin walki wojsk lądowych SZ RP. Część 2 i 3. Warszawa 1988.
48. Regulamin służby polowej. T. I i II. Warszawa 1921.
49. Rozkazy ministra obrony narodowej do szkolenia sił zbrojnych w latach 1984 - 1990.

50. Rozpoznanie taktyczne w siłach zbrojnych NATO. Warszawa 1985.
51. Sankowski J.: Luzowanie wojsk w obronie (z doświadczeń ostatniej wojny). Przegląd Piechoty 1946 z. 5-6.
52. Sienkiewicz M.: Wojna wyzwolenicza narodów Indochin 1945 - 1975. Warszawa 1979.
53. Sikorski K.: Doskonalenie obrony radioelektronicznej dywizji zmechanizowanej w obronie w początkowym okresie wojny. Rozprawa doktorska. Warszawa: ASG WP 1989.
54. Słownik języka polskiego. T. II. Warszawa 1979.
55. Sobolewski M.: Luzowanie oddziałów, pododdziałów w działaniach bojowych. Przegląd Wojsk Lądowych 1989 nr 11.
56. Sochacki Wł.: Wojna iracko-irańska. Warszawa 1984.
57. Studium ważniejszych konfliktów zbrojnych w świecie w latach 1970 - 1983. Warszawa: MON 1985.
58. Scibiorek Z.: Możliwości organizacji i prowadzenia działań opóźniających podczas wycofania dywizji (DZ, DPanc.). Rozprawa doktorska. Warszawa: ASG WP 1982.
59. Taktyka. Podręcznik. Warszawa 1932.
60. Taktyka amerykańskich pododdziałów sił lądowych w wojnie wietnamskiej. Warszawa 1969.
61. Tymczasowe normy operacyjno-taktyczne oraz wybrane wskaźniki dotyczące możliwości bojowych rodzajów sił zbrojnych i wojsk. Warszawa 1990.
62. Wańkiewicz M.: Anoda - katoda. Międzyepoka. Kraków 1988.
63. Wolny A.: Formy i sposoby rozpoznania ogólnowojskowego od czasów najdawniejszych. Materiały do ćwiczenia grupowego. Warszawa: ASG WP 1978.
64. Wolny A.: Węzłowe problemy przebiegu działań wojennych w Algierii 1.11.1954 - 5.7.1962 r. Skrypt. Warszawa: ASG WP 1963.
65. Wolny A.: Węzłowe problemy użycia wojsk pancernych w wojnach lokalnych po II wojnie światowej. Na przykładach konfliktów zbrojnych w Korei (1950-1953), na Bliskim Wschodzie (1956-1973), w Pakistanie (1965) i w Wietnamie (1966-1970). Skrypt. Warszawa: ASG WP 1974.

66. Wontrucki Z.: Doświadczenia z luzowania wojsk uzyskane w działaniach bojowych 1 i 2 AWP w latach 1943 - 1945 i możliwości ich wykorzystania na współczesnym polu walki. Rozprawa doktorska. Warszawa: ASG WP 1982.
67. Zalewski Marek J.: Falklandzka pułapka. Warszawa 1982.
68. Zieliński J., Pajak J.: Luzowanie wojsk na szczeblu dywizji i pułku. Skrypt. Warszawa: ASG WP 1987.

WYKAZ CWICZEN TAKTYCZNYCH

*przewodzonych w WSOZ na poligonach WĘDRZYN i RAKÓW,
które objęto obserwacją i eksperymentami modelowymi*

A. Ćwiczenia objęte obserwacją:

- T 17/2 "Pluton piechoty w działaniach bojowych w dzień i w nocy", 14.05.1988 r.;

- T 25/6 "Kierowanie ogniem plp w obronie w dzień i w nocy", 19.05.1988 r.;

- T 24 "Pluton piechoty w działaniach bojowych", 23.05.1989 r.;

- T 28/13 "Kompania w działaniach bojowych", 13-14.06.1989 r.;

- T 21/3 "Pluton piechoty w obronie", 14.05.1990 r.;

- T 24 "Pluton piechoty w działaniach bojowych", 19.05.1990 r.;

- T 29/7 "Działanie kp jako OW", 4.06.1990 r.;

- T 28/13 "Kompania piechoty w działaniach bojowych", 8-9.06.1990 r.;

- Kurs metodyczny dla kadry WSOWZ "Kompania piechoty w obronie. Odtwarzanie zdolności bojowej po walce", 25.09.1990 r.

B. Ćwiczenia objęte obserwacją uczestniczącą i eksperymentowaniem modelowym:

- T 17/2 "Pluton piechoty w działaniach bojowych w dzień i w nocy", 14.05.1988 r.;

- T 24 "Pluton piechoty w działaniach bojowych",
23.05.1989 r.;

- T 28/13 "Kompania w działaniach bojowych",
13-14.06.1989 r.;

- T 21/3 "Pluton piechoty w obronie", 14.05.1990 r.;

- T 29/7 "Działanie kp jako OW", 4.06.1990 r.;

- T 28/13 "Kompania piechoty w działaniach bojowych",
8-9.06.1990 r.;

- Kurs metodyczny dla kadry WSOWZ "Kompania piechoty w
obronie. Odtwarzanie zdolności bojowej po walce",
25.09.1990 r.

*C. Eksperymenty modelowe prowadzone siłami dwóch plutonów
piechoty:*

- T 17/2 "Pluton piechoty w działaniach bojowych w dzień
i w nocy", 14.05.1988 r.;

- T 24 "Pluton piechoty w działaniach bojowych",
23.05.1989 r.;

- T 21/3 "Pluton piechoty w obronie", 14.05.1990 r.;

*D. Eksperymenty modelowe prowadzone siłami kompanii
piechoty:*

- T 28/13 "Kompania w działaniach bojowych",
13-14.06.1989 r.;

- T 29/7 "Działanie kp jako OW", 4.06.1990 r.;

- Kurs metodyczny dla kadry WSOWZ "Kompania piechoty w
obronie. Odtwarzanie zdolności bojowej po walce",
25.09.1990 r.

Ej. Eksperyment modelowy prowadzony dwoma pododdziałami w sile kompanii piechoty:

- T 28/13 "Kompania w działaniach bojowych",
13-14.06.1989 r.;

NOTATKA

*z badań dokumentacji ćwiczeń taktycznych
w jednostkach wojskowych POW i SOW,**w których występował element luzowania pododdziałów*

Badania nad sposobami luzowania pododdziałów piechoty w wybranych jednostkach Pomorskiego Okręgu Wojskowego i Śląskiego Okręgu Wojskowego obejmowały lata 1984 - 1990. Przeprowadzono wywiady z 34 uczestnikami ćwiczeń. Pomimo dużej rozpiętości w czasie okazało się, że luzowanie jako ćwiczenie występuje fragmentarycznie w poszczególnych jednostkach wojskowych. Jest to ćwiczenie skomplikowane, które powinno być prowadzone w warunkach ograniczonej widoczności, co stwarza określone niebezpieczeństwa dla ćwiczących wojsk. Analiza dokumentów oraz wyniki wywiadów przeprowadzonych z uczestnikami ćwiczeń wykazują, że temat luzowania pojawia się bardzo rzadko i jest realizowany z reguły w formie instruktażowej (pokazu).

Badania wykazały, że praktycznie luzowanie pododdziałów prowadzono podczas ćwiczeń w 5 pz 12 DZ, 75 pz 15 DZ, 73 pcz 5 DZ, 68 pcz 20 DZ, 32 pz 8 DZ, 29 pcz 11 Dpanc.

W 1987 roku realizowano na szczeblu Pomorskiego Okręgu Wojskowego ćwiczenia instruktażowe prowadzone przez pododdziały 12 i 15 DZ. Luzowano pododdziały 2/5 pz przez 3/75 pz sposobem obronnym pozycyjnym. W ćwiczeniu tym przyjęto następującą sytuację taktyczną.

Na kierunku 5 pz 12 DZ nieprzyjaciół prowadzi działania obronno-opóźniające, w wyniku których pododdziały 5 pz zmuszone

zostały do przejścia do obrony. Ponieważ 5 pz utracił częściowo zdolność bojową i jego pododdziały nie są w stanie kontynuować natarcia, postanowiono wprowadzić na tym kierunku do walki 75 pz 15 DZ. Dowódca 75 pz po otrzymaniu stosownego rozkazu wyznaczył 3 bp do działania jako oddział wydzielony do luzowania 2/5 pz, celem zabezpieczenia wejścia do walki sił głównych 75 pz. Po nawiązaniu i omówieniu współdziałania z dowódcą pułku będącego w obronie zorganizował i przeprowadził rekonesans. W trakcie rekonesansu sprecyzowano zadania, wymieniono wiadomości o nieprzyjacielu i położeniu pododdziałów będących w styczności, o systemie ognia i zapór inżynierskich, nawiązano łączność (dokonując wymiany danych radiowych), wymieniono znaki rozpoznawcze, ustalono rejony wyczekiwania dla luzujących i zbiórek dla luzowanych, rubieże spotkania przewodników kompanijnych i plutonowych. Opracowano plan współdziałania na wypadek przejścia nieprzyjaciela do natarcia oraz harmonogram luzowania pododdziałów.

W rekonesansie, który przeprowadzono na punkcie dowódczo-obserwacyjnym dowódcy bp będącego w obronie, brał udział dowódca luzującego batalionu oraz wszyscy dowódcy kompanii. W tym czasie dowódca batalionu miał możliwość osobistego wglądu w teren, zapoznania się z położeniem pododdziałów nieprzyjaciela i wojsk własnych. W trakcie powrotu z rekonesansu dowódca batalionu rozpoznał rubieże spotkania z przewodnikami plutonowymi i kompanijnymi. Rubieże te pokrywały się z rubieżami rozwinięcia w kolumny plutonowe i kompanijne. Jednocześnie w luzowanych pododdziałach wykonano szkice ognia dla luzujących, przygotowano stanowiska ogniowe, nieprzerwanie prowadzono obserwację nieprzyjaciela i niszczone nowo wykryte cele. Z nadejściem nocy pododdziały luzujące rozpoczęły marsz z rejonu wyjściowego. Na rubieży rozwinięcia w kolumny kompanijne doszło do spotkania z przewodnikami. Przewodnicy kompanijni prowadzili pododdziały do

rubieży spotkania z przewodnikami plutonowymi. Przewodnicy plutonowi przeprowadzili plutony na kierunek luzowanego pododdziału. Wozy bojowe wykorzystując maskujące właściwości terenu podchodziły do stanowisk uprzednio dla nich przygotowanych kolejno. Spieszenie drużyn z BWP nastąpiło w rejonie zapasowych stanowisk obronnych plutonów, gdzie oczekiwali przewodnicy drużyn. Procesem kierował dowódca batalionu luzowanego. Łączność utrzymywano wykorzystując dane radiowe luzowanych pododdziałów ze ściśle określonym reżimem pracy dla środków radiowych w obronie. Po zajęciu stanowisk przez luzujących przejmowali oni rozwinięte linie łączności przewodowej zapewniając łączność do szczebla plutonu.

Pododdziały luzowane po zakończeniu luzowania ześrodkowały się w rejonach zbiórek wyznaczonych w odległości 5 - 7 km od przedniego skraju obrony.

Zabezpieczenie techniczne luzowanego bp zorganizowano wydzielając grupy remontowo-ewakuacyjne.

Zrealizowano następujące przedsięwzięcia logistyczne:

- wyewakuowano rannych i ciężko chorych;
- uzupełniono środki materiałowe;
- przed rozpoczęciem luzowania wydano żołnierzom gorącą strawę.

Luzowanie batalionu zakończono podpisaniem protokołu przekazania rejonu obrony.

W 20 DZ w badanym okresie przeprowadzono jedno ćwiczenie, w którym wystąpił element luzowania. Przyjęto następujące założenie: 68 pcz otrzymał zadanie zluzowania bcz znajdującego się w obronie, w celu ześrodkowania sił i środków na kierunku głównego uderzenia i zajęcia położenia wyjściowego do natarcia. Dowódca batalionu po otrzymaniu zadania do luzowania i uzgodnieniu z przełożonym planu luzowania i współdziałania przeprowadził reko-

nesans z udziałem dowódców kompanii i dowódców plutonów. Podczas rekonesansu zapoznano się z położeniem pododdziałów znajdujących się w obronie oraz uściślono wiadomości o nieprzyjacielu. Następnie wyznaczono rubież spotkania się z przewodnikami plutonowymi i kompanijnymi. Luzowanie rozpoczęło w godzinach wieczornych. W wyznaczonych rejonach czekali przewodnicy kompanijni, którzy prowadzili pododdziały do rejonu wyczekiwania przez przewodników plutonowych. Ci zaś doprowadzili plutony do ich punktów oporu. W tym czasie czołgi znajdujące się w obronie opuszczały kolejno stanowiska obronne przemieszczając się do zapasowych stanowisk. Czołgi, które przybyły w rejon punktu oporu plutonu były przyjmowane w wyznaczonym rejonie przez przewodników czołgów, którzy wprowadzili je kolejno w opuszczone stanowiska ogniowe. Po przekazaniu szkiców ognia i zorganizowaniu przez luzujących własnego systemu ognia, pododdziały luzowane odchodziły w rejon zbiórki. Podczas luzowania w stałej gotowości była artyleria pułkowa, gotowa do ogniowego zabezpieczenia luzowania. Luzowanie to przeprowadzono według przygotowanego wcześniej harmonogramu.

Element luzowania wystąpił także w ćwiczeniu organizowanym przez 32 pz 8 DZ w dniu 27.02.1987 r. Luzowanie to realizowano opierając się na podobnych założeniach jak we wcześniej omawianych ćwiczeniach przeprowadzonych przez 12 i 15 DZ. Siły batalionu luzowano innym batalionem tego pułku sposobem pozycyjnym. Celem luzowania było zabezpieczenie wejścia do walki pułku. Czynności planistyczne wykonano w sztabie pułku.

Kolejne ćwiczenie z elementami luzowania przeprowadzono w dniach 4-6.02.1987 r. gdzie 29 pcz 11 DPanc. dokonał luzowania 13 pcz. W trakcie ćwiczeń przyjęto następujące założenie: Nieprzyjaciel nacierał w pasie obrony 13 pcz. Natarcie jego zostało zatrzymane, jednakże 13 pcz poniósł duże straty. Dowódca 29 pcz

otrzymał rozkaz przeprowadzenia luzowania 13 pcz celem dalszego odpierania kontrataków nieprzyjaciela.

13 pcz po zlurowaniu przeszedł do drugiego rzutu. Po odtworzeniu zdolności bojowej w godzinach rannych dnia następnego przeszedł do natarcia.

Wyżej wymienione ćwiczenie w formie instruktażowego ćwiczenia taktycznego realizowane było przez 3/29 pcz. Trenowano trzy sposoby prowadzenia luzowania:

- luzowanie pozycyjne ze sprzętem;
- luzowanie pozycyjne bez sprzętu;
- luzowanie przez natarcie.

Luzowanie przeprowadzono na podstawie wcześniej opracowanego harmonogramu opracowanego przez sztab dywizji.

Batalion po opuszczeniu rejonu ześrodkowania w pierwszej fazie przesuwał się w kolumnie batalionowej, następnie w określonym rejonie oczekiwali przewodnicy kompanijni, którzy prowadzili kompanie do rubieży rozwinięcia w kolumny plutonowe, gdzie oczekiwali przewodnicy plutonowi. Ci z kolei prowadzili plutony w rejon punktów oporu, gdzie poszczególne czołgi przejmowali przewodnicy czołgów, którzy wiedli je na główne stanowiska ogniowe. W tym czasie luzowane czołgi przy użyciu dymów opuszczały S0 i wycofywały się na zapasowe S0. Po przekazaniu rejonu obrony czołgi przemieszczały się do rejonu ześrodkowania kompanii, a następnie do rejonu ześrodkowania batalionu.

W dniach 7-8.03.1989 r. przeprowadzono luzowanie pozycyjne w 5 pz 12 DZ. Luzowanie to miało na celu stworzenie zgrupowania uderzeniowego do natarcia. 1/5 pz zajmował rejon obrony ugrupowany w dwóch rzutach (1 i 2 kz w pierwszym rzucie, 3 kcz w drugim rzucie). Dowódca 1/5 pz otrzymał rozkaz przejścia w godzinach rannych do natarcia. Celem stworzenia zgrupowania uderzeniowego dowódca batalionu nakazał dowódcy 2 kz przejąć punkty

oporu 1 kz. Natomiast 1 kz miała przejść do drugiego rzutu i w godzinach rannych z 3 kp przejść do natarcia.

Analiza powyższych ćwiczeń dowodzi, iż luzowanie realizowane jest fragmentarycznie w poszczególnych jednostkach, a jeżeli jest realizowane, to przeważnie jako instruktaż lub pokaz. Na taką sytuację mają wpływ trudności prowadzenia luzowania oraz niebezpieczeństwa wynikające z warunków ograniczonej widoczności.

WYNIKI SONDAŻU DIAGNOSTYCZNEGO

Równolegle w badaniach dokumentacji prowadzono w wybranych jednostkach wojskowych Pomorskiego Okręgu Wojskowego i Śląskiego Okręgu Wojskowego "wywiady kierowane" z uczestnikami ćwiczeń taktycznych, w których występował element luzowania wojsk. Skontaktowano się z 34 oficerami z następujących stanowisk:

- dowódca pułku - 3;
- szef sztabu pułku - 5;
- dowódca batalionu - 6;
- dowódca kompanii - 11;
- dowódca plutonu - 6.

Rozmowy prowadzono według ustalonego arkusza. Miały one na celu ustalenie sposobów prowadzenia luzowania oraz wykazanie, w jakim stopniu problematyka luzowania realizowana jest w praktyce ćwiczebnej wojsk.

Na pytanie: *"W jakiej sytuacji taktycznej podjęto decyzję o luzowaniu?"* - uczestnicy odpowiedzieli, że w obronie - 100%. Celem luzowania natomiast było:

- odtworzenie odwodów - 29%;
- stworzenie zgrupowania uderzeniowego do natarcia - 71%.

W przeprowadzonych ćwiczeniach stosowano następujące sposoby luzowania:

- luzowanie pozycyjne - 71,4%;
- luzowanie załogowe - 14,3%;
- luzowanie poprzez natarcie - 14,3%.

Luzowanie pododdziałów prowadzono:

- nocą - 82%;
- w dzień - 18%.

Luzowane były pododdziały:

- batalionu - 80%;
- kompanii - 20%.

Rekonesans poprzedzający luzowanie prowadzony był każdorazowo przez przełożonego - 100%.

Celem rekonesansu było:

- a) udokładnienie podjętej decyzji - 41,1%;
- b) prowadzenie rozpoznania - 85%;

a w nim:

- terenu - 58%,
- tras marszu - 58%,
- przeciwnika - 15,8%;
- c) omówienie współdziałania - 28,1%;
- d) zaznajomienie się:
 - ze sposobem przegrupowania sił i środków - 41,1%,
 - z systemem obserwacji - 14,7%,
 - ze stanem umocnień obronnych, zapór i stanowisk dowódczych - 52,9%;

e) określenie:

- rejonów wyjściowych przed luzowaniem - 100%,
- ukryć przed obserwacją naziemną i powietrzną - 15,6%,
- rejonów zbiórki dla luzowanych wojsk - 58%,
- tras domarszu do rejonów - 100%,
- kolejności zabezpieczenia i przeprowadzenia luzowania - 100%.

100% respondentów stwierdziło, że żołnierze wyznaczeni na przewodników byli przed dokonaniem luzowania zapoznani z terenem oraz trasami marszu.

W żadnym ćwiczeniu nie udoskonalono rozbudowy inżynieryjnej przekazywanych punktów oporu.

Pododdziały były wyposażone w sprzęt:

- różnorodny - 14,8%;
- jednorodny - 82,5%.

W ćwiczeniach zakładano prowadzenie działań demonstracyjnych na innych kierunkach, jednakże w praktyce nie realizowano tego.

Przewidywano następujące formy działań:

- podgrzewanie silników - 41,1%;
- uzupełnianie MPS - 14,8%;
- ewakuację uszkodzonego sprzętu - 41,1%;
- uderzenia ogniowe - 41,3%.

Uszkodzony sprzęt:

- pozostawiono jako stały środek ogniowy - 41,1%;
- ewakuowano - 58,8%.

W toku luzowania przekazaniu podlegało:

- system ognia - 85,2%;
- rozbudowa inżynieryjna - 55,8%;
- system zapór i pól minowych - 55%;
- system łączności - 70,5%.

Przed rozpoczęciem luzowania:

- wydano żołnierzom gorącą strawę - 82,3%;
- uzupełniono środki materiałowe - 100%.

W pododdziale stosowano następujący sposób łączności:

a) w batalionach:

- łączność radiową - 73,5%,
- łączność przewodową - 38,2%,
- łącznicy - 26,4%,
- umówione sygnały - 41,4%;

b) w kompaniach:

- łączność radiową - 73,5%,

- łączność przewodową - 26,4%,

- umówione sygnały - 41,1%;

c) w plutonach:

- łączność radiową - 55,8%,

- łączność przewodową - 16,4%,

- umówione sygnały - 41,1%.

Podczas ćwiczeń przewidywano odparcie natarcia nieprzyjaciela - 26,4% respondentów.

Przekazaniu podlegały następujące dokumenty:

a) batalion:

- mapy robocze - 100%;

b) kompania:

- szkic punktu oporu - 100%,

- mapy robocze - 100%;

c) pluton:

- szkic punktu oporu - 100%.

Przewodników wyznaczano z pododdziałów luzowanych - 100% respondentów.

Przed rozpoczęciem luzowania przeprowadzono szkolenie pododdziałów - 100%.

Arkusz przeprowadzonej rozmowy kierowanej - wywiadu
do badań na temat:

"Sposoby luzowania pododdziałów piechoty"

- Kod rozmówcy: A - dowódca pułku
B - szef sztabu pułku
C - dowódca batalionu
D - szef sztabu batalionu
E - dowódca kompanii
F - dowódca plutonu

1. W jakiej sytuacji taktycznej podjęto decyzję o luzowaniu?

- w natarciu

- a) celem zajęcia położenia wyjściowego do natarcia;
- b) zamienić, z przejęciem ich zadań bojowych;
- c) uwolnić część sił od bezpośredniej walki i odtworzyć

odwód;

d) umocnić opanowaną w toku natarcia rubież;

e) wyprowadzić pododdział z rejonu porażenia;

f)
.....

- w obronie

a) celem zamiany pododdziałów, których stan zdolności bojowej nie gwarantuje wykonania zadania;

b) celem odtworzenia odwodu;

c) celem wyprowadzenia pododdziałów z rejonów porażenia;

d) celem stworzenia zgrupowania uderzeniowego do natarcia;

e) celem wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd;

f)
.....

- w marszu

a) celem zamiany ubezpieczenia marszowego zaangażowanego w walce z nieprzyjacielem;

b) celem dokonania wymiany;

c)
.....

2. Jaki sposób luzowania zastosowano?

a) luzowanie poprzez zmianę struktury;

b) luzowanie poprzez obronę w głąb;

c) luzowanie pozycyjne;

d) luzowanie załogowe;

e) luzowanie poprzez natarcie;

f)
.....

3. W jakiej porze doby odbyło się luzowanie?

a) w dzień;

b) w nocy;

c)
.....

4. Jakie oddziały i pododdziały podlegały luzowaniu?

a) pułk;

b) batalion;

c) kompania;

d) pluton;

e)
.....

5. Czy dowódca pododdziału brał udział w rekonesansie?

a) tak;

b) nie;

c)
.....

6. Poprzez kogo był organizowany rekonesans?

a) sztab dywizji;

b) sztab pułku;

c) dowódcę batalionu;

d)
.....

7. Jaki był cel rekonesansu?

I. udokładnienie podjętej decyzji do luzowania;

II. rozpoznanie:

a) terenu;

b) tras marszu;

c) przeciwnika;

d)

III. zaznajomienie się z:

a) ugrupowaniem sił i środków;

b) systemem obserwacji;

c) reżimem ognia luzowanych pododdziałów;

d) rozmieszczeniem i stanem umocnień obronnych, zapór i stanowisk dowódczych;

e)

IV. określenie:

a) rejonów wyczekiwania przed luzowaniem;

b) ukryć przed obserwacją naziemną i powietrzną;

c) rejonów zbiórki dla luzowanych pododdziałów;

d) tras domarszu do tych rejonów;

e) kolejności zabezpieczenia i przeprowadzenia luzowania;

f) przedsięwzięć na wypadek nagłego napadu nieprzyjaciela;

g)

8. Czy żołnierze wyznaczeni na przewodników zostali zapoznani z terenem?

- a) tak;
- b) nie;
- c)

9. Czy została przeprowadzona rozbudowa inżynieryjna?

- a) zapasowe S0;
- b) punkty dowódcze;
- c)

10. Czy luzowane pododdziały były wyposażone w ten sam sprzęt?

- a) tak;
- b) nie;
- c)

11. Czy pododdział luzowany prowadził działania demonstracyjne przed luzowaniem?

- a) podgrzewanie silników;
- b) uzupełnianie MPS;
- c) ewakuacja uszkodzonego sprzętu;
- d) uderzenie ogniowe;
- e)

12. Czy były prowadzone działania demonstracyjne na innych kierunkach?

- a) tak;
- b) nie;
- c)

13. Czy uszkodzony sprzęt był pozostawiony jako środek ogniowy?

- a) tak;
- b) nie;
- c)
-

14. Co podlegało przekazaniu?

- a) system ognia;
- b) rozbudowy inżynieryjnej;
- c) system zapór inżynieryjnych;
- d) system łączności;
- e)
-

15. Jaka była kolejność luzowania pododdziałów?

-
-
-
-

16. Czy przed luzowaniem ewakuowano rannych?

- a) tak;
- b) nie;
- c)
-

17. Czy uzupełniono środki materiałowe?

- a) tak;
- b) nie;
- c)
-

18. Jaki rodzaj łączności był stosowany?

- batalion:
- a) radiostacje;
- b) łączność przewodowa;

- c) łącznicy;
- d) umówione sygnały;
- e)

- kompania:

- a) radiostacje;
- b) łączność przewodowa;
- c) łącznicy;
- d) umówione sygnały;
- e)

- pluton:

- a) radiostacje;
- b) łączność przewodowa;
- c) łącznicy;
- d) umówione sygnały;
- e)

19. Czy w czasie luzowania zaszła konieczność odparcia ataku nieprzyjaciela?

- a) tak;
- b) nie;
- c)

20. Kto dowodził wojskami podczas odpierania ataku?

- a) dowódca wojsk luzowanych;
- b) dowódca wojsk luzujących;
- c)

21. Jakie dokumenty podlegały przekazaniu?

- batalion:

.....
.....
.....

- kompania:

.....
.....
.....

- pluton:

.....
.....
.....

22. Z jakich pododdziałów byli wyznaczeni przewodnicy?

.....
.....
.....

23. Kto organizował służbę regulacji ruchu?

.....
.....
.....

24. Jakie środki zabezpieczające podjęto celem zabezpieczenia wojsk przed skutkami uderzeń nieprzyjaciela?

.....
.....
.....

**Omówienie przebiegu luzowania batalionu czołgów
przedstawione przez Oddział IX podczas
konferencji naukowo-teoretycznej Sztabu POW**

Przeprowadzone ćwiczenie pułkowe zawierało w swej treści zagadnienia luzowania. Na doświadczeniu wyniesionym z wyżej wymienionego ćwiczenia oparte są poniższe spostrzeżenia.

W ćwiczeniu przyjęto następujące założenie taktyczne: W wyniku zmian ilościowo - jakościowych doszło do względnej stabilizacji działań w pasie obrony dywizji. W przygotowaniu natarcia z położenia w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem zaistniała potrzeba dokonania niezbędnego przegrupowania wojsk z jednoczesnym luzowaniem sposobem pozycyjnym. Przegrupowania dokonano w celu ześrodkowania sił i środków na kierunku głównego uderzenia i zajęcia położenia wyjściowego do natarcia.

Luzowanie trwało 24 godziny, w tym 4 godziny czasu nocnego (zmerch 22.30, noc 23.00 - 3.00).

Zasadniczą część przeznaczanego na ćwiczenie czasu wykorzystano do realizacji procesu przygotowania luzowania, samo zaś luzowanie przeprowadzono w nocy.

Dowódca pułku po wypracowaniu i zatwierdzeniu decyzji postawił dowódcy batalionu zadanie z luzowania bcz będącego w obronie w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. Po nawiązaniu współdziałania z dowódcą pułku będącego w obronie zorganizował i przeprowadził rekonesans.

W trakcie trwania rekonesansu sprecyzowano zadania zgodnie z decyzją dowódcy luzowanego oddziału, wymieniono wiadomości o nieprzyjacielu i o położeniu pododdziałów będących w styczności, o systemie ognia i zapór inżynieryjnych, nawiązano łączność (dokonując wymiany danych radiowych), wymieniono znaki rozpoznawcze, ustalono terminy przedsięwzięć, rejony wyczekiwania dla luzujących i zbiórek dla luzowanych, rubieże spotkania przewodników.

Opracowany został plan współdziałania na wypadek przejścia nieprzyjaciela do działań zaczepnych w czasie luzowania.

W rekonesansie, który przeprowadzono na PDO dowódcy bcz będącego w obronie, brał udział dowódca luzującego bcz oraz wszyscy dowódcy kcz tego batalionu. W tym czasie dowódca batalionu miał możliwość osobistego wglądu w teren, zapoznania się z położeniem pododdziałów nieprzyjaciela i wojsk własnych. Tu miał przyzowane zadanie. Znał także rozwiązania procesu decyzyjnego, ustalenia zorganizowanego współdziałania i zabezpieczenia działań.

W trakcie powrotu z rekonesansu dowódca batalionu rozpoznał rubieże i punkty spotkania z przewodnikami plutonowymi, kompanijnymi i batalionowymi. Rubieże te pokrywały się z rubieżami rozwinięcia w kolumny plutonowe, kompanijne i batalionowe.

W tym czasie w luzowanych pododdziałach decyzja do luzowania wypracowana na wyższych szczeblach była kolejno doprowadzana w formie zadaniowej do wykonawców, tj. poprzez szczebel batalionu, kompanii, plutonu - do załogi czołgu. Wykonano szkice ognia dla luzujących, poprawiono stanowiska ogniowe, nieprzerwanie prowadzono obserwację nieprzyjaciela, niszczone nowo wykryte cele.

Z nadejściem nocy pododdziały luzujące rozpoczęły marsz z rejonu wyjściowego. Na rubieży rozwinięcia w kolumny batalionowe doszło do spotkania z przewodnikiem batalionowym i on, po przekazaniu szkicu ognia batalionu dowódcy, prowadził batalion do rubieży rozwinięcia w kolumny kompanijne, gdzie oczekiwali przewodnicy kompanijni (ze szkicami ognia). Ci wyprowadzili kompanie po wyznaczonych im drogach i przeprowadzili do rubieży rozwinięcia w kolumny plutonowe. Przewodnicy plutonowi przeprowadzili plutony na kierunki luzowanego pododdziału. Na sygnał dowódcy luzowanego plutonu zapalone zostały światła barwne z tyłu czołgów. Czołgi luzujące, wykorzystując maskujące właściwości terenu, podchodziły kolejno do stanowisk uprzednio dla nich przygotowanych i zajmowały je. Dozory wskazywano luzującym wykorzystując charakterystyczne cechy terenu. Na tym etapie luzujący pracował na danych radiowych luzowanych wojsk ze ściśle określonym reżimem pracy dla środków radiowych w obronie. Po zajęciu stanowisk przez luzujących, przejmowali oni rozwinięte linie łączności przewodowej zapewniające łączność przewodową do szczebla plutonu. Pododdziały luzowane po zakończonym luzowaniu ześrodkowały się w rejonach zbiórek.

Przeprowadzone ćwiczenie z luzowaniem bcz pozwala sformułować kilka wniosków, które należałoby uwzględnić w ćwiczeniach z wojskami, aby wypracować je ostatecznie w formie zasad:

1. Podstawowym warunkiem pomyślnej realizacji luzowania jest zachowanie bezwzględnej tajemnicy.

2. Wyznaczeni na przewodników żołnierze winni być dobrze zapoznani z terenem i przydzielonym zadaniem: pododdziały wyposażone w czołgi T-72 mają ograniczone możliwości wyznaczania przewodników ze składu załóg - należy ich wyznaczać z

innych pododdziałów.

3. W miarę istniejących warunków dążyć do wykonania pełnej rozbudowy inżynieryjnej rejonu obrony luzowanych wojsk, ze zwróceniem uwagi na zapasowe SO, na które wchodzi luzowane czołgi, ułatwiając tym samym luzowanie i zapewniając ciągłość systemu ognia.

4. Luzować tylko pododdziały wyposażone w ten sam sprzęt.

5. W celu maskowania planowanych działań, w noc poprzedzającą luzowanie prowadzić działania demonstracyjne mylące nieprzyjaciela, takie jak: podgrzewanie silników, uzupełnianie MPS i innych środków materiałowych, ewakuacja uszkodzonego sprzętu, uderzenia ogniowe, oświetlanie terenu.

6. Dla odwrócenia uwagi nieprzyjaciela od kierunku planowanego i prowadzonego luzowania realizować działania demonstracyjne na innych kierunkach.

7. W trakcie luzowania bezwzględnie wykorzystywać maskujące właściwości terenu.

8. W trudnych warunkach holowania, ze względu na warunki terenowe lub możliwość rozpoznania przez nieprzyjaciela, uszkodzony sprzęt wykorzystać jako stałe środki ogniowe, pozostawiając go na SO.

9. Prowadzenie rekonesansu do luzowania wymaga dokładnego przyjęcia przygotowanego już rejonu obrony a w tym zorganizowanego systemu ognia, rozbudowy inżynieryjnej, systemu zapór inżynieryjnych, systemu łączności przewodowej oraz szczegółowej organizacji współdziałania z luzowanymi wojskami.

10. Przeprowadzić zajęcia grupowe na temat luzowania z dowódcami wszystkich szczebli w pododdziałach ogólnowojskowych i rodzajów wojsk oddzielnie oraz jedno zajęcie pod kierownictwem dowódcy ogólnowojskowego.

11. Siły i środki przełożonego powinny być w gotowości do wykonania zadań związanych z oświetleniem punktów obserwacyjnych i technicznych środków rozpoznania nieprzyjaciela, zwalczania artylerii prowadzącej ogień do wojsk wykonujących luzowanie oraz nękania nieprzyjaciela będącego w styczności.

12. Za organizację łączności odpowiada luzowany, luzujący powinien pracować na danych radiowych luzowanego, nie zwija się rozwiniętych linii łączności przewodowej.

Plan

**przedsięwzięć zespołu badawczego podczas badań prowadzonych
w toku ćwiczenia taktycznego
podchorążych trzeciego rocznika na OC WĘDRZYN**

TEMAT BADAŃ:

Przygotowanie i prowadzenie luzowania pododdziałów piechoty.

CELE BADAWCZE:

1. Zbadać czasowo-przestrzenne uwarunkowania luzowania kompanii i plutonu piechoty. Ustalić przydatność proponowanej kolejności i treści pracy dowódców pododdziałów w czasie organizacji i prowadzenia luzowania.

2. Zbadać przydatność proponowanego sposobu luzowania kompanii piechoty.

PROBLEMY BADAWCZE:

1. Jaka powinna być kolejność i treść pracy dowódców pododdziałów luzujących i luzowanych w czasie organizacji i prowadzenia zamiany?

2. Ile czasu trwają kolejne czynności dowódców pododdziałów?

3. Jaka powinna być odległość rejonu wyjściowego do luzowania od przedniego skraju obrony?

4. Jakie są odległości "widoczności" sprzętu i ludzi przez "przeciwnika" podczas podchodzenia do linii styczności wojsk w kolumnie plutonów i zajęcia "skrytego punktu wyczekiwania"?

5. Wpływ sposobu wymiany ludzi i sprzętu na właściwości demaskujące tego manewru?

6. Ile czasu potrzeba na luzowanie drużyny, plutonu i kompanii piechoty?

ZABEZPIECZENIE MATERIAŁOWE:

- samochód osobowo-terenowy - 1 szt.;
- radiostacja przenośna R-7 - 3 szt.;
- lornetka 8x45
(do wykrywania źródeł podczerwieni) - 4 szt.;
- noktowizory NSP-3 - 6 szt.;
- radiolokator PNSR-1 - 1 szt.;
- namiernik radiolokacyjny NSR-1 - 2 szt.;
- BMR-1K - 1 szt.

ORGANIZACJA BADAŃ:

1. Skład zespołu badawczego:

- mjr dypl. Tadeusz Dakudowicz;
- ppłk dr. Bogumił Ofman;
- ppłk dypl. Marian Merder;
- kpt. dypl. Janusz Janiuk.

2. Metody badawcze:

- eksperyment;
- obserwacja;
- pomiar.

3. Narzędzia badawcze:

- arkusz obserwacji;

- arkusz pomiaru.

4. *Teren badań:*

- pododdziały trzeciego rocznika przebywające na OSP WL Wędrzyn;

- kompania piechoty z JW Wędrzyn;

- obsługa BMR-1K;

- obsługa PNSR-1 i NSR-1.

RAMOWY PLAN PRZEBIEGU BADAŃ:

Lp.	Etapy badań	Przedsięwzięcia
1.	Przygotowanie badań	- przygotowanie zespołu badawczego - zadania, podział w ramach zespołu - zapoznanie członków zespołu z narzędziami badawczymi - przygotowanie elementów zabezpieczenia materiałowego badań
2.	Prowadzenie badań	- postawienie zadań kompanii do luźowania - obserwacja czynności dowódców pododdziałów i pomiar czasu ich realizacji - śledzenie wykrywalności sprzętu i ludzi w zależności od odległości, natężenia ruchu i terenu - obserwacja, ocena przebiegu zmiany kompanii, dokonanie pomiaru czasu trwania poszczególnych przedsięwzięć - przeprowadzenie wywiadów z ćwiczącymi dowódcami kompanii i plutonów
3.	Opracowanie wyników badań	- ocena i selekcja danych zawartych w arkuszach obserwacji - ocena i selekcja danych z wywiadu - opis wyników badań i opracowanie wniosków końcowych

